

Historisch Voorburg

Jaargang 11

2005

Nummer 2

Voortgezet onderwijs in Voorburg

Ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs in Voorburg in de twintigste eeuw

Inhoud

De ontwikkeling van het voortgezet onderwijs in Nederland	2
Het middelbaar onderwijs in Voorburg	6
Openbaar voortgezet onderwijs	11
Protestants-christelijk voortgezet onderwijs	19
Rooms-katholiek voortgezet onderwijs	30
Thomas More Uloschool en Huygenslyceum	51
Nijverheids- en huishoudonderwijs	63
Lager technisch onderwijs	71
Een blik in de toekomst	74
Auteurs en medewerkers	75
Colofon	76

*Het Huygenslyceum met zicht op het schoolplein.
Ansichtkaart, collectie
A.E. Jacobs*

*Voorzijde omslag:
Naar buiten, de zon in!
Opname van AVEQ Fotografie,
Den Haag uit 1994*

Van de redactie

Deze aflevering van Historisch Voorburg is het product van de werkgroep 'Ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs in Voorburg in de twintigste eeuw', die zijn werkzaamheden begon in 2001. Aanvankelijk was het de bedoeling dat het hier gepubliceerde omvangrijke materiaal deel zou gaan uitmaken van een nog veel groter project: een publicatie die in boekvorm de geschiedenis van Voorburg in de afgelopen eeuw zou behandelen, maar daarvan is het uiteindelijk niet gekomen. In dit nummer van Historisch Voorburg kan wel de vrucht van de inspanningen van de werkgroep gepresenteerd worden: de geschiedenis van het Voorburgs middelbaar onderwijs in de 20ste eeuw. De groei van het middelbaar en voorbereidend hoger onderwijs in onze gemeente heeft in de vorige eeuw een enorme vlucht genomen, beginnend met (m)ulo-onderwijs en via vele fusies uitmondend in scholengemeenschappen. En het eind van de samenwerking is nog niet in zicht! Als rode draad door deze aflevering loopt het huisvestingsprobleem waarmee alle scholen te maken hebben gehad. Voortdurend is er sprake van het gebruik van noodlokalen of tijdelijke inwoning in andere scholen. Het moet de schoolbesturen veel hoofdbrekens hebben gekost om ieder jaar weer alle leerlingen onder dak te brengen.

De redactie van Historisch Voorburg draagt deze aflevering op aan de nagedachtenis van de in 2003 overleden Klaartje van Tuil, oud-lerares Nederlands en oud-voorzitter van onze Vereniging. Zij was degene die enthousiast het initiatief nam tot de totstandkoming van deze uitgave en die er ook een aantal bijdragen voor heeft kunnen afronden vóór haar overlijden.

De ontwikkeling van het voortgezet onderwijs in Nederland

De binnenplaats van Instituut-Reiziger aan de Schoolstraat, ca. 1906.

Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

Klaartje van Tuil

In tegenstelling tot het lager onderwijs, waarbij sinds 1801 de wetgeving duur en inrichting van het onderwijs bepaalde, heeft tot 1963 de wetgeving op het voortgezet onderwijs steeds de eenmaal gegroeide praktijk achteraf gesanctioneerd.

Van Latijnse school naar gymnasium, hbs en mms

De al enkele eeuwen bestaande Latijnse school kent vanaf 1838 soms een zogenoemde tweede afdeling, bestemd voor hen 'die zich door een beschaafde opvoeding willen voorbereiden, om met nut in andere maatschappelijke betrekkingen werkzaam te zijn.' Daarnaast vult de Franse school het gat tussen lagere school en Latijnse school met een vakkenpakket van moderne vreemde talen en handelskennis. In de Middelbaar-onderwijs-wet van 1863 sanctioneert en verfijnt minister Thorbecke deze bestaande praktijk door de invoering van een driejarige en een vijfjarige Hogere Burgerschool. In deze zelfde wet wordt de middelbare school voor meisjes vermeld. De inrichting van deze middelbare scholen voor meisjes laat de wetgever hier nog over aan de stichters van deze scholen, namelijk de gemeentelijke of provinciale overheden, of bijzondere personen, maar wel 'behoudens voorwaarden, aan verleende subsidiën te verbinden'. Enkele jaren na inwerkingtreding van deze wet ontstaan in de grote steden en provinciecentra meisjesscholen van dit type. Het particulier initiatief richt in 1867 in Haarlem de eerste middelbare meisjesschool op. In de Middelbaar-onderwijswet van Thorbecke wordt slechts zijdelings naar dit type onderwijs verwezen. In 1875 wordt de Latijnse school opgeheven en maakt plaats voor het gymnasium. Steden met meer dan 20.000 inwoners zijn nu verplicht een eigen gymnasium te stichten.

Het lyceum

Al in 1898 pleit de rector van het Zwols gymnasium voor een groter aandeel van de algemene vorming in het middelbaar onderwijs en voor uitstel van schoolkeuze. Dit idee wordt verwezenlijkt in een nieuw schooltype, het lyceum, resultaat van moderne pedagogische inzichten. In 1909 wordt in Den Haag het Nederlands Lyceum geopend onder het rectoraat van de pedagoog prof.dr. R. Casimir. De school heeft een tweejarige onderbouw en biedt daarna de keuze tussen de hbs- en de gymnasiumafdeling. Dit nieuwe schooltype werkt emanciperend voor meisjes, omdat het ook hun de keuze voor het gymnasium biedt. In 1915 opent het Haagse Rooms-Katholieke Meisjes Lyceum zijn deuren.

Het vglo, ulo en mulo

Andere vormen van voortgezet onderwijs ontwikkelen zich uit de verlenging van de leerplicht sinds het begin van de 20ste eeuw. In 1912 wordt deze uitgebreid tot zeven leerjaren.

Zo ontstaan het tweejarig Voortgezet Lager Onderwijs en het driejarig Uitgebreid Lager Onderwijs. Het Meer Uitgebreid Lager Onderwijs biedt de moderne vreemde talen en handelskennis in het vakkenpakket aan. Al deze pogingen om leerlingen tussen 11 en 15 jaar gedurende de laatste jaren van hun leerplichtigheid op te vangen, vielen onder de wet op het lager onderwijs. Dat betekent dat ook de bouwvoorschriften voor deze schoolsoorten gelijk waren aan die voor het lager onderwijs.

Het beroepsonderwijs

Pas in 1919 krijgt het beroepsonderwijs in de wet op het nijverheidsonderwijs een zekere ordening, maar geen strikte regeling. De wetgever streefde naar een integratie tussen beroepsvorming en algemene vorming. De bekostiging moest voor 37% uit particuliere fondsen komen, het rijk betaalde 30% en de provincie 33%.

Het schoolgeld

Voor de rijks-hbs bedroeg het schoolgeld jaarlijks fl. 60,-, maar in de praktijk werd meestal de helft daarvan betaald. Voor een geschoolde arbeider was dit bedrag nauwelijks op te brengen. Daarom werden in de jaren tachtig van de 19e eeuw op sommige rijks-HBS-en enkele kosteloze plaatsen gereserveerd voor begaafde leerlingen uit de arbeidersstand. Pas in 1916 werd door de invoering van de evenredige schoolgeldheffing kosteloze toelating van een gunst een recht.

Schoolbevolking en onderwijsrendement

Tot 1890 kon de groei van het aantal leerlingen op hbs en gymnasium grotendeels worden verklaard uit het verdwijnen van de Franse school. Daarna en met name rond 1900 groeit het aantal leerlingen werkelijk. Die groei wordt door de overheid gestimuleerd door verlaging van het schoolgeld, een bescheiden aantal kosteloze plaatsen op sommige hbs-en en de afschaffing van het toelatingsexamen. Omstreeks 1920 stond Nederland in Europa aan de top waar het de deelname van leerlingen aan het middelbaar onderwijs en hun examenresultaten betreft. Van 1875 tot 1926 bedroeg het slaagpercentage bij de hbs tussen 85 en 91% en bij het gymnasium tussen 86 en 93%. Daar staat tegenover dat in 1880 slechts 35% van de leerlingen uit het eerste leerjaar van de hbs het diploma behaalde. In de volgende twintig jaar steeg dat percentage tot 55% en kwam daarmee gelijk aan dat van het gymnasium. Na 1900 stijgen deze slaagpercentages zelfs uit boven die van Frankrijk en Duitsland.

In 1920 kent Nederland 50% meer gediplomeerden dan beide genoemde landen.

De ontwikkelingen na 1945

Twee zaken beheersen het denken over onderwijs na de Tweede Wereldoorlog: de herinrichting van het onderwijs en de gelijke kansen voor alle kinderen in de nieuwe naoorlogse maatschappij.

De leerplicht

De bezetter had voor de lagere school een achtste leerjaar ingevoerd. Dus stond dat na de oorlog onmiddellijk ter discussie. De problemen bij het achtste leerjaar werden vooral

gevormd door gebrek aan lokalen. Toch betekende deelname aan het onderwijs door twaalf- tot zestienjarigen een vergroting van hun kansen. Vooral voor meisjes was het gunstig dat zij pas na hun zestiende levensjaar als fabrieksarbeidster aan het werk konden. Van 1947 tot 1958 stijgt het percentage vijftienjarigen dat volledig dagonderwijs volgt van 30 naar 56%. Voor zestienjarigen stijgt het van 28,5 naar 41% en voor achttienjarigen van 12,5 naar 20%. Daarnaast vormt het partiële dagonderwijs tot 18 jaar een belangrijk onderwijsdoel.

Gelijke kansen bieden

Wat te doen voor zwakke leerlingen die de school zonder diploma dreigen te verlaten? Het eerste sociologisch onderzoek naar

De Latijnse School in Rotterdam.
Collectie C.L. van der Leer

ongelijke onderwijskansen verschijnt in 1960 (Matthijsen en Soonemans). Bij de overgang van de lagere school naar het voortgezet onderwijs blijkt het rendementsverlies 60% te bedragen. Een vervolgstudie toont aan dat het aanwijsbare talent zich onder ongunstige gezinsomstandigheden niet voldoende kan ontwikkelen om de juiste leerweg te kunnen volgen.

De leerplichtwet van 1969 stelt een negende leerjaar in. Dat moet vooral aan zwakke leerlingen een oplossing bieden. In de periode 1950-1970 wordt het volgen van de eerste fase van voortgezet onderwijs een normaal verschijnsel. Dat geldt al eerder voor andere Westeuropese landen, de Verenigde Staten, Rusland en Japan. Na 1970 wordt ook het volgen van het onderwijs in de tweede fase gebruikelijk, maar minder algemeen dan in een land als Frankrijk. De kwantitatieve deelname aan het voortgezet onderwijs verdrievoudigt.

1963, Wet op het Voortgezet Onderwijs

De Nederlandse maatschappij ontwikkelt zich na 1945 in snel tempo tot een hoogontwikkelde, moderne, industriële samenleving. De behoefte aan goed geschoolde werknemers groeit. Daarvan profiteren de middengroepen en de vrouwen. Onderwijs wordt het belangrijkste middel om in de maatschappij vooruit te komen. Een diploma vormt de brug naar beroeps-carrière, sociaal aanzien en maatschappelijk aantrekkelijke functies. Daarbij passen geen opleidingen meer die bestemd zijn voor hogere standen (gymnasium), de gegoede burgerij (hbs), voor uitsluitend meisjes (mms) of de middenstand (ulo en mulo).

In 1963 aanvaardt de Tweede Kamer na vele amendementen de Wet op het Voortgezet Onderwijs, ook wel naar zijn indiener, onderwijsminister Cals, de 'Wet Cals' genoemd. De meest populair geworden benaming is 'Mammoetwet'.

In deze wet wordt tenslotte het hele voortgezet onderwijs in zijn samenhang geregeld. Daarbij worden bestaande doorstromingspraktijken zoals die van gediplomeerden met mulo-A en mulo-B naar hbs-A of -B gelegaliseerd. Tegelijkertijd worden in de wet drie onderwijssoorten onderscheiden: voorbereidend wetenschappelijk onderwijs, waarin het gymnasium is opgenomen, algemeen voortgezet onderwijs (mavo en havo) en beroepsonderwijs. Het eerste leerjaar valt uiteen in een brugjaar voor vwo/(m)avo en een voor beroepsonderwijs. Essentieel zijn de horizontale en verticale verbindingen tussen de diverse schoolsoorten en de instelling van het brugjaar dat zonder veel

tijdverlies de richtingkeuze uitstelt. Verkeerde richtingkeuzes kunnen door verticale doorstroming makkelijker dan voorheen worden gecorrigeerd.

Naast het verdwijnen van de hbs en de invoering van het nieuwe schooltype havo is de onvermijdelijke vorming van grote scholengemeenschappen het meest ingrijpende gevolg van deze wet. Het is niet langer mogelijk de vorming van jongens en meisjes te scheiden: coëducatie is de enige optie. Voor meisjes heeft dit ongetwijfeld emanciperend gewerkt. Met name door de opheffing van de middelbare meisjesschool sprak de doorstroming naar speciaal voor meisjes bedoelde opleidingen niet langer vanzelf.

In de praktijk wordt de beoogde opheffing van ongelijke onderwijskansen al gauw teniet gedaan door de sterke differentiëring binnen het eerste leerjaar. Daardoor blijft het sociale milieu van de leerling de richtingkeuze toch sterk bepalen. De afschaffing van mondelinge examens onder supervisie van externe deskundigen en vervanging daarvan door het schoolonderzoek per vak geeft de school grotere mogelijkheden de resultaten te meten van het eigen onderwijs met de daarbij gekozen invalshoeken.

Met de invoering van de Mammoetwet is de greep van de centrale overheid op het voortgezet onderwijs een feit geworden. Dit feit wordt bezegeld door de toenemende controle op de kwaliteit van het gehele onderwijsaanbod door de onderwijsinspectie.

Het middelbaar onderwijs in Voorburg

C.J. Sleddering

Bij de aanvang van de twintigste eeuw bestond in Voorburg nog de Kostschool van de heer C.W. Bruijnings Ingenhoes. Vanaf 1904 werd deze school niet meer door hem geleid, maar door de heer J.A.H. Reiziger. Hij gaf de school de naam 'Instituut-Reiziger'.

---

*De Vlietschool in de
Vlietstraat in 1928.
Collectie Gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

Gezien de vakken die werden gegeven, alsmede de functies die de afgestudeerden bereikten (onder andere KMA-officieren), kon dit instituut als een school voor middelbaar onderwijs worden aangemerkt. Zij werd tevens als dagschool bezocht door leerlingen uit Voorburg en omliggende plaatsen.

De belangstelling voor kostscholen in het algemeen en ook voor deze school nam snel af, zodat de school, mede in verband met de gezondheid van de heer Reiziger, in 1909 moest worden gesloten. Zie over dit Instituut ook de bijdrage van Kees van der Leer: 'Melancholieën op een kostschool in een wereldt vol gevaer' in Historisch Voorburg, jaargang 3, nummer 2.

Schoolforensen

Kinderen van Voorburgse ingezetenen, die middelbaar of voorbereidend hoger onderwijs wilden volgen, waren daarna aangewezen op scholen buiten Voorburg. In het begin van de 20ste eeuw telde Voorburg ruim 4.000 inwoners. Mede gelet op de samenstelling van de bevolking destijds, zal het aantal van deze leerlingen niet hoog zijn geweest. Dit veranderde spoedig. De bevolking groeide sterk, met name tussen de twee oorlogen. Op 1 januari 1940 bedroeg het aantal inwoners al 28.349 en op 1 januari 1946 35.150. De samenstelling van de bevolking veranderde eveneens. In Voorburg vestigden zich veel forensen, werkzaam op ministeries of bij bedrijven buiten Voorburg. De agrarische bevolking nam snel af.

Van Voorburg uit waren verscheidene scholen goed bereikbaar. Leerlingen gingen met name naar Den Haag, Leiden, Delft en Rotterdam. De Hofpleinspoorweg maakte het mogelijk in Rotterdam te werken en in Voorburg of Leidschendam te wonen. Tevens ontstond zo de mogelijkheid van deze plaatsen uit scholen in Rotterdam te bezoeken. Grote aantallen zijn dat evenwel nooit geworden. Bezocht werden onder meer een gemeentelijke hbs en het bekende lyceum voor meisjes aan de Witte de Withstraat. Voorts het Erasmus Gymnasium en het christelijke Marnix Gymnasium. De meesten gingen toch naar scholen in Den Haag, Leiden en Delft. De destijds bestaande verbindingen met de Gele en de Blauwe Tram maakten schoolbezoek in die plaatsen goed mogelijk, terwijl diverse Haagse scholen gemakkelijk per fiets bereikbaar waren.

De leerlingen bezochten openbare scholen als gemeentelijke hbs-en, maar ook bijzondere scholen voor middelbaar onderwijs. Naar openbare scholen in Den Haag gingen in 1928 81 leerlingen, in 1929 87, in 1930 101 en in 1931 117 leerlingen. In latere jaren liepen deze aantallen terug tot 50 à 60, terwijl het

aantal leerlingen dat uit Voorburg scholen in Leiden en Delft bezocht groeide van 21 in 1930 tot 145 in 1935.

Van de bijzondere scholen voor middelbaar voorbereidend hoger onderwijs (mvho) kunnen worden genoemd het R.-K.

Meisjes Lyceum en het Aloysius College, beide te Den Haag, de R.-K. HBS St. Bonaventura te Leiden, de Christelijke HBS te Den Haag (later Zandvliet geheten), de Christelijke HBS te Leiden en het reeds vermelde gymnasium te Rotterdam.

Haag ruim fl. 60.000 betaald. Over de hoogte van deze bedragen werd daarna enige malen onderhandeld. Vergelijkbare regelingen trof de gemeente Voorburg met de gemeenten Delft en Leiden. De bedragen die aan die gemeen-

Station Leidschendam-Voorburg van de spoorbaan Rotterdam-Den Haag via Pijnacker; blik in de richting van Leidschendam, 1909. Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

*Pagina 7, boven:
Instituut-Reiziger, afgebeeld op een ansichtkaart van 1905.
Collectie C.L. van der Leer*

*Pagina 7, onder:
De Blauwe Tram op de Parkweg, tussen de Van Schagenstraat en de Rozenboomlaan, komend uit Leidschendam. Links de Algemene Begraafplaats, 1932.
Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg*

Financiële regelingen

De gemeenten die bijdroegen aan de kosten van instandhouding van hun middelbare scholen, wilden wel op een of andere wijze een vergoeding ontvangen voor de kosten die zij mede maakten voor leerlingen, die buiten de gemeente woonden. Dat kon op twee manieren gebeuren en wel door een vergoeding te vorderen van de 'buitengemeenten', in casu Voorburg of door een bijdrage te heffen van de ouders van die buitenleerlingen. Zo werd op 8 oktober 1929 tussen de gemeenten Den Haag en Voorburg een overeenkomst getroffen voor de inschrijving van leerlingen uit Voorburg op de gemeentelijke scholen voor mvho te Den Haag. Voorburg betaalde fl. 600,- per leerling. Voor gymnasiumleerlingen werd dit bedrag gedifferentieerd van fl. 550,- tot fl. 600,-, naar gelang het inkomen. In 1931 werd aan Den

ten werden betaald waren beduidend lager.

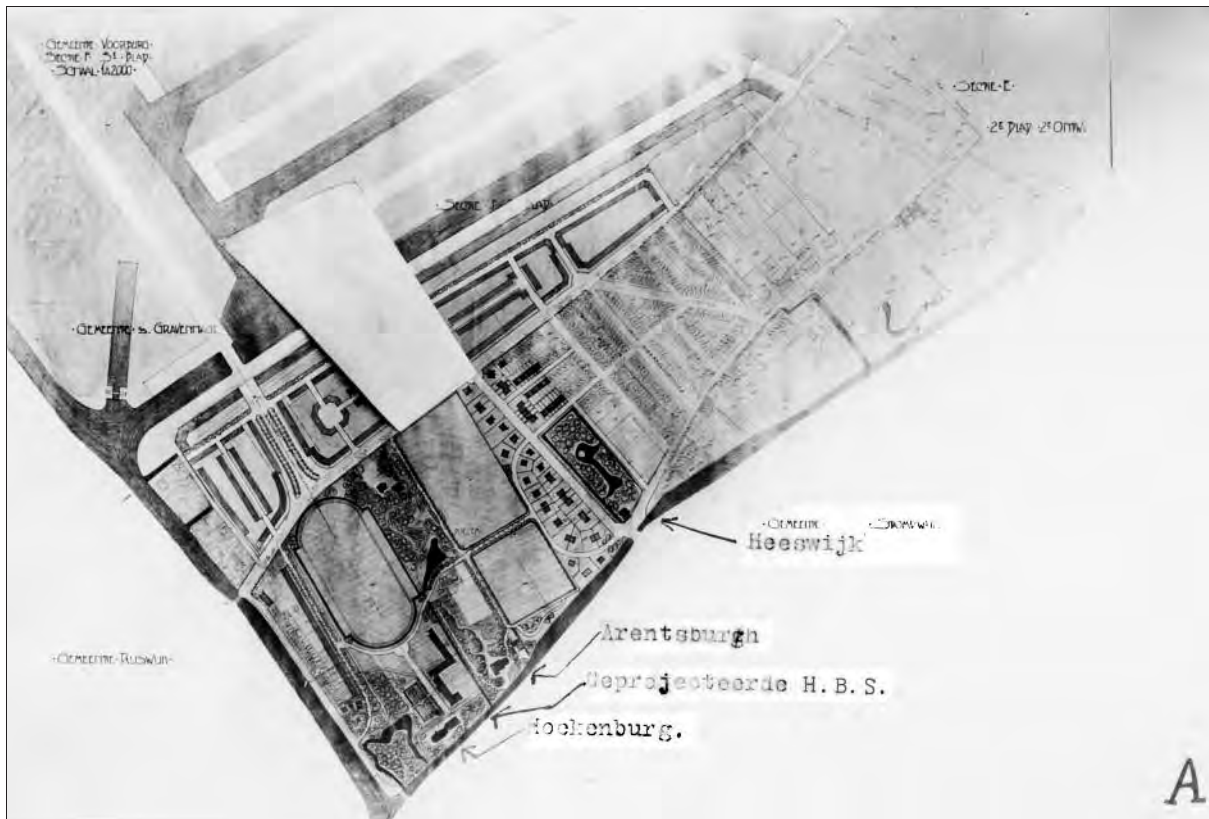
Mogelijk gebaseerd op de gedachte dat de gemeente Voorburg toch iets moest doen aan de gevolgen van het ontbreken van een school voor mvho en gelet op het feit dat voor de gemeente bezoek aan scholen in Delft en Leiden voordeliger was, stelde de gemeente gratis abonnementen voor het openbaar vervoer ter beschikking van Voorburgse leerlingen van mvho-scholen in Leiden en Delft. Dit leverde bijvoorbeeld voor het jaar 1937 het volgende plaatje op. De kosten voor leerlingen in Den Haag bedroegen gemiddeld fl. 370,-, terwijl daartegenover een retributie werd geheven van fl. 100,-, netto dus fl. 270,-. Voor Leiden bedroegen die kosten ca. fl. 180,- plus fl. 65,- tramkosten is fl. 245,- en voor Delft ca. fl. 180,- plus fl. 40,- tramkosten is fl. 220,- totaal.

De gemeente Rotterdam hief van buitenleerlingen een aanmerkelijk hogere bijdrage dan van leerlingen binnen de gemeente. Uiteraard kwamen hierover klachten binnen van Voorburgse ouders. Dit leidde tot een zogenaamde Gemeenschappelijke Regeling tussen beide gemeenten, waarin werd voorzien door een door Voorburg aan Rotterdam te betalen vergoeding. Met verenigingen voor bijzonder middelbaar onderwijs bestonden eveneens contacten. Een enkele vereniging vroeg om een subsidie per in Voorburg woonachtige leerling. In 1933 wordt een en ander vastgelegd in een verordening van de gemeente Voorburg. In de crisisjaren wordt aan deze bedragen getornd. Deze situatie heeft in beginsel bestaan tot 1959. Vanaf 1 januari van dat jaar werden de kosten van het gemeentelijke mhvo volledig van rijkswege vergoed. In verband daarmee werden de bestaande gemeenschappelijke regelingen met de gemeenten Den Haag en Rotterdam beëindigd (Besluit van 31 mei 1961, met terugwerking tot 1 januari 1959).

Een eigen school voor mvho?

Gezien het vooraangaande zal het geen verbazing wekken dat meer dan eens de gedachte werd geuit in Voorburg een eigen gemeentelijk lyceum op te richten. Voor deze gedachte was temeer grond omdat op de gemeente, nadat het inwonertal boven de 20.000 was gestegen, de wettelijke verplichting rustte een gemeentelijk gymnasium te stichten.

De gemeente vroeg een en andermaal ontheffing van deze verplichting. Formeel werd deze ontheffing niet verleend, wel werd enige malen uitstel gegeven. Oprichting van een openbare middelbare school stuitte telkens af op 'de hoge kosten, welke zulk een stichting voor de gemeente zou medebrengen'. Bovendien bestond de vrees dat de Voorburgse ouders hun kinderen zouden blijven zenden naar goed bekende en goed bereikbare scholen buiten Voorburg. Daarbij werd mede gedacht aan ouders van rooms-katholieke en protestants-christelijke kinderen, die hun kroost naar een bij hun levensopvatting passende bijzondere school zouden willen laten gaan.

De door de gemeente Den Haag voorgestelde variant A op het plan tot wijziging van het uitbreidingsplan ten zuidoosten van de Prinses Mariannelaan, 1926.

Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

Annexatieplannen

In de jaren 1925-1926 correspondeerden de gemeenten 's-Gravenhage en Voorburg over een wijziging van het uitbreidingsplan met betrekking tot de gronden, gelegen aan de Prinses Mariannelaan en haar zijwegen. Ook de bebouwing van een gedeelte van de parken Hoekenburg en Arentsburg kwam daarbij aan de orde. De gemeente 's-Gravenhage schreef bij brief van 12 maart 1926 onder meer: 'Intussen wil het ons voorkomen, dat het - waar de aanhangige plannen tot grenswijziging reeds in zodanig stadium verkeren, dat het niet buitengesloten is, dat Uw gemeente en onze gemeente binnen afzienbare tijd zullen worden samengevoegd - wenselijk is geen verstrekkende beslissingen te nemen.'

In het bijgevoegde advies van de Dienst der Stadsontwikkeling en Volkshuisvesting van de gemeente 's-Gravenhage wordt melding gemaakt van de behoefte van die gemeente om in het zuidelijk deel van de gemeente een hbs te stichten. Mede gelet op het aantal leerlingen uit Rijswijk en Voorburg dat Haagse scholen bezoekt, zou stichting van een hbs bij Hoekenburg of Arentsburg de meest gunstige oplossing zijn. De school zou tussen de beide buitenplaatsen kunnen worden gebouwd, terwijl aansluitend aan de hbs een sportterrein werd gedacht. De gemeente Voorburg wil gaarne met de gemeente Den Haag verder overleg plegen over het wegennet, voorzover dat bij dat van Den Haag aansluit en voor het intercommunale verkeer van belang wordt geacht. Dat overleg sluit uit wat geheel tot de interne bemoeienis van de zelfstandige gemeente Voorburg behoort!

Over de stichting van een hbs aldaar wordt verder niet meer gerept. In 1927 waren de annexatieplannen (voorlopig) van de baan.

In 1934 werd door Instituut Jongmans uit Rotterdam een verzoek ingediend om in Voorburg een lyceum te mogen oprichten onder leiding van de directeur van dat instituut. Het instituut leidde in Rotterdam op voor staatsexamens, hoofdakten e.d. Om diverse redenen adviseerde de Inspectie voor het Gymnasiaal en Middelbaar Onderwijs afwijzend. De Inspectie suggereerde hierbij de stichting van een bijzonder neutraal of gemeentelijk lyceum. De gemeente besliste vervolgens afwijzend op het gedane verzoek.

Als de nood hoog is

In de oorlogswinter 1944-1945 werd in het gebouw van de Openbare ULO-school aan de Vlietstraat een noodschool gevestigd voor leerlingen van middelbare openbare en bijzondere scholen buiten Voorburg, die moeilijk of in het geheel niet hun scholen elders konden bezoeken. Hier konden zij hun huiswerk maken onder deskundige leiding van docenten van hun eigen school, die in of dichtbij Voorburg woonden. Van elke onderwijsinrichting, waarvan leerlingen de noodschool bezochten, was een onderwijskracht aanwezig. Het werk werd naar de eigen school teruggezonden.

Het initiatief tot deze noodoplossing kwam van de gemeente Den Haag. Op het gemeentehuis van Voorburg werd ter zake een bespreking gehouden.

De heer J.C. Deering, leraar aan de 7e HBS te 's-Gravenhage, werd door de Wethouder van Onderwijs van Den Haag bij brief van 17 november 1944 aangewezen als leider van de te Voorburg gevestigde noodinrichting voor middelbaar en voorbereidend hoger onderwijs. Deze noodschool werd aan het einde van de cursus 1944-1945 opgeheven. Een bijzonderheid was nog dat de gemeente Den Haag kolen leverde voor de verwarming van het gebouw. Voorburg stelde alleen lokalen beschikbaar. Zo bleek in de nood toch enige samenwerking mogelijk.

Het was duidelijk dat de tijd rijp was voor één of meer eigen Voorburgse scholen voor middelbaar en voorbereidend hoger onderwijs. Het duurde evenwel tot na de Tweede Wereldoorlog voor die tot stand kwamen, maar toen ook onstuitbaar en in zeer gevarieerde vorm. Over deze ontwikkeling gaan de volgende hoofdstukken.

Openbaar voortgezet onderwijs

C.J. Sleddering

In de eerste helft van de twintigste eeuw bestond het algemeen vormend voortgezet onderwijs uit uitgebreid lager onderwijs (ulo) en handels- en nijverheidsonderwijs, aanvankelijk alleen als avondonderwijs en in de late jaren dertig ook als dagonderwijs. In Voorburg ontbraken een hbs en een gymnasium voor zowel het openbaar onderwijs als het bijzonder onderwijs.

Beeldengroep van Marianne Gobius in de vijver. Collectie Dalton Scholengemeenschap

Voorburg Prinses Mariannelaan

De feitelijke uitbreiding van lager onderwijs met aanvullende klassen heeft niet steeds parallel gelopen met de wettelijke regeling van het uitgebreid lager onderwijs (ulo) en het meer uitgebreid lager onderwijs (mulo).

In 1910 geeft de wet Heemskerk het ulo en het mulo een (nieuwe) wettelijke basis. In 1920 werden de verschillen tussen die twee vormen van onderwijs opgeheven en bestond voortaan rechs alleen nog de ulo, maar de verenigingen die de eind-examens organiseerden, bleven de geslaagden een mulo-diploma uitreiken!

Eerste openbare ulo

In Voorburg werd de 'Openbare school voor lager onderwijs met de letter A' aan de Vlietstraat (later de Vlietschool geheten) reeds in 1902 uitgebreid met een driejarige cursus voor herhalingsonderwijs ofwel uitgebreid lager onderwijs (ulo).

Met de leiding daarvan werd belast de heer D. Bakker, het waarnemend hoofd van de school.

Vanaf 1910 waren de opeenvolgende hoofden van de Vlietschool tevens hoofd van de ulo.

Daarnaast was er een andere ontwikkeling in Voorburg-west.

Op 1 juli 1907 werd aldaar opgericht de Delflandsche Schoolvereniging met als doel 'het doen geven van lager en meer uitgebreid lager onderwijs, met eerbiediging van ieders godsdienstige begrippen'. In 1918 werd deze bijzondere neutrale school ter overname aangeboden aan de gemeente Voorburg. De school voor lager onderwijs heette sindsdien School met de letter B. Het voortgezette onderwijs heette Openbare School voor mulo aan de Prinses Mariannelaan.

In 1925 werd deze combinatie omgevormd tot een gewone lagere school met zes klassen en een kopschool met vier klassen. De kopschool werd overgebracht naar een nieuw gebouw aan de Plaats van Middendorp. Ook de ulo-afdeling van de Vlietschool werd toen overgeheveld naar de uloschool aan de Plaats van Middendorp.

Groei en uitbreiding

Door de aanwas van de Voorburgse bevolking bleef het leerlingaantal van de uloschool groeien. Hierbij kan nog worden opgemerkt dat er in die tijd in Voorburg geen scholen waren voor middelbaar en voorbereidend hoger onderwijs. Daarvoor moest men naar omliggende plaatsen, hetgeen de groei van de plaatselijke ulo kan hebben bevorderd. Al spoedig was uitbreiding nodig van de slechts vier lokalen tellende school.

Dat gebeurde reeds in 1929 en ging door tot in het begin van de jaren dertig onder het nieuwe hoofd, de heer Van Mameren. Er waren ook problemen met andere scholen. Zo had de r.-k. uloschool aan de Lusthofstraat een ander gebouw nodig, waarvoor men een oplossing zocht. Aan de andere kant verloor de lagere school aan de Vlietstraat geleidelijk leerlingen aan andere openbare lagere scholen. Dit alles leidde in september 1933 tot de oplossing de openbare uloschool te verplaatsen naar de Vlietstraat, waar het lager onderwijs werd afgebouwd. Door deze herschikking kon de r.-k. uloschool naar de Plaats van Middendorp verhuizen.

Het gebouw aan de Vlietstraat was toen al een oud gebouw en niet geschikt voor ulo-onderwijs, waar behoefte bestond aan specifieke lokalen. Ook de sanitaire voorzieningen waren beneden de maat.

In 1934 telde de school 191 leerlingen. Er was behoefte aan een achtste leerkracht met tevens een achtste lokaal. Voor een natuurkundelokaal, een teken- en handwerklokaal werd onderdak gevonden in een lokaal van de rooms-katholieke lagere school aan de Lusthofstraat. Deze gespreide huisvesting leverde bezwaren op, maar duurde toch tot 1952, toen een natuurkundelokaal werd bijgebouwd.

De oorlogsjaren brachten veel problemen met zich mee. De school werd geheel of gedeeltelijk voor andere doeleinden gebruikt (onder meer als distributiekantoor). Dat duurde ook in de jaren na de oorlog nog voort.

In 1950 werd op bescheiden wijze het 25-jarig bestaan gevierd in het Forumtheater. In 1952 werd de heer Van Mameren opgevolgd door de heer Nieuwebeerta. De school bleef groeien: in 1954 waren er 238 leerlingen.

Het is begrijpelijk dat de voortdurende problemen met te weinig lokalen en leerkrachten en de gespreide huisvesting voor het personeel bijzonder vervelend waren. Op een gegeven moment in 1954 was de maat vol en vroegen de leerkrachten met een hartenkreet de aandacht van B en W en van de gemeenteraad. Het stuk werd niet zo plezierig ontvangen, mede om procedurele redenen, maar heeft in zoverre resultaat gehad dat de zaken vlotter werden behandeld. De school werd in de jaren daarna weliswaar nog op diverse lokaties ondergebracht, maar de plannen voor een geheel nieuw gebouw namen vastere vorm aan. Op 3 november 1960 betrok de uloschool ten slotte het nieuwe gebouw aan de Marcellus Emantslaan.

Tweede openbare ulo

Nadat reeds in 1960 in een ambtelijke nota werd gepleit voor oprichting van een tweede openbare school voor ulo, besloot de gemeenteraad op 22 februari 1961 daartoe over te gaan, zo mogelijk met ingang van het schooljaar 1961-1962 en wel op een nader aan te geven plaats.

Deze tweede ulo kreeg ruimte in de Van Deventerschool. Als eerste hoofd werd benoemd de heer B. Burger. Na diens overlijden werd de heer R. Bode benoemd. De huisvesting gaf velerlei problemen. Bij raadsbesluit van 15 november 1963 werd besloten de tweede openbare ulo met ingang van 1 januari 1964 te verplaatsen van de Van Deventerlaan naar de school aan de Elsbergstraat. Dat was het gebouw van de Damsigtschool voor lager onderwijs. Die ruimte kwam vrij nadat de gemeenteraad omstreeks diezelfde tijd had besloten zowel de Damsigtschool als de Van Deventerschool op te heffen en over te gaan tot het stichten van de Prof. Casimirschool aan de Van Deventerlaan.

De school aan de Elsbergstraat bood onvoldoende ruimte. Daarom werd de houten hulpschool aan de Fonteynenburghlaan verplaatst naar het terrein achter de voormalige Damsigtschool.

Naarstig werd gedelibereerd over een naam voor deze school. Genoemd werden Damsigtschool, Elsbergschool,

*Pagina 12, boven:
De Delflandsche school aan de Prinses Mariannelaan, 1921.
Links de Soomerluststraat.
Collectie Gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

*Pagina 12, onder:
Klassenfoto van de vierde klas openbare mulo aan de Plaats van Middendorp, 1927-1928.
De leraar wiskunde en biologie is de heer Verweij.
Collectie Gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

*De tweede openbare ulo was gehuisvest in de school aan de Van Deventerlaan. Rechts de Laan van Middendorp, 1946.
Collectie Gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

Hofwijckschool, Corbuloschool. Ook werd de mogelijkheid geopperd de school een naam te geven van een Voorburgse verzetsheld. Geen van deze opties verkreeg de algemene instemming en zo bleef het gewoon 'Tweede Openbare School voor ULO'. Verdere plannen voor verbetering van de huisvesting bleven rusten in verband met zich aankondigende andere ontwikkelingen in de richting van een veel bredere openbare scholengemeenschap op basis van een wetsontwerp, dat later tot wet werd verheven en bekend staat als de Mammoetwet. De beide loscholen bleven tot 1968 als zelfstandige scholen bestaan. In dat jaar werden zij met het Openbare Dalton Lyceum samengevoegd tot één scholengroep onder de naam Openbare Dalton Scholengemeenschap Voorburg.

Openbaar middelbaar en voorbereidend hoger onderwijs te Voorburg

In de periode tussen de twee wereldoorlogen is regelmatig overwogen een gemeentelijk lyceum te stichten. Redenen om daartoe niet over te gaan, waren niet alleen de hoge kosten die zo'n stichting met zich mee zou brengen, maar ook gerede twij-

fel of dit openbaar lyceum wel voldoende leerlingen zou trekken, gezien de mogelijkheden om in omliggende gemeenten openbaar en bijzonder onderwijs te genieten. Kinderen uit Voorburg, alsmede uit Leidschendam en Rijswijk gingen immers in Den Haag, in Delft, in Leiden en zelfs in Rotterdam naar zulke scholen. Het openbaar vervoer schiep hiervoor voldoende mogelijkheden.

De gemeente Voorburg was in 1932, toen het inwonertal de grens van 20.000 overschreed, wettelijk verplicht een gemeentelijk gymnasium te stichten. Van deze verplichting werd ontheffing gevraagd en verkregen, wellicht mede op grond van de voormelde beweegredenen. Zelfs in 1952 werd deze ontheffing nog verleend voor een periode van zes jaar.

Toch bleef de gedachte aan een gemeentelijk lyceum levend. Op basis van een ingesteld intern onderzoek werd een prognose gemaakt van de vanaf 1956 te verwachten vmo-leerlingaantallen in Voorburg en meer speciaal van leerlingen voor een openbaar lyceum. Hierop besloot de gemeenteraad op 27 juni 1956 tot stichting van een gemeentelijk lyceum, ingaande 1 september 1958.

*Klassen 6 B en 7 B van de Delflandsche school in februari 1936. De onderwijzer achterin is de heer Houtman.
Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg*

Het zal duidelijk zijn dat aan dit besluit heftige discussies zijn voorafgegaan. Over de noodzaak van een dergelijk lyceum omdat er al drie scholen waren voor middelbaar en voorbereidend hoger onderwijs, elk met een eigen signatuur. Het verbaast dan ook niet dat het verzoek om rijkssubsidie in eerste instantie werd afgewezen. De stichting werd mede daarom verschoven naar 1 september 1959. De gemeente wilde deze school de naam Spinoza-Lyceum geven en gebruikte deze naam al in diverse stukken. In een verordening van 17 december 1958 werd de instelling geregeld van een college van curatoren van het te stichten gemeentelijk lyceum. Dit was een college bedoeld in artikel 23 van de hoger onderwijswet. Het telde 7 leden.

Het college kreeg een uitgebreide taak toebedeeld. Die omvatte onder andere de zorg voor getrouwe naleving van de wet, alsmede van de krachtens deze wet uitgevaardigde verordeningen het lyceum betreffende en voorts toezicht op de school, met verplichte rapportage aan de gemeenteraad en aan de Inspecteur van het Gymnasiaal en Middelbaar Onderwijs.

Als eerste leden werden benoemd: mw. N.D. Bakker-Engelsman, dhr. G.J. Schöttelndreier, mr. E. Knol, ir. E.A. Plate, prof. O. Koefoed, dr. J.K.A. van Nooij en ir. C.G. Hartland. Prof. Koefoed werd president-curator en mevr. Bakker-Engelsman secretaris. De installatie vond plaats op 19 december 1958.

Het college wees al snel de voorgestelde naam Spinoza-Lyceum af op basis van de gedachte dat die naam geassocieerd wordt met de levensbeschouwelijke richting, waarvan deze figuur als representant kan worden gezien. Voor een strikt neutrale openbare school zou die naam derhalve onjuist en wellicht schadelijk zijn.

Het Openbaar Dalton-Lyceum

Inmiddels bestonden in Voorburg ook al plannen om te komen tot een lyceum, uitgaande van Dalton-principes. Samenvoeging van deze plannen met de voornemens van de gemeente leidde tot de gedachte te komen tot één inrichting voor openbaar algemeen vormend middelbaar en voorberei-

Eerste schooldag Openbaar Dalton-Lyceum in de voormalige christelijke lagere school Van Wassenaer Hoffman aan de Parkweg. Rector drs. Jacobs (tweede rij van voren, zesde van links) met docenten en leerlingen, 1959. Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

dend hoger onderwijs te Voorburg en dat onderwijs te baseren op Dalton-principes. Dit vond zijn uitdrukking in de start van het Openbaar Dalton- Lyceum per 7 september 1959. Als eerste rector werd benoemd drs. H.J. Jacobs.

Het eerder vermelde college van curatoren ging daarbij geruisloos over in het college van curatoren voor het Openbaar Dalton-Lyceum. Deze naam was voor het college wél aanvaardbaar.

De opening van het lyceum vond plaats op 21 november 1959 door burgemeester jhr. mr. A. Feith in gebouw Forum. Het bleek niet eenvoudig de school te bemannen met echte Dalton-aanhangers. De Commissie van Toezicht op het middelbaar onderwijs te Voorburg merkte in haar verslag over 1960 op dat vele docenten aanvankelijk vreemd stonden tegenover de Daltonprincipes.

De eerste maanden werd het onderwijs gegeven in het gebouw van de Van Wassenaer Hoffmanschool aan de Parkweg. Op 22 april 1959 hadden zich reeds 73 leerlingen aangemeld, waarvan 52 uit Voorburg. Op 29 april 1959 werd besloten tot oprichting van een houten noodgebouw aan de Vlietstraat, waarvan 7 lokalen en enkele nevenvertrekken te bestemmen tot tijdelijke huisvesting van het openbaar lyceum en een of twee klassen van de openbare ulo-school, zolang de nieuwe school aan de Marcellus Emantslaan niet gereed zou zijn.

Het aantal leerlingen nam snel toe, zodat ieder jaar weer nieuwe huisvestingsproblemen ontstonden. Naast de eerder vermelde lokalen aan de Vlietstraat kwamen geleidelijk nog ter beschikking drie lokalen in het gemeentehuis, een vleugel van de Vlietschool, later de gehele Vlietschool. Ook dat bleek nog niet voldoende toen het leerlingenaantal naar de 500 begon te groeien. De voormalige St. Jozefschool (het klooster) werd eveneens betrokken. In 1963 werd het oorspronkelijke noodgebouw met het klooster verbonden. Vervolgens kwamen nog drie lokalen van de Prof. Casimirschool ter beschikking, alsmede vijf lokalen van de school aan de Lusthofstraat. Aan het einde van de cursus 1964-1965 beschikte het lyceum over 40 lokalen. Dat deze dislocatie het Dalton-onderwijs niet ten goede kwam, is duidelijk.

Een nieuw gebouw

Direct bij de start, nl. reeds bij brief van 20 november 1959 vroeg het College van Curatoren aan B en W zo spoedig mogelijk over te gaan tot het instellen van een bouwcommissie,

zodat voor de cursus 1962-1963 een nieuw gebouw reeds ter beschikking zou staan. De snelle groei noopte tot spoed. In oktober 1960 werd na enige discussie als architect aangewezen ir. C.D. Bleeker te Den Haag. Diverse vestigingsplaatsen werden besproken, maar gekozen werd voor het terrein van de voormalige waterleiding aan de Loolaan. Dat terrein was ca. 11.000 m² groot. De minimale grootte was berekend op 10.000 m². Het zou evenwel nog tot 1968 duren voor het nieuwe gebouw aan de Loolaan, hoek Parkweg kon worden geopend. Als gevolg van de Mammoetwet vond per 1 augustus 1968 de samenvoeging plaats van het Openbaar Daltonlyceum met de beide openbare uloscholen. Dit klinkt nu eenvoudig, maar bleek een heel moeilijke operatie. Formeel waren er administratieve en juridische problemen, maar veel groter waren de problemen om deze drie scholen, met sterk verschillende onderwijskundige uitgangspunten, tot een nieuwe scholengemeenschap om te vormen.

De eerste besprekingen tussen de hoofden der uloscholen, de heren Nieuwbeerta en Bode, de rector van het Daltonlyceum, de heer Jacobs, en de gemeente Voorburg begonnen al omstreeks 1964. Het bleek verstandig externe deskundigen in te schakelen. Daartoe werd hulp gezocht bij het Nederlands Paedagogisch Instituut voor Bedrijfsleven en School te Zeist. Er werden bijeenkomsten georganiseerd met groepen docenten, waarbij veel aandacht werd besteed aan de thema's samenwerking, communicatie en onderwijsproblematiek.

De heren Jacobs, Roos en Bode brachten een veertiendaags bezoek aan Zweden, waar men op het gebied van onderwijsveranderingen Nederland een aantal jaren voor was. Een der onderzoeksvelden betrof de heterogene groepsamenstelling, onder meer van belang voor de keuze van het karakter van het in te voeren brugjaar of de brugjaren. Dat bezoek werd gevolgd door een conferentie met de docenten van de drie scholen in Woudschoten.

Uiteindelijk kon het grootste deel van de docenten met de plannen instemmen.

Openbare Dalton-Scholengemeenschap Voorburg

De heer drs. H.J. Jacobs had zich tot taak gesteld de scholengemeenschap tot stand te brengen. Na de fusie nam hij ontslag en werd hij opgevolgd door drs. J.C. Roos. Deze verrichtte in de eerste Mammoetjaren echt pionierswerk. In december 1972 nam hij afscheid om daarna zijn werkterrein te verleggen naar de nieuwe lerarenopleiding.

*Drs. H.J. Jacobs was de eerste rector van het Openbaar Dalton-Lyceum (1 april 1959 - 1 augustus 1968).
Collectie Gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

Hij werd per 1 maart 1973 opgevolgd door de heer drs. W.J.G. Eilander (1973-1982).

Bij de samenvoeging in 1968 werden de hoofden van de uloscholen, de heren Nieuwbeerta en Bode, conrector. Het lyceum zelf telde toen al zo'n 1.000 leerlingen. Daar kwamen de leerlingen van de ulo bij. Dat betekende dat de scholengemeenschap bij de start al 1.549 leerlingen had. De top lag ongeveer bij 1970 met meer dan 1.700 leerlingen. In de jaren daarna daalde dat aantal door de ingestelde leerlingstop en door vertraging van de groei van het aantal kinderen geleidelijk tot ongeveer 900 in 1980.

De nieuwe scholengemeenschap kreeg de naam 'Openbare Dalton-Scholengemeenschap Voorburg'. Het is duidelijk dat het nieuwe gebouw niet was berekend op de door de samenvoeging ontstane leerlingen-explosie. De lokalen van de uloschool aan de Vlietstraat bleven in gebruik. Van 1971 af werd voorts gebruik gemaakt van acht houten noodlokalen aan de Rembrandtlaan 94. Aangezien de gebouwen aan de Vlietstraat wegens ouderdom steeds meer gebreken gingen vertonen, werd het tijd deze te verlaten. Dat gebeurde in 1975 door uitbreiding van de dependance aan de Rembrandtlaan. Door daling van het aantal leerlingen werd deze dependance overbodig en in januari 1983 afgebroken. Op dit vrijgekomen terrein bouwde daarna de Woningbouwvereniging Voorburg een complex woningen.

Samenwerking

De scholengemeenschap telde veel leerlingen uit Leidschendam. De beide gemeenten besloten hun samenwer-

king uit te breiden tot deze tak van onderwijs. Zij riepen in 1971 een rechtspersoonlijkheid bezittend lichaam in het leven bij een gemeenschappelijke regeling. De naam van dit lichaam, alsmede van de school werd 'Openbare Dalton-Scholengemeenschap Voorburg-Leidschendam'. In 1983 werd het derde lustrum gevierd, met onder meer een reünie van oud-leerlingen. Rector was toen drs. B.A. Zweers (1982-1991), de opvolger van drs. Eilander. Bij het vijfde lustrum werden onder meer inleidingen verzorgd door Yvonne Keuls en Jan ten Hoopen. De heer Zweers werd in 1991 opgevolgd door de heer D.J. van Hennik.

De ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs zijn nog niet voltooid. Zo is per 1 augustus 1994 een federatieve fusie tot stand gekomen met de François Vatel-school. Dat is een instelling voor voorbereidend beroepsonderwijs voor consumptie en handel. De scholen behielden hun eigen organisatie. Daarmee kwam een einde aan de bestuursvorm van de gemeenschappelijke regeling. Tegelijkertijd verloor de Dalton-Scholengemeenschap, formeel, de status van openbare school en werd 'algemeen bijzonder'; bestuurlijk kwam zij los te staan van de gemeente.

Conrector van 'het Dalton' S. Nieuwbeerta en echtgenote worden in de bloemetjes gezet door rector W.J.G. Eilander, 1982.

Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

Entree en vijver van de Openbare Dalton Scholengemeenschap aan de Loolaan, 1968. De beelden-groep, jongen met een vis en meisje met vogel, is van Marianne Gobijs.

Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

De provincies hebben een toezichhoudende taak op de gemeenten, waar het hun wettelijke plicht betreft om te zorgen voor voldoende openbaar onderwijs. In dat kader moest de provincie Zuid-Holland de 'verbijzondering' van de Dalton-Scholengemeenschap beoordelen. De provincie keurde deze uiteindelijk goed met de overweging dat het nieuwe schoolbestuur statutair de algemene toegankelijkheid van de school had vastgelegd, wat voor de meeste voorstanders van openbaar onderwijs voldoende is. Aanvullend overwoog de provincie dat ouders die écht (door de overheid instandgehouden) openbaar voortgezet onderwijs verlangen voor hun kinderen, hiervoor terecht kunnen in Den Haag.

Voor de leerlingen veranderde er, althans voorlopig, niets.

Dalton bleef een school voor mavo, havo, atheneum en gymnasium. Na de fusie telde de federatieve scholengroep meer dan 1.200 leerlingen.

In de twee helft van 1999 vonden diverse verbouwingen plaats. Op 27 januari 2000 werden de nieuwe gerealiseerde ruimten aan de Loolaan geopend. Daarbij werd het door de gemeente Voorburg in 1968 bij de opening van de school aangeboden kunstwerk van Aart van den IJssel - de Bladerkop - verplaatst van de nogal verborgen plek in de patio naar de beter zichtbare plaats op het voorbalkon.

De eeuw eindigde met plannen tot fusie met de Stichting Veurs-Huygens, welke scholengroep op haar beurt weer was ontstaan per augustus 1999 uit een fusie van het Veurs College met het Huygenslyceum.

Wat is de Dalton-werkwijze?

Deze werkwijze werd in het begin van de 20e eeuw ontwikkeld door de Amerikaanse onderwijzeres en pedagoge Helen Parkhurst. Het Daltononderwijs gaat uit van drie opvoedingsprincipes:

Dalton

- eigen verantwoordelijkheid
- zelfstandigheid
- samenwerking

Deze principes komen bijvoorbeeld tot gelding in de zogenaamde daltonuren. Op de school hebben alle leerlingen en klassen een lesrooster, net als elders. Als onderdeel van dit rooster hebben de leerlingen elke dag minimaal één daltonuur. Dat is ook een gewoon lesuur, maar wel een, waarbij de leerling zelf elke dag moet beslissen wat hij of zij gaat doen. Binnen een aantal beschikbare mogelijkheden moet de leerling enkele keuzes afwegen, zoals:

- wat moet ik deze week allemaal af hebben?
- wanneer kan ik met vragen terecht bij die of die docent?
- als ik met anderen wil samenwerken, wat is dan hun keuze en komt die overeen met wat ik zelf wil gaan doen?

Daarin zit een stuk eigen verantwoordelijkheid omtrent de werkindeling. En het houdt ook in: keuzes maken wat betreft werk en medeleerlingen. Alles moet natuurlijk wel plaatsvinden binnen de eisen, die aan het werk zijn gesteld, de tijdslimiet en de schoolregels. De docenten zorgen voor begeleiding en toezicht. Het is vrijheid in gebondenheid.

Een ander uitgangspunt is de voorkeur voor heterogene samenstelling van de brugklassen, dat wil zeggen dat leerlingen met verschillende adviezen omtrent de verder te volgen leerweg (gymnasium, atheneum, havo of vmbo-theoretische richting) bij elkaar in één klas worden geplaatst. Bij die situatie kunnen de leerlingen hun keuze uitstellen en kan de schoolleiding beter inzicht krijgen in ieders mogelijkheden. Onderlinge verschillen in begaafdheid, aard en tempo, alsmede eisen, welke de vervolgopleidingen stellen, beperken in de praktijk de mogelijkheden van dit uitgangspunt.

Het eerste leerjaar is volledig heteroog, het tweede leerjaar ten dele.

Protestants-christelijk voortgezet onderwijs

J.W. Eppink

In juni 1880 opent de Christelijk-Nationale School aan de Rozenboomlaan haar deuren. Die telt in 1885 al 123 leerlingen. Deze christelijke lagere school is de eerste in de verre omgeving. De nazaten van de staatsman Groen van Prinsterer, die in Voorburg op 'Vreugd en Rust' was geboren, maken deze school mogelijk.

---

*De Van Wassenaer
Hoffmanschool, gebouwd in
1901 aan de Parkweg.
Collectie Gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

J.A.H. Barones van Wassenaer, geboren Hoffman. Uit: De Christelijk-Nationale School te Voorburg, 1880-7 Juni-1930. Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

De heer S. van den Berg, hoofd van de gezamenlijke mulo-school. Uit: De Christelijk-Nationale School te Voorburg, 1880-7 Juni-1930. Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

Op zijn kleindochter, mevrouw Van Wassenaer-Hoffman, deed de school nooit tevergeefs een beroep.

In 1887 treedt door de Doleantie in Voorburg een niet onbelangrijk deel hervormden uit de Nederlands Hervormde Kerk. Bestuur en personeel van de Christelijk-Nationale School gaan met de Doleantie mee, behalve ds. Van Lindonk, die hervormd blijft. Mevrouw Van Wassenaer-Hoffman houdt haar jaarlijkse bijdrage van fl. 600,- voor de school in en bij haar overlijden in 1889 schenkt zij de Hervormde Gemeente Voorburg een bedrag van ruim fl. 17.000,-, met de bepaling dat mede met dit geld een Hervormde school in Voorburg gesticht dient te worden. In augustus 1907 wordt de Van Wassenaer-Hoffmanschool, Parkweg 20a, geopend. Daarmee zijn er twee christelijke scholen in het dorp, die elkaars concurrenten zijn.

Wilhelmina Muloschool

Vanaf 1901 stelt de regering de leerplicht tot 14 jaar in. Nadat in september 1916 de Christelijk-Nationale School met een zevende leerjaar als begin van een mulo-kopschool startte, volgde de

Van Wassenaer-Hoffmanschool in 1917 eveneens met een mulo-kopschool. Mulo was een uitgebreidere versie van het ulo, dat bedoeld was als voorbereiding op het middelbaar onderwijs. In mei 1922 opende de heer Van Boeyen, wethouder van Voorburg en later minister, het schoolgebouw van de zelfstandige (Hervormde) Wilhelmina Muloschool, hoek Parkweg/Rozenboomlaan. De mulo van de Christelijk-Nationale School bleef als kopschool (zevende t/m negende klas) aan de school in de Rozenboomlaan verbonden. In juni 1926 telde deze mulo nog maar 34 leerlingen. Wilde het christelijk mulo-onderwijs in Voorburg nog toekomst hebben, dan moest er samengewerkt worden. En wat in 1916 niet lukte vanwege de eisen die men aan elkaar stelde, lukte in 1926 wel. In de 'Vereeniging voor Christelijk Schoolonderwijs Wilhelminaschool te Voorburg' vonden hervormden en gereformeerden elkaar, weliswaar keurig verdeeld in het bestuur: vier hervormden en vier gereformeerden. De heren Van der Meide en Varekamp hadden er succesvol aan gewerkt!

Op 1 september 1926 begon de Wilhelmina Mulo als vijfmanschool. De mulo viel onder de Lager-onderwijswet en de functies bij het mulo waren dezelfde als bij de lagere school: hoofd der school en onderwijzers. Officieel stonden ze te boek als

'onderwijzers van bijstand'. Naast de vier onderwijzers en een onderwijzeres, telde de school drie vakleerkrachten: twee voor gymnastiek en één voor handwerken. De voorzitter van het bestuur, ds. Kloosterman opende plechtig de 'samenwerkings-school' in het Dienstgebouw (tegenwoordig Voorhof, Herenstraat 77a) met het lezen van Psalm 127. Het was de eerste keer na de Doleantie dat hervormd en gereformeerd weer zichtbaar 'Samen op Weg' gingen. De heer S. van den Berg was het eerste hoofd van deze gezamenlijke muloschool, die in 1928 ruim negentig leerlingen telde. Elke maand woonden bij toerbeurt twee bestuursleden lessen bij en deden daar verslag van in de bestuursvergadering. Op deze wijze raakten de bestuursleden goed op de hoogte van het reilen en zeilen van de school.

Aardig om te vermelden is, dat in september 1931 de heer C. Kammeraat uit Den Haag tot onderwijzer aan de Wilhelmina Mulo werd benoemd en dat hij november 1972, na meer dan 41 jaar aan de school verbonden te zijn geweest, het laatst als leraar aan de Christelijke Scholengemeenschap Voorburg Het Loo, wegens pensionering afscheid nam. De heer Kammeraat overleed in Voorburg eind september 2000 op de hoge leeftijd van bijna 93 jaar.

In 1929 besluit het bestuur van de Wilhelmina Muloschool onder dreiging van annexatie door Den Haag de Emmaschool in Oost (1930) en de Groen van Prinstererschool in West (1931) te stichten. Hoorde je bij Den Haag, dan moest je veel meer handtekeningen hebben om een school te stichten. Vandaar die voortvarendheid! Het leerlingenaantal op de Wilhelmina Muloschool breidt zich uit en het bestuur mag een zesde onderwijzer benoemen (januari 1935). Niet lang daarna verhoogt de regering uit noodzaak van bezuinigingen het leerlingenaantal per onderwijzer en komt de betrekking van zesde onderwijzer wel zeer op de tocht te staan.

De heer Van den Berg neemt wegens de pensioengerechtigde leeftijd eind april 1940 afscheid en de heer P.C. Uiterlinde uit Veendam wordt het tweede hoofd van de Wilhelmina Muloschool.

Oorlogsperikelen

10 Mei 1940 vallen de Duitsers Nederland binnen. Hectische dagen volgen voor Voorburg en omgeving, maar al spoedig wordt de draad weer opgepakt. In de winter van 1940-1941 was er schaarste aan kolen. Met de verplaatsing van lessen van zaterdagmorgen naar de woensdagmiddag behoefde men op twee dagen niet te stoken!

In 1941 kondigt de bezetter maatregelen inzake joodse leerlingen af, er volgt een verbod om namen van in leven zijnde leden van ons vorstenhuis te gebruiken, en de inspectie moet de benoemingen van onderwijspersoneel goedkeuren. De Schoolraad adviseert de maatregelen voor kennisgeving aan te nemen. Alleen de naam van de school, in dit geval Wilhelmina, kon men beter wegwerken. Het bestuur liet op de naam een oranje plank aanbrengen.

Op de school trok men zich niet zoveel van allerlei bepalingen aan. Het Wilhelmus werd nogal eens gezongen, men bad voor de Koningin en gebruikte briefpapier, waarop de naam Wilhelmina nog voorkwam. De heer Uiterlinde werd bij de inspecteur ontboden en kreeg te horen, dat hij demonstreerde tegen de bezettende macht. Dat moest afgelopen zijn. Binnen een week moesten de statuten aangepast worden, zoals voorgeschreven. Het bestuur veranderde hier en daar enkele zaken, maar in wezen bleven het dezelfde statuten. Op het Gerechtshof gaf iemand er zijn goedkeuring aan en daar werd genoeg mee genomen. De statutenwijziging bereikte zodoende het Staatsblad niet en de oude statuten bleven dus van kracht.

De heer C. Kammeraat, op 1 september 1931 benoemd tot onderwijzer van de Wilhelmina Mulo en tot 1 november 1971 verbonden aan de Christelijke Scholengemeenschap Het Loo. Collectie Chr. Scholengemeenschap Het Loo

Tot 17 september 1944 kon, weliswaar met beperkingen, het schoolleven zijn eigen gang gaan. Door de in Londen afgekondigde spoorwegstaking, konden de leerlingen uit Zoetermeer niet meer naar Voorburg komen. Per fiets was het ook te gevaarlijk en bovendien vorderden de Duitsers fietsen. Oudere leerlingen verschenen niet meer op school, deels doordat ze gevaar liepen opgepakt te worden, anderzijds om het gezin bij te staan bij het vergaren van voedsel in eigen omgeving of verder weg. Ook voor jonge docenten was het niet meer verantwoord om voor de klas te staan. De kans om opgepakt te worden was te groot. Toen in december 1944 de kou intrad en het schoolgebouw niet meer te verwarmen was, sloot de school haar deuren.

In april 1945 poogde men zo goed en kwaad als het ging, de lessen te hervatten. Een vijftigtal leerlingen kwam opdagen. Na de bevrijding kwam het onderwijs weer volledig op gang, al was het niet van de ene op de andere dag. Twee onderwijzers, die in een eerder bevrijd gebied waren ondergedoken, mochten nog niet naar het Westen. Hoe het bestuur het klaarspeelde is een raadsel: alle onderwijzers en vakleerkrachten hebben van december 1944 tot mei 1945 hun salaris op tijd uitbetaald gekregen!

Van een regulier eindexamen Mulo kwam in de zomer van 1945

niets terecht. De regelingscommissie voor het Mulo-examen besloot toen om zonder examen een diploma uit te reiken. Voor de Wilhelmina Mulo betekende dit dat 50 leerlingen hun diploma zonder examen kregen!

Na 1945 daalde het aantal leerlingen van de Wilhelmina Mulo. Zoetermeer begon een eigen muloschool, in de vijftiger jaren werkten de kinderarme jaren 1943-1945 door, andere scholen voor voortgezet onderwijs in Voorburg werden concurrenten. Maar de geboortegolf uit de jaren 1946-1947 bracht het aantal leerlingen weer meer dan op peil: september 1958 256 leerlingen.

Splitsing in Wilhelmina- en Bernhard Muloschool

De heer Uiterlinde ging in 1963 met pensioen. Hij overleed in Voorburg in januari 1978.

In september 1963 splitst de Wilhelmina Mulo zich: een deel blijft als Wilhelmina Muloschool aan de Parkweg 127 en een deel vestigt zich onder de naam Bernhard Muloschool in een noodgebouw aan de Delflandlaan. Hoofd van de Wilhelmina is de heer Prins en van de Bernhard is dat de heer Streefkerk. Beide scholen vallen nog steeds onder de Lager-onderwijswet. Vandaar dat de docenten aan deze scholen ook nog steeds als onderwijzers en onderwijzeressen te boek staan, hoewel ze aan dezelfde leeftijdscategorieën lesgeven als hun collega's op de andere middelbare scholen. In januari 1967 opent de Bernhard Mulo het moderne nieuwe achtklassige gebouw aan de Abraham Douglaslaan met twee vaklokalen en een gymzaal. Bijzonderheid aan dit gebouw (gebouwd onder de Lager-onderwijswet) is dat door het uitsparen van gangruimten de nieuwe school over een ruime aula kon beschikken met een mooi houtmozaïek van de kunstenaar Henk Krijger. Psalm 1 wordt uitgebeeld met 'Mensen die zijn als bomen aan waterstromen, dag en nacht onderzoekend de wet'.

De schaduwen van de Mammoetwet tekenen zich in het begin van de jaren zestig steeds duidelijker af. Noch het Christelijk Lyceum, noch de beide muloscholen kunnen afzonderlijk aan de norm van 140 leerlingen voldoen. Samenwerking in een scholengemeenschap zou de beste oplossing kunnen zijn. Vanaf 1965 vergadert bijna elke maand een 'stuurgroep' onder leiding van de voorzitter van het Christelijk Lyceum, de heer A.J. Gijsbers, waarbij aanvankelijk ook de muloscholen uit Leidschendam en Zoetermeer betrokken zijn. Na veel gesprekken, informatie en overleg aan en met het onderwijzend perso-

Afscheid van de heer J. Prins, hoofd van de Wilhelmina-Mulo, 2 november 1979. Collectie Chr. Scholengemeenschap Het Loo

neel en niet te vergeten met de ouders, hakt men de knoop door. Met een omvangrijke statutenwijziging en onder een nieuw bestuur, gevormd uit de oude besturen, start op 1 september 1968 de Christelijke Scholengemeenschap Voorburg met als rector de heer J.C.T. Voogt. De heren Prins en Streefkerk worden conrectoren van de nieuwe school en de mulo-onderwijzers en onderwijzeressen krijgen de status van leraar of lerares. De beide mulo's gaan samen verder in één mavo-afdeling, die met een havo- en vwo-afdeling (een zelfstandige gymnasiumafdeling wordt later toegevoegd) de scholengemeenschap vormen.

Het Christelijk Lyceum Voorburg (CLV)

C.J. Sleddering

Op 1 september 1946 startte het eerste lyceum in Voorburg. Dat was het Huygenslyceum. De bedoeling was een oecumenische middelbare school te beginnen voor orthodoxe en vrijzinnige protestantse leerlingen. Tevens zou de school belangstelling kunnen genieten van anderen, die een christelijke geest in de school voor hun kinderen konden waarderen. De school ontwikkelde zich in een richting waar vele hervormden en gereformeerden zich niet mee konden verenigen. Vandaar dat op 15 april 1955 de oprichting plaats vond van de Vereniging voor Christelijk Middelbaar en Voorbereidend Hoger Onderwijs voor Voorburg en omstreken. De statuten van de vereniging werden goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 4 oktober 1955, no. 56.

September 1959: het hoogste punt van het Christelijk Lyceum is bereikt. Rondom is het nog een kale vlakte. Collectie Chr. Scholengemeenschap Het Loo

In die statuten werd voorzien in een bestuur en een curatorium. De eerste President-curator was mr.dr. J.J.R. Schmall. Het eerste bestuur bestond o.a. uit de voorzitter dr. P.A. Elderenbosch, Nederlands Hervormd predikant te Voorburg, de secretaris, de heer J. Platteel en de penningmeester, de heer J. van der Ree. Na zijn vertrek uit Voorburg werd dominee Elderenbosch vervangen door de heer D. van der Meide, gemeentesecretaris van Voorburg.

Bij brief van 13 oktober 1955 verzoekt deze vereniging de gemeente Voorburg subsidie te verlenen voor een Christelijk Lyceum te Voorburg. Deze brief is ondertekend door de hiervoor genoemde eerste twee bestuursleden. Het is nodig hiervoor bij de gemeente aan te kloppen, omdat een rijkssubsidie pas veel later kan worden verkregen, terwijl die subsidie bovendien doorgaans niet met terugwerkende kracht tot de aanvang van de lessen wordt verleend.

Bij brief van 6 december 1955 doet de gemeente mededeling van het verlenen van de gevraagde subsidie. De vereniging ontvangt daarnaast een renteloos voorschot van maximaal fl. 17.000,- ten behoeve van de voorlopige financiering van de kosten van de eerste inrichting. De beslissing van de gemeente is conform de gedragslijn, welke is gevolgd met betrekking tot de subsidieaanvragen door het Huygenslyceum en het St.-Maartens Lyceum.

Bij brief van 11 november 1955 vraagt de vereniging vervolgens aan de gemeente om ruimte te reserveren in gemeentelijke gebouwen om het onderwijs te kunnen beginnen in afwachting van het stichten van een eigen schoolgebouw.

Noodlokalen op de oude ijsbaan

Later wordt dit verzoek nader geconcretiseerd. Gedoeld wordt op het terrein van de voormalige ijsbaan aan de Louis Couperusstraat. Ook het St.-Maartenslyceum heeft interesse voor dat terrein. Besloten wordt op dit terrein noodlokalen te bouwen, waar beide lycea gebruik van kunnen maken. De lokalen kunnen op 8 januari 1957 in gebruik worden genomen. Voor het Christelijk Lyceum betekent dit dat bij de aanvang van de lessen op 4 september 1956 deze lokalen nog niet beschikbaar zijn. Van september 1956 tot januari 1957 wordt, mede door de welwillende medewerking van de directeur, de heer Segaar, gastvrijheid genoten in de Lagere Technische School aan de Van Tuyl van Serooskerkenstraat. Dat gebouw was op 1 september 1955 in gebruik genomen.

Voorafgaande aan de aanvang der lessen op 4 september 1956

vond op 1 september 1956 in de Nederlands Hervormde Kerk te Voorburg een wijdingsbijeenkomst plaats in tegenwoordigheid van vele autoriteiten en belangstellenden, waaronder de burgemeester, dr. J.W. Noteboom. De eerste rector werd dr. I. van Baal, voorheen directeur van de Rijks-HBS te Oud-Beijerland. De school begon met 39 leerlingen in de laagste klassen. Ieder volgend cursusjaar kwamen daar klassen bij, waarvoor de school over meer lokalen moest kunnen beschikken. Hiertoe werd de noodschool reeds voor de cursus 1957-1958 uitgebreid met nieuwe lokalen. Voor de cursus 1958-1959 heeft de school de beschikking over een noodgebouw met negen lokalen. Deze uitbreiding was niet gemakkelijk tot stand gekomen. Het Sint Maartens Lyceum vroeg aan de gemeente de vleugel van de noodschool, welke in gebruik was bij het Christelijk Lyceum over te mogen nemen en wel per 1 september 1958. Het Christelijk Lyceum zou dan tijdelijke huisvesting kunnen vinden in een deel van de Beatrix Huishoudschool of in lokalen, te plaatsen in de groenstrook vóór de Technische School. Het lyceum voelde daarvoor geheel niets. De besprekingen bij de gemeente leidden tot de beslissing het aantal lokalen van de noodschool (wederom) uit te breiden. Het Christelijk Lyceum gebruikte deze lokalen tot de ingebruikneming van het te stichten nieuwe gebouw, naar verwachting omstreeks september 1960 (zie hierna). Het St.-Maartens Lyceum gebruikt dan alle lokalen tot de totstandkoming van zijn nieuwe gebouw. Die heuglijke gebeurtenis vond pas plaats in 1966. Daarna zijn die lokalen nog gebruikt door het Huygens Lyceum tot de uitbreiding van die school gereed kwam.

Intussen werd hard gewerkt aan de plannen voor de bouw van een eigen schoolgebouw. De grond daarvoor werd gevonden in het uitbreidingsplan Het Loo. Dat was historische grond. In deze buurt stond in vroeger tijd hofstede De Loo. Tot voor kort bestond nog de boerderij van die naam. Het kasteel werd afgebroken in de Franse tijd en de boerderij werd gesloopt in het kader van de bebouwing van dit gebied in de jaren zestig. Als architect wordt aangetrokken de heer C. Elffers. Het nieuwe gebouw wordt officieel geopend op 6 september 1960. Aan het einde van de cursus 1959-1960 verhuizen de leerlingen het gehele meubilair en de inventaris van het noodgebouw aan de Louis Couperusstraat naar het nieuwe gebouw aan de Rijnlandlaan nr. 1.

De gymnasiumafdeling

Het was van de aanvang af de bedoeling ook een afdeling gymnasium te starten. Reeds in 1956 werd daarvoor aan de gemeente een subsidie gevraagd en verkregen. De gymnasiumafdeling begon in het najaar van 1957 met 19 leerlingen. Het lukte evenwel niet voor deze afdeling rijkssubsidie te verkrijgen. Zo werd op 25 september 1964 een brief ontvangen van de Staatssecretaris van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, mr. Grosheide, waarbij het verzoek werd afgewezen, omdat niet de overtuiging was verkregen dat de school als geheel binnen korte tijd een eerste klas zou hebben met een bezetting van tenminste 140 leerlingen. De afdeling werd wel erkend, d.w.z. de examens en diploma's waren wel geldig, maar het benodigde geld werd niet verstrekt. Dat deed bij de gemeente Voorburg de vraag rijzen of moest worden doorgegaan met het verlenen van de subsidie aan die afdeling van het lyceum. De gemeentelijke subsidie had immers het karakter van een aanloopsubsidie. Bij het Openbaar Dalton-Lyceum

deed zich een vergelijkbaar probleem voor. Uiteindelijk werd voor het Christelijk Lyceum een oplossing gevonden in die zin dat de gymnasiumafdeling een dependance werd van het Christelijk Lyceum Zandvliet in Den Haag. De leerlingen bleven daarbij les ontvangen in het eigen gebouw en van de eigen leraren. Na de totstandkoming van de veel grotere scholengemeenschap in het kader van de Mammoetwet per 1 augustus 1968 verdween ook dit probleem.

'Nulli Secundus'

Uiteraard kende de school ook een leerlingenvereniging. Deze vereniging droeg de pretentieuze naam 'Nulli Secundus'. Zij kende diverse onderafdelingen, zoals een schaakclub, een fotoclub, een muziekclub en een kunstclub. Er werden grote avonden georganiseerd en men waagde zich aan bekende toneelstukken, zoals 'De vrek' van Molière (1960). Er bleken onder de leerlingen inderdaad talenten te schuilen. De schoolleiding organiseerde voorts werkweken in diverse

*Christelijk Lyceum Voorburg
aan de Rijnlandlaan 1.
Collectie Chr. Scholengemeen-
schap Het Loo*

plaatsen in ons land en jaarlijkse studiereizen naar Rome en naar Berlijn voor de leerlingen van de hogere klassen. Aparte vermelding verdienen de prestaties van de school op sportgebied, met name bij volleybal. Zodra het lyceum een eigen gebouw kreeg, begon de enthousiaste gymnastiekleraar Jan van Zweeden met volleytrainingen. Het schoolteam van het lyceum (CLV) speelde op het hoogste niveau en is onder zijn leiding verscheidene malen kampioen van Nederland geweest. Volleybal was toen nog een echte zaterdag sport, dus deelname aan de competitie gaf voor het Christelijk Lyceum geen problemen. De broer van Jan, Kees van Zweeden, trainde een team van het Haags Montessori Lyceum (HML). Beide teams werden later gecombineerd tot HML-CLV en de nieuwe combinatie werd eveneens kampioen van Nederland. Deze volleybalactiviteit werd ook in 1968 in de scholengemeenschap voortgezet. Weer later kwamen sponsors in beeld en werd de naam van de club aangepast. Zo ontstonden de namen Corbulo, Gaggenau, Roswell en Starlift. Uit de volleybaltijd stammen de namen van Jan Wams, Wim Keizer (later leraar wiskunde), Rob Maks, Jan Schipper en Bram Vermeulen (later cabaretier) en vele anderen.

*De eerste rector, dr. I. van Baal, in zijn werkkamer.
Collectie Chr. Scholengemeenschap Het Loo*

Regelmatig kwam de identiteitsvraag aan de orde. Het christelijke karakter van de school werd besproken op studiedagen voor de docenten, op ouderavonden en tijdens vergaderingen met de leden van de vereniging. De vereniging telde enige honderden leden, die juist op een gevoelig punt als dit wel mee wilden praten.

Niet alleen het probleem met de gymnasiumafdeling, maar ook de algemene ontwikkelingen, waaronder niet te vergeten de in voorbereiding zijnde veranderingen op onderwijsgebied, deden het besef groeien dat het lyceum mogelijk niet zelfstandig zou kunnen blijven voortbestaan. Zie daarvoor ook het slot van het gedeelte dat handelt over de protestants-christelijke muloscholen, eindigend met de totstandkoming van de Christelijke Scholengemeenschap Voorburg.

Christelijke Scholengemeenschap Voorburg

In de aanlooptijd naar de Mammoetwet had de rector van het lyceum, dr. I. van Baal, die al bijna veertig jaar het middelbaar onderwijs had gediend, reeds te kennen gegeven dat hij geen zin meer had om leiding te geven aan de grote overgang naar een scholengemeenschap. Hij zou dan immers halverwege moeten afhaken. Bovendien was hij niet erg enthousiast over de nieuwe ontwikkelingen op onderwijsterrein.

De heer J.T.W. Voogt, die reeds van 1957 af als leraar geschiedenis aan het lyceum was verbonden en in 1966 werd benoemd tot conrector, werd de nieuwe rector.

Van het bestuur van de Vereniging voor Christelijk Middelbaar en Voorbereidend Hoger Onderwijs in Voorburg was de heer A.J. Gijsbers voorzitter. Hij heeft in de eerder vermelde voorbereidingsperiode belangrijk werk verricht om de mogelijkheden van samenwerking te onderzoeken en de vele besprekingen te voeren met de diverse schoolbesturen en instanties. De vereniging bleef bestaan, maar wel na een omvangrijke statutenwijziging en met een bestuur gevormd uit de besturen van de oude verenigingen, welke gingen samenwerken in de nieuwe scholengemeenschap. Van de aldus vernieuwde vereniging werd de heer Gijsbers voorzitter en de heer W. Ros, afkomstig van de vereniging, waarvan de beide Muloscholen uitgingen, vicevoorzitter.

De heer Voogt moest de diverse scholen samensmeden tot een hechte gemeenschap. Hij werd daarbij bijgestaan door de heren J. Prins en D. Streefkerk, respectievelijk hoofd van de

Wilhelmina Mulo en de Bernhard Mulo. De heer Prins werd conrector Mavo en de heer Streefkerk werd conrector brugklassen. Voorts werd drs. P.H. Bikker conrector VWO, tevens plaatsvervangend rector en drs. G.H. Karreman conrector Havo en Algemene Zaken. Het instituut conrectoren werd noodzakelijk geacht omdat de rector zelf bepaald niet de gehele scholengemeenschap met haar afdelingen kon overzien. De school zou wel kunnen groeien naar duizend leerlingen. Voor de mulo-onderwijzers veranderde ook hun status. Zij werden leraar, c.q. lerares. Wel waren er onderscheiden graden van bevoegdheid. Voor continuïteit zorgde ook de conciërge W.C. Jilissen (Jil). Hij bekleedde die functie reeds van 1956 af en nam afscheid in 1979. Hij heeft niet lang van zijn pensioen genoten; hij overleed plotseling in januari 1980.

De overgang van de oude vormen naar de nieuwe vormen in het onderwijs gebeurde geleidelijk. De examens oude stijl voor mulo, hbs en gymnasium werden nog enige jaren afgenomen. Het lyceum en de scholengemeenschap volgden traditionele methoden van onderwijs geven, dus bijvoorbeeld niet de Daltonmethode.

De huisvesting

Zoals voor de hand lag gaf de huisvesting van de diverse onderafdelingen de nodige problemen. De brugklassen werden gehuisvest in de vroegere Bernhard Mulo aan de Abraham Douglaslaan, de mavo-afdeling zat -voor zover mogelijk- in het gebouw van de vroegere Wilhelmina Mulo aan de Parkweg. De gespreide huisvesting vroeg uiteraard om een oplossing, waarbij de leerlingen zoveel mogelijk in één gebouw werden ondergebracht.

Voor het gebouw aan de Parkweg lag uit de buurt. Voor dit laatste gebouw meldde zich reeds een aspirant-koper, te weten de Rabobank. Maar voor verkoop was het eigenlijk te vroeg, want er was nog geen goedkeuring voor de noodzakelijke uitbreiding van het schoolgebouw aan de Rijnlandlaan. Gelukkig werd van het rijk toestemming verkregen tot verkoop, hetgeen tevens inhield dat het ministerie akkoord zou gaan met de bedoelde uitbreiding van het gebouw van het lyceum. De mavo-afdeling werd tijdelijk ondergebracht in een houten noodschool aan de Beijnenstraat en de havo-afdeling kon de houten noodschool aan de Reuvenslaan in gebruik nemen.

De bouwcommissie was ondertussen aan het werk getogen onder leiding van de heer W. Ros. Aangezien de plannen eerst goed moesten worden doordacht en alle goedkeuringen moesten worden verkregen, duurde het nog tot 13 juni 1974 voor de toestemming van het ministerie afkwam. De officiële opening van het vergrote gebouw vond plaats op vrijdag 5 september 1975 door de oud-Staatssecretaris dr. A. Veerman. De school werd uitgebreid met 18 lokalen, een gymnastiekzaal en een filmzaal. De scholengemeenschap telde toen 1014 leerlingen en 87 personeelsleden, waaronder 70 docenten. Daarna trad, zoals eveneens het geval was bij vele andere scholen voor voortgezet onderwijs, een daling in van het aantal leerlingen tot 840 op 1 september 1986.

Veelvuldig werden culturele weken georganiseerd met discussies, jongerenparlement en een toneelstuk. Ook de muziekavond was een jaarlijks terugkerend evenement.

Regelmatig werden op Het Loo diaconale projecten gestart, waarbij de inspanning zowel nationaal als internationaal was gericht. Van de nationale projecten kunnen worden genoemd: steun aan het werk onder ex-gedetineerden van de stichting Exodus te Den Haag en aan het werk onder verslaafden van ds. Hans Visser te Rotterdam. Internationaal gericht was de actie voor steun aan de arme bevolking in de Dominicaanse Republiek.

*Rector van de Christelijke
Scholengemeenschap,
J.C.T. Voogt.
Collectie Chr. Scholengemeen-
schap Het Loo*

Het Loo

In 1976 werd de naam van de scholengemeenschap gewijzigd in Christelijke Scholengemeenschap Voorburg Het Loo, daarbij verwijzend naar het gebied waar de school werd gebouwd. In het nummer van het contactorgaan voor de ouders van de leerlingen 'Uit de school geklapt' van december 1976 werd een artikel opgenomen van de heer C.H. Voorhoeve over de historie van de buitenplaats Het Loo. Het blad verscheen met een nieuw logo, dat gestileerd de contouren van voorheen aangaf. De rector, de heer Voogt, moest zich eind 1977 ziek melden. Hij werd in 1979 tweemaal geopereerd na hartklachten. De heer J.W. Eppink, toen plaatsvervangend rector, nam het rectoraat met enkele onderbrekingen waar tot augustus 1983. Hierbij moet worden vermeld dat de heer Eppink zelf in november 1982 in Genève een bypassoperatie moest ondergaan wegens vernauwing van enkele kransslagaderen. Hij moest vanwege zijn gezondheid afzien van sollicitatie naar het rectoraat. Tot opvolger van de heer Voogt werd benoemd de neerlandicus H.J. van Maanen.

Op 1 februari 1982 trad de Wet Medezeggenschap in het onderwijs in werking. Er kwam een voorlopige medezeggenschapsraad, welke m.i.v. het schooljaar 1984-1985 werd vervangen door de definitieve medezeggenschapsraad, waarin docenten, niet-onderwijzend personeel, leerlingen en ouders waren vertegenwoordigd.

*Rector H.J. van Maanen.
Collectie Chr. Scholengemeenschap Het Loo*

*De heren Eppink en Van Kesteren.
Collectie Chr. Scholengemeenschap Het Loo*

De voortschrijdende techniek dringt ook de school binnen. M.i.v. het cursusjaar 1979-1980 is het gebruik van zakrekenmachines bij het eindexamen voor enkele exacte vakken toegelaten. In verband daarmee werd ook tijdens de lessen van die apparaten gebruik gemaakt. Uiteraard werden hiervoor regels opgesteld.

In juni 1982 deed de computer zijn intrede in de school, allereerst ten behoeve van de administratie en het secretariaat. In oktober 1983 werd het vak informatica ingevoerd. Er kwam een apart lokaal met daarin acht microcomputers, twee printers en een groot beeldscherm.

Eind jaren tachtig werd rector van Maanen opgevolgd door drs. J.F. Westbroek. Conrector was de heer H.N. Geijsman.

De laatste decade van de twintigste eeuw is een periode van samenwerking en fusies van scholen voor voortgezet onderwijs, niet alleen bij Het Loo. In 1990 ontstaat reeds een samenwerkingsverband met Mavo De Hoge Noord in Pijnacker, waarbij een regeling werd getroffen voor doorstroming van mavo-leerlingen aldaar naar de havo-afdeling van Het Loo. Die samenwerking mondde in 1992 uit in een fusie tussen beide scholen. Ook met de Agnes-Beatrixschool (ABS) werd onderhandeld, maar die fusiepogingen mislukten. Wel fuseerde Het Loo in 1992 met de Vlietschool Voorburg (de technische school). In 1993 kwam een verdere fusie tot stand met de VBO-

Tinbergen (handel) en de Mavo Mariahoeve. Per 1 augustus 1994 ontstond een scholengemeenschap tussen zes scholen, namelijk

- College Het Loo, Rijnlandlaan (Christelijke Scholengemeenschap Voorburg),
- College Het Loo, dependance Voorburg (Vlietschool),
- College Het Loo, Dependance Pijnacker (Hoge Noord),
- College Het Loo, Mariahoeve (Mavo Mariahoeve en VBO-Tinbergen),
- College Het Loo, Bezuidenhout ('s-Gravenhaagse Vakschool).

De heer Geijsman werd vestigingsdirecteur van College Het Loo, Rijnlandlaan, en derhalve hoofd van de Christelijke Scholengemeenschap Voorburg. Deze school heeft vervolgens de Mavo-afdeling afgebouwd. Voor dat type onderwijs was voldoende aanbod op andere scholen en op andersoortige scholen.

De na de invoering van de Mammoetwet gehandhaafde brugklas werd na de diverse hergroeperingen afgeschaft. Het advies van het hoofd van de basisschool en het resultaat van de CITO-toets vormden volgens de toenmalige schoolleiding voldoende basis voor het kiezen van de te volgen richting. Sommige ouders vonden dat een voordeel, anderen wilden liever de ontwikkeling van hun kind nog een jaar aanzien, alvorens de keuze te maken tussen gymnasium, atheneum of havo. Zij kozen om die reden wellicht voor een andere school.

Per 1 augustus 1995 ontstond de scholengroep Esloo, na fusie met het van huis uit katholieke Internationaal College Edith Stein in Den Haag. Hierdoor ontstond een scholengemeenschap met een interconfessionele identiteit.

Een volgende verandering was dat Het Loo kwam te ressorteren onder de Willibrordus Vereniging, later omgezet in de Lucasstichting, weer later geheten Stichting Confessioneel Onderwijs (SCO) Lucas. Onder deze koepel ressorteren vele scholen in de regio Den Haag. Deze verandering betekende in feite het einde van de vereniging, waarvan Het Loo was uitgegaan.

In het begin van de 21ste eeuw vindt een nieuwe ontwikkeling plaats. College Het Loo Rijnlandlaan wordt onderdeel van Het Veurs college en losgemaakt van Esloo en van SCO-Lucas.

Per 1 januari 2002 wordt opgericht de Scholengroep Spinoza, een bestuurlijk samenwerkingsverband tussen Huygenslyceum, St.-Maartenslyceum, Dalton Vatelsschool en Veurs College,

waarbij College Het Loo, Rijnlandlaan, zich per 1 augustus 2002 aansluit. Na al deze tussenfasen ontstaat (uiteindelijk?) een Voorburgs- Leidschendamse groep van scholen voor voortgezet onderwijs.

Bij al deze externe aangelegenheden zou bijna worden vergeten dat er binnen de school aan het einde van de eeuw een belangrijke wijziging plaatsvond door invoering van het Studiehuis. Hierbij werd het zwaartepunt van de lessen verlegd van het docerende werk van de leraar naar de zelfwerkzaamheid van de leerlingen onder begeleiding van de docenten.

Rooms-katholiek voortgezet onderwijs

Mariaschool en Zusterhuis aan het Oosteinde in 1917. Tien jaar later trok de Mariamulo hier in.

Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

S.P.M. Verheij

Wie zich gaat verdiepen in de geschiedenis van de twee mulo- of uloscholen van de Voorburgse St.-Martinusparochie, zal oude, helaas soms onvolledige, archieven moeten raadplegen. De oudste delen daarvan berusten in het Gemeentearchief. Voor een deel zijn deze nog te vinden in het parochiearchief aan het Oosteinde.

Ooit was het Kerkbestuur ook Schoolbestuur en de rechtsper-
soon waaronder de parochiële scholen vielen. De pastoor – ver-
antwoordelijk aan de bisschop – was voorzitter van dat
bestuur. Dit telde verder nog een viertal notabele parochianen
die door de bisschop op voordracht van de pastoor steeds voor
enkele jaren werden benoemd.

Ogenscheinlijk is dat raadplegen van archieven ‘stoffig’ werk,
maar soms zie je achter even mooie als moeilijk leesbare hand-
schriften vage beelden opdoemen van het ‘Rijke Roomse Leven’
in zeer sobere jaren. Beelden van een samenleving met veel
sterkere gezagsverhoudingen in een verre en andere tijd. En
tegelijktijd moet je vaststellen dat niet alles is veranderd, bij-
voorbeeld ook de jeugd niet, naar het schijnt.

Het is 1916 als het woord mulo voor het eerst opduikt in de
notulen van het Kerk- en Schoolbestuur van de parochiële jon-
genschschool St. Martinus.

Het schoolhoofd, de heer P. Kokshoorn, kwam in de bestuurs-
vergadering o.a. pleiten voor de uitbreiding van zijn jongens-
school met een zevende klas. Een uitbreiding met een mulo zag
hij niet zitten, omdat het grootste deel van zijn leerlingen tot de
werkende klasse behoorde en die zouden toch zo’n mulo niet
afmaken, als zij niet meer leerplichtig waren. Bovendien was
het nog maar de vraag of zulke kinderen thuis wel in staat zou-
den zijn huiswerk te maken.

De besluitvorming beperkte zich toen tot een zevende klas. Tot
de bouwkundige uitvoering daarvoor kwam het niet door
gebrek aan bouwmaterialen in de Eerste Wereldoorlog.
Financiële bezwaren tegen een eventuele mulo zijn toen niet
genotuleerd. Dat is verwonderlijk, want de financiële gelijkstel-
ling van bijzonder en openbaar lager onderwijs zou pas vier
jaar later wettelijk geregeld zijn. Hoe zou de parochie die mulo
in 1916 hebben moeten bekostigen?

In de Lager-onderwijswet van 1920 werd de bekostiging door
de overheid van bijzonder en openbaar onderwijs gelijkgetrok-
ken. (Bijzonder onderwijs - in tegenstelling tot openbaar onder-
wijs - gaat niet uit van de overheid en wordt niet door de over-
heid beheerd.) Deze onderwijswet was mogelijk geworden door
de wijziging van de grondwet in 1917 na vele jaren van felle,
politieke strijd, de zogenaamde Schoolstrijd.

Nu er geen financiële bezwaren meer waren, kwam de mulo
weer aan de orde. Het is dan januari 1923. Maar het hoofd van
de jongenschschool blijft zijn twijfels houden: ‘Daar zijn te weinig
kinderen voor te vinden’, vermeldde schoolhoofd Kokshoorn in

de notulen van de bestuursvergadering. Een besluit werd naar
later datum verschoven.

Een gemengde mulo

En dan ineens, in november van datzelfde jaar wordt toch
besloten aan B en W van Voorburg te vragen om geld voor een
te bouwen muloschool. Naar de voors en tegens moet men nu
maar gissen. Zouden de bezwaren van de bisschop en van
Voorburgse katholieken tegen een school voor jongens en
meisjes (coëducatie) overwonnen kunnen zijn met het argu-
ment dat alleen voor een gemengde school er voldoende aan-
meldingen te vinden zouden zijn?

Vastgesteld is bij verschillende sociologische onderzoeken,
onder andere in het begin van de jaren vijftig, dat het katholie-
ke volksdeel (ook) in Voorburg in sociaal opzicht achtergeble-
ven was en dat een katholieke mulo in Voorburg zeer gewenst
was. Is het dan gewaagd te veronderstellen dat juist iemand als
de sociaal bewogen pastoor Aalberse liever desnoods een
gemengde mulo zag dan helemaal geen mulo? Hij was tenslotte
een broer van minister Aalberse die in de geschiedenis bekend
is gebleven om zijn sociale wetgeving.

Aan bezwaren tegen de coëducatie werd dus voorbijgegaan en
tot een gemengde mulo werd door het schoolbestuur (met bis-
choppelijke toestemming) besloten.

De gemeente beschikte in januari 1924 gunstig op de aanvraag
voor de te bouwen muloschool.

Grond had de parochie al in bezit: een kavel achter de te bou-
wen kerk van de nieuwe parochie van O.L. Vrouw Hemelvaart
(later genaamd ‘ten Hemelopneming’) bij de Laan van N.O.
Einde. Deze nieuwe parochie was een afsplitsing van de St.-
Martinusparochie, noodzakelijk vanwege de toename van de
bevolking binnen de grenzen van deze parochie.

In april 1924 werd de heer P. Kokshoorn, het hoofd van de jon-
genschschool, ook als hoofd van de mulo aangesteld. Een mulo
was wettelijk lager onderwijs: meer uitgebreid lager onderwijs.
In september 1924 begon het eerste schooljaar van de St.-
Martinusmulo in de bovenzalen van het R.-K. Verenigings-
gebouw aan het Oosteinde, het latere Forumtheater. Daar had
ooit de buitenplaats ‘Lusthof’ gelegen. Op 6 januari 1925 kon
de mulo het nieuwe schoolgebouw aan de Lusthofstraat betrek-
ken. Slechts de straatnaam herinnerde aan vroeger...

Toch een meisjessmulo

Deze gemengde mulo was geen lang leven beschoren, want met het groeien van het aantal leerlingen verdween een belangrijk argument voor een gemengde school en groeide het verzet tegen die 'verwerpelijke' coëducatie.

Al in februari 1927 werd besloten aan de gemeente medewerking te vragen voor de oprichting van een muloschool voor meisjes die verbonden zou zijn aan de parochiële Maria meisjesschool. De St.-Martinusmulo zou alleen bestemd zijn voor jongens en geen meisjes tot het eerste leerjaar meer toelaten. Aan het verzoek aan de gemeente werd een 'Memorie van Toelichting' en een lijst met namen, adressen en handtekeningen van Voorburgse ingezetenen toegevoegd (dit alles, zoals de Lager-onderwijswet van 1920 dit voorschreef). Dertig Voorburgers verklaarden hun dochters aan te willen melden voor de nieuwe meisjessmulo. In de argumentatie valt te lezen: 'De ouders willen meisjes tot het einde van haar leertijd op een meisjesschool laten.

Er gaat maar een betrekkelijk klein aantal meisjes na de zesde klas naar de gemengde mulo aan de Lusthofstraat.

De meeste meisjes blijven dan maar liever één of twee jaar in de zevende klas van de meisjesschool.

Daar volgen zij al onderwijs in vreemde talen, maar veel ouders zouden hun dochters liever op de mulo doen, als er maar een katholieke meisjessmulo was.'

*R.-K. kerk 'Onze Lieve Vrouwe Hemelvaart' aan de Laan van Nieuw Oosteinde met R.-K. Muloschool in de Lusthofstraat, ca. 1929.
Collectie Gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

Begin april bracht het bestuur dit verzoek nogmaals onder de aandacht van B en W: '(...) want bezwaren der coëducatie zijn h.i. zo groot, dat splitsing ten zeerste wenschelijk is. (...)'
Op 9 april gingen B en W akkoord met een eerste leerjaar.

De zusters van O.L. Vrouw uit Amersfoort die aan de Mariaschool verbonden waren, werden door het bestuur gevraagd ook de zorg voor het onderwijs aan de Mariamulo op zich te nemen. En dat deden zij. De Martinusmulo bleef in de Lusthofstraat.

De Mariamulo werd gevestigd in lokalen van het Mariaklooster aan het Oosteinde 77. Dat is op de hoek van de Julianastraat die in de jaren vijftig van naam is veranderd in Oranje Nassastraat. Om plaats te maken voor de nieuwe mulo verhuisden klassen van de lagere school van de zusters naar de nieuwbouw op de binnenplaats van het klooster. Op het punt van de subsidie zou dit 'inwonen' van de mulo bij de zusters nog lang de nodige moeilijkheden geven tussen schoolbestuur en gemeentebestuur, als het ging over stichtingskosten en exploitatievergoeding.

Zo begon in september het schooljaar 1927-1928 voor de twee r.-k. muloscholen van de St.-Martinus parochie: de Mariamulo met 44 leerlingen, de Martinusmulo met ongeveer eenzelfde aantal. Voorzover de rust in de parochie verstoord was, keerde deze nu terug.

Op twee locaties

Wie gedacht had, dat nu heel katholiek Voorburg zou toestromen naar deze twee mulo's, had het mis. Het bleven typisch parochiële scholen en parochiegrenzen bleken soms sterker dan gemeentegrenzen. Meisjes uit dat deel van Voorburg dat bij de parochie van St.-Liduina in Den Haag hoorde, gingen liever naar hun eigen parochiële mulo in Den Haag, waar zij bovendien zusters Dominicanessen troffen, net als op hun lagere school in Voorburg.

Ook de toestroom van jongens uit 'de Hemelvaart' bleef achter bij de verwachtingen. In 1937 bijvoorbeeld kwam er geen enkele jongen van de Antoniuschool uit die parochie naar de St.-Martinus Ulo. De ene pastoor beklagt zich bij de andere: Wij hebben toch een jongensmulo voor heel Voorburg?

Het verhaal van die twee mulo's is niet het verhaal van onderwijskundige vernieuwingen. Men gaf degelijk les op de manier zoals men dat gewend was. Onderwijsvernieuwing zou pas jaren later een echt thema worden in onderwijsland en dan een

hardnekkig blijvend thema. Wat meer opvalt in dat verhaal van de mulo's is het gebrek aan goede materiële voorzieningen en de eindeloze pogingen om daar het hoofd aan te bieden. Men had daarbij de tijd niet mee, want in de crisisjaren en de jaren van de Tweede Wereldoorlog en de eerste naoorlogse jaren waren de onderwijsbudgetten (ook al) aan de krappe kant. Het gebouw aan de Lusthofstraat bleek spoedig te klein, wat bij de planning van schoolgebouwen een niet ongebruikelijk verschijnsel is. In januari 1935 vroeg het schoolhoofd aan het schoolbestuur of er niet een etage op de school gebouwd kon worden. Kort daarop kreeg hij van het schoolbestuur de opdracht die bouwplannen verder te gaan voorbereiden. Maar dan komt in 1936 het aanbod van de gemeente: wij hebben drie lokalen te huur in de voormalige openbare ulo aan de Plaats van Middendorp. Daar kan bovendien natuurkunde gegeven worden en er is een gymzaal voor deelgebruik. Dus gaan de bouwplannen niet door en wordt er gebruik gemaakt van het aanbod van de gemeente. Dan zit de mulo helaas wel op twee locaties.

Tijdens de mobilisatie worden in 1939 militairen ingekwartierd in de Lusthofstraat, zodat de hele mulo verhuist naar de Plaats van Middendorp. Dat leidt even tot een kort en hevig 'onweer' in de gemeenteraad, omdat een roomse, dus bijzondere, school gevestigd is in een gebouw van het openbaar onderwijs. Administratief viel er toen heel wat te regelen. Pas in 1955 keerde de mulo weer terug naar de Lusthofstraat, al bleef men nog ruimte aan de Plaats van Middendorp gebruiken. Dus was men even ver als in 1935, toen er plannen gemaakt waren om het schoolgebouw uit te breiden. Opnieuw gingen er brieven de deur uit: naar het R.-K. Centraal Bureau voor Opvoeding en Onderwijs (het belangrijkste adviesorgaan op het gebied van het onderwijs voor de Nederlandse bisschoppen), naar de bisschop, de minister, B en W en de onderwijsinspectie. Men vroeg slechts twee lokalen en een ruimte voor het opbergen van leermiddelen. De verzoeken werden gestaafd met een overzicht van leerlingenaantallen op de achtereenvolgende teldata tussen mei 1954 en januari 1956: van 106 naar 146 leerlingen. Al in februari 1956 werd de uitbreiding afgewezen. Het teleurgestelde schoolhoofd Kokshoorn (hij zou twee jaar later met pensioen gaan) reageerde in de vergadering van het schoolbestuur met op te merken dat men dan door strenge selectie bij de toelating het leerlingenaantal maar lager moest zien te houden.

De meisjesmulo heeft niet die verhuizingen gekend als de jongensmulo en is altijd aan het Oosteinde 77 gevestigd gebleven. Maar ruimtegebrek was soms een probleem. Het in gebruik nemen van de ziekenzaal van het Mariagesticht van het Mariaklooster in de jaren vijftig leverde twee klaslokalen op, nadat pogingen voor toestemming om op de lagere school achter het klooster nog lokalen te gaan bouwen, op niets waren uitgelopen.

Als men leest over de inrichting van het schoolgebouw kan men dat het best omschrijven met zeer eenvoudig. Maar de procedures om daarin verbetering te brengen, waren niet zo eenvoudig. Het schoolbestuur had altijd te maken met een hele reeks van overheden, zowel kerkelijke als wereldlijke.

Neem nu eens als 'n voorbeeld uit vele: de pogingen om de aanleg van centrale verwarming in de meisjesmulo gesubsidiëerd te krijgen. Van 1927 tot 1940 hadden de lokalen nog kolenkachels, die voor het hele gebouw bij strenge vorst volstrekt onvoldoende waren.

Ondanks de meidagen van 1940 verliep de hele procedure van aanvragen voor bouw van een stookkelder en aanleg van de centrale verwarming wonderbaarlijk vlot. Kerkelijke overheden betuigden instemming, B en W beoordeelden de situatie als een onhoudbare toestand en de gemeenteraad ging zonder hoofdelijke stemming (!) akkoord met de voorstellen van B en W.

*De openbare Muloschool aan de Plaats van Middendorp bood lange tijd onderdak aan de Martinusmulo.
Collectie Gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

Ook bouw en aanleg gingen voortvarend en in november van datzelfde jaar kon men al gaan proefstoken. Maar dan de financiële afhandeling. Wie is verantwoordelijk voor welke kosten? Wat is nu precies subsidiabel volgens de wet? En volgens welk artikel? Trekt de warmte soms ook naar niet-subsidiabele ruimten, want met hun 'inbouwschool' woonde de mulo immers in het klooster van de zusters. Maand na maand sleept de briefwisseling tussen bestuur, gemeente en allerlei te hulp geroepen adviserende instanties zich voort. Helemaal aan het eind van 1941 is de zaak afgehandeld en kan het Bestuur de jaarwisseling vieren met een financiële kater.

Een aanval op het bijzonder onderwijs

In datzelfde jaar 1941 speelde zich iets anders af dat bedreigend was voor de zusters van de Mariamulo (en trouwens voor de religieuzen van alle scholen in Nederland). De secretaris-generaal van het Departement van Opvoeding, Wetenschap en Cultuurbescherming, waar het onderwijs onder viel, prof. J. van Dam, nam in februari twee besluiten waarmee de aanval op het bijzonder onderwijs door de Duitse bezetter werd geopend. Hij deed dit in opdracht van Seyss-Inquart, als rijkscommissaris het hoofd van de Duitse bezetting.

Op 19 februari bepaalde hij dat aan religieuzen voortaan slechts zestig procent van hun salaris zou worden uitbetaald, omdat (heel kort samengevat) zij goedkoper leefden dan leken en dat dit aldus bespaarde geld beter kon worden uitgegeven aan 'kwekelingen-met-akte' en aan lekenleerkrachten zonder werk.

De aartsbisschop protesteerde een week later namens alle bisschoppen in een krachtige en uitvoerige brief aan de secretaris-generaal, waarin hij op diens argumenten inging en onder meer betoogde dat de Nederlandse schoolwetgeving geen leken en kloosterlingen kent, maar enkel staatsburgers. Aardig is het om de slotzin van deze brief te citeren, omdat daaruit de vrijmoedigheid van de aartsbisschop sprak: 'Het zal ons aangenaam zijn, indien Wij binnen veertien dagen een antwoord van U.H.E.G. (U Hoogedelgestreng) zouden mogen ontvangen.' Twee dagen later verordonneerde Van Dam (wederom met Seyss-Inquart als souffleur), dat geestelijken en kloosterlingen niet benoembaar waren tot hoofd van een instelling van onderwijs, tenzij de school door een religieuze congregatie zelf werd beheerd (en dat was bij de Mariamulo niet het geval) of het onderwijzend personeel voor het grootste deel uit kloosterlingen bestond. Hoe lagen die cijfers op de mulo?

De papieren laten ons in het duister. Ook op deze oekaze reageerde de aartsbisschop onmiddellijk in een protest tegen deze aantasting van onder andere verschillende artikelen uit de grondwet. En ook hier weer eenzelfde kernachtige slotzin. Tenslotte protesteerde de aartsbisschop op 19 maart nogmaals tegen beide maatregelen, nu in het Duits in een brief aan de Rijkscommissaris, echter zonder zo'n slotzin. Schoolbestuur, wat nu? Het aarzelde. Heeft het stelling genomen ten behoeve van zuster Agnita?

De notulen van 1 maart 1941 vermelden dat zuster Agnita gehandhaafd blijft als hoofd van de mulo, maar dat het hoofd van de lagere school een lekenkracht zal zijn. Dan duurt het tot oktober tot de kwestie weer opduikt. Er is een brief van het Departement binnengekomen dat zuster Agnita per 1 november ontslagen moet worden, maar er is ook een brief van de Algemeen Overste van de zusters uit Amersfoort die aanbeveelt eerst maar eens protest aan te tekenen. Het R.-K. Bureau voor Opvoeding en Onderwijs bezorgt de scholen een model voor een protestbrief.

In december schrijft het Moederhuis aan zuster Agnita zelf, dat ontslag pas mag volgen na afwijzing van een protest. En hoe is het afgelopen? Zuster Agnita is hoofd van de mulo gebleven. En verder is er in de bestuursnotulen niets meer over te vinden. Ook niet over de salariskwestie.

Dr. L. de Jong schrijft in deel 5,2 van zijn serie boeken over de Tweede Wereldoorlog: 'Als een schoolbestuur protesteerde, kon het hoofd voorlopig in functie blijven en Van Dam ('hij blaft wel, maar hij bijt niet') liet de zaak dan voorlopig rusten.' Bovendien wilde Seyss-Inquart geen schoolstrijd met het hele bijzonder onderwijs, mede vanwege allerlei andere maatregelen waartegen vooral de protestants-christelijke scholen in datzelfde jaar stelling hadden genomen. Hij wilde zijn gevecht uitstellen tot na de Duitse eindoverwinning, schrijft De Jong. Dat de burgemeester aan de Nationale Jeugdstorm het medegebruik van de gymzaal van de jongensmulo aan de Plaats van Middendorp aanvankelijk weigerde en dit pas na dreiging moest toestaan, was vergeleken bij alle andere problemen meer ergernis- dan zorgwekkend. Van juni 1944 tot april 1945 had de Duitse Wehrmacht de school aan de Lusthofstraat in gebruik. Dat was een groter probleem. Na de Bevrijding bewoonden de Binnenlandse Strijdkrachten nog een paar maanden een deel van de school. Toch kon het onderwijs op de parochiescholen in april 1945 hervat worden.

Maar hoe moest het met het mulo-eindexamen in 1945? De inspectie voelde voor doodgewone eindexamens, alsof het schoolbezoek in de Hongerwinter normaal was doorgegaan en dat terwijl de middelbare scholieren van de eindexamenklassen hun diploma cadeau kregen. Het R.-K. Centraal Bureau voor Opvoeding en Onderwijs was tegen een mulo-eindexamen. Het hoofd van de jongensmulo ontwierp een eigen diploma. Het Bestuur, hierin niet gekend, voelde zich gepasseerd. En wanneer zouden de financiële problemen opgelost zijn? Het schoolbestuur had de salarissen zowel voor de lagere scholen als voor de mulo's voor een groot deel moeten voorschieten en dat vanaf september 1944, zo vermeldden de bestuursnotulen in juni 1945.

Personele ontwikkelingen

De heer P. Kokshoorn, die in 1940 ontslag had genomen als hoofd van de lagere school, maar hoofd van de mulo was gebleven, ging met pensioen en werd in 1958 opgevolgd door de heer L.P. Ritchi. Hij had al een hele mulo-carrière in Nederlands-Indië achter de rug en was door het uitbreken van de oorlog in Nederland gestrand. Hij nam zijn werk met energie ter hand en dat was wel nodig, want de problemen die zich al onmiddellijk aankondigden, waren groot en vielen bovendien samen.

Eind januari 1959 was er een brief binnengekomen van het bestuur van de O.L. Vrouwe Stichting uit Amersfoort, dat het bestuur van deze stichting zich genoodzaakt zag alle zusters uit Voorburg per 1 augustus 1960 terug te trekken. Er had een heroriëntatie plaats op de eigen doelstellingen van de congregatie. Bovendien begon het ledental van de congregatie terug te lopen, een landelijk verschijnsel bij alle congregaties van religieuzen.

Pogingen van het Voorburgse schoolbestuur om zusters te vinden bij andere congregaties, liepen op niets uit.

Eind februari besloot het schoolbestuur om beide mulo's samen te voegen met alle consequenties van dien, zoals coëducatie, het oplossen van de huisvestingsproblemen, de financiële gevolgen en de onzekerheid voor het maken van prognoses over te verwachten leerlingenaantallen.

Hiermee begon de tienjarige geschiedenis van de St.-Maartens Ulo voor jongens en meisjes.

Precies in diezelfde maanden vol onzekerheid over de scholen-situatie in de Martinusparochie werden de plannen bekend van

Als de zusters van Amersfoort op 31 juli 1960 afscheid nemen van Voorburg, eindigt er een stukje sociale en kerkelijke geschiedenis van Voorburg. Men kan zich de vraag stellen: wat waren dat voor mensen, die zusters, hoe duiken zij op in de geschiedenis? Voor het antwoord moet men teruggaan tot ver in de 19de eeuw, tot in 1822. Het begin kan men als een sprookje formuleren, maar sprookjesachtig was het niet.

Er waren eens in Amersfoort zeven jonge vrouwen met de gemiddelde leeftijd van 22 jaar, die graag kloosterzuster wilden worden. Maar dat mocht van de 'boze koning' niet, want de grondwet van ons land kende pas in 1848 de vrijheid van vereniging en vergadering. Een klooster oprichten was toen in de noordelijke helft van ons koninkrijk niet toegestaan. Dus deden zij iets schijnbaar illegaals. Zij richtten een particuliere onderneming op met als naam Associatie van Werkhoven & Cie. Een van die zeven heette Maria van Werkhoven. Deze naar de letter zakelijke onderneming ging zich bezig houden met het onderwijs aan de armen en het beheren van een kostschool voor meisjes uit de 'betere standen'. Met dit laatste bekostigden zij het eerste. Alles binnen de letter van de wet. Buitenshuis waren zij in burger met een hoed met voile, zoals dat toen voor dames niet ongebruikelijk was. Dat gebruik hebben zij gehandhaafd tot 1885. Ook in Voorburg. Binnenshuis droegen zij kloosterkledij. De associatie (congregatie) groeide na enige interne beginproblemen voorspoedig. Toen in 1848 een Voorburgse pastoor op hen een beroep deed, waren zij bereid zich ook in Voorburg te vestigen. Behalve hun zorg voor oude mensen richtten zij zich vooral op het onderwijs.

Zij begonnen een breischooltje. En dat groeide geleidelijk aan uit tot lager onderwijs, mulo-onderwijs en handelsonderwijs. Omdat pas door de grondwetswijziging van 1917 de volledige financiële gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs wettelijk mogelijk werd, was het Voorburgse r.-k. onderwijs voor meisjes de hele 19e en een stuk van de 20e eeuw gebaat bij het idealisme van deze goedkope arbeidskrachten. De Voorburgse Courant van 28 mei 1948 vermeldt in een artikel over Het eeuwfeest van de Voorburgse zusters dat zij plannen hadden voor de oprichting van een lyceum voor meisjes. Maar zich heroriënterend op hun roeping hebben zij hun aandacht verlegd 'naar een wereld van menselijkheid', zich bekommerend 'om de meest kwetsbare mens' (twee citaten uit hun brochure uit 1987).

pastoor Dijsselbloem van de nieuwe Goede-Herderparochie om een eigen r.-k. ulo in zijn parochie te gaan oprichten. Het St.-Martinusbestuur wendde zich tot de bisschop om de bezorgdheid voor het leerlingenaantal van de St.-Maartens Ulo naar voren te brengen. In de antwoordbrief van de bisschop van 27 april 1961 deelde hij mee, dat het oprichten van een ulo in de Goede-Herderparochie geen punt van discussie meer zou zijn. Hij verwachtte dat de besturen van beide ulo's solidair zouden zijn bij de werving van leerlingen.

Dat op 29 oktober 1958 het wetsontwerp voor de Mammoetwet was ingediend waarin het hele voortgezet onderwijs, inclusief

de mulo, op de schop werd genomen, maakte de situatie voor het maken van prognoses er in Voorburg niet overzichtelijker op. Nieuwbouwplannen ter vervanging van 'de Oranje-Nassastraat' waren niet meer dan luchtkastelen. En luchtkastelen is hier een merkwaardig woord, als men bedenkt dat pas in 1963 de school in de Oranje-Nassastraat op de riolering werd aangesloten en er een einde kwam aan hun beerput-met-overloop. Het is bijna niet te geloven!

Ondanks de soberheid van het bestaan kon schoolhoofd Ritchi trots zijn op de resultaten van de eindexamens. Die trots is terug te vinden in de eenvoudige, vergeelde gestencilde papieren, waarin hij de public relations voor zijn school bedreef. Vast stond dat de mulo's op zouden houden te bestaan en voortgezet zouden worden als mavo's. Of een geheel zelfstandige mavo nog zinvol zou zijn, gelet op alle doorstromingsmogelijkheden binnen grotere scholengemeenschappen, was een grote vraag. Vooruitlopend op de nabije toekomst werd door beide besturen besloten het bevoegd gezag van de St.-Maartens Ulo m.i.v. 1 augustus 1968 over te dragen aan het bestuur van de St.-Maartensstichting die het bevoegd gezag vormde van het St.-Maartenscollege.

De volgende stap werd gezet, toen de heer A.C.J. Wamsteeker die sinds 1 januari 1965 de heer Ritchi als directeur was opgevolgd, van zijn nieuwe bestuur de opdracht kreeg om voorberei-

dende besprekingen te beginnen met rector Arnold over de mogelijkheden van een fusie met het Maartenscollege. Een jaar later werd dat een feit, al bleef de ulo gehuisvest in de Oranje-Nassastraat. Het zou nog tot 1976 duren, voordat een uitbreiding van het hoofdgebouw aan de Aart van der Leeuwkade met enige noodlokalen, de mogelijkheid bracht om de Oranje-Nassastraat definitief te verlaten. De mavo werd toen niet gevestigd in een apart gedeelte van de school, maar werd gewoon tussen alle anderen opgenomen.

Het heeft niet lang geduurd, of het heimwee naar het vroegere schooltje was voorgoed en bij de meeste leerlingen verdwenen. Zo was een einde gekomen aan een stukje Voorburgse mulo-geschiedenis.

Binnenplaats van de St.-Maartens Ulo in het Mariaklooster aan het Oosteinde, 1967. Rechts het gymnastieklokaal, op de achtergrond de huizen van de Prins Hendrikstraat. Op de voorgrond de heer Kroon, leraar algebra, meetkunde en natuurkunde. Collectie Carla van Heijningen

Klas 3 van de St.-Maartens Ulo met leraar Engels, de heer Reith, 1967. Op de achtergrond huizen van de Oranje Nassastraat. Collectie Carla van Heijningen

St.-Maartenslyceum - St.-Maartenscollege. De jaren 1955 tot 1970

S.P.M. Verheij

De jaren vijftig van de vorige eeuw waren jaren van wederopbouw na de voorbije wereldoorlog, maar ook van toekomstplannen en nieuwbouw. Er was toen bij Voorburgse katholieken voldoende aanleiding om de oprichting van een 'eigen' katholieke middelbare school in Voorburg te overwegen om ook in dat opzicht niet achter te blijven bij het niet-katholieke volksdeel.

In 1953 was plechtig het eeuwfeest gevierd van het herstel van bisschoppelijk bestuur in ons land. Een zeker triomfalisme was daaraan niet vreemd. Het gedenkboek 'In vrijheid herboren' met professor L.J. Rogier als voornaamste auteur had het proces van nog niet voltooide katholieke emancipatie in die voorbije eeuw uitvoerig beschreven, zodat het gevoel van eigenwaarde versterkt werd, juist in de kringen die zich betrokken voelden bij middelbaar onderwijs.

In het jaar 1954 publiceerden de Nederlandse bisschoppen bovendien een geruchtmakend mandement waarin katholieken gewaarschuwd werden voor gevaren die hen van buiten de eigen kring bedreigden. Het proces van verzuiling was nog in volle gang.

In maart van datzelfde jaar verscheen van het Katholiek Sociaal-Kerkelijk Instituut (KASKI), toen nog gevestigd in Den Haag, een rapport getiteld Plan voor het Katholiek Voorbereidend Hoger- en Middelbaar Onderwijs in de Haagse Agglomeratie'. In dat rapport werd een aantal constateringën gedaan, gebaseerd op statistische gegevens waaruit bleek dat katholieken in de Haagse agglomeratie vergeleken met niet-katholieken relatief minder vertegenwoordigd waren in de hogere en middelbare beroepen en sterker in de lagere beroepen.

Er was sprake van een maatschappelijke achterstand van het katholieke volksdeel in de Haagse agglomeratie. Men kon ook vaststellen dat katholieken relatief minder kinderen naar het middelbaar onderwijs stuurden dan de niet-katholieken en bovendien bleek dat nogal wat katholieken hun kinderen naar niet-katholieke middelbare scholen stuurden, waarvoor ver-

schillende oorzaken werden genoemd, waaronder de bereikbaarheid van de scholen.

Er vallen in dit rapport nog twee dingen op. Het ene is de (voor ons in 2005) benauwende gedachte dat men bij de oprichting van katholieke middelbare scholen rekening zou kunnen (moeten?) houden met de sociale structuur van het wervingsgebied. Als voorbeeld werd verwezen naar twee wijken in Den Haag: het Benoordenhoutkwartier en de Schilderswijk. Het andere is de wijze van formuleren: dat aanzienlijke aantallen katholieke leerlingen in Voorburg (en Wassenaar) niet-katholieke onderwijsinstellingen zouden gaan bezoeken, werd als een gevaar omschreven.

Als men tenslotte nog in aanmerking neemt, dat men in het rapport uitging van een zeer snelle toeneming van de bevolking in de Haagse agglomeratie, zeker ook bij de katholieken en dat de katholieke middelbare scholen in Den Haag overbezet waren, lag de conclusie in het rapport voor de hand, dat de urgentie om te komen tot de oprichting van katholieke vhm-scholen, onder andere één in Voorburg, groot was. Qua omvang ging het rapport voor Voorburg uit van een minimum van 460 leerlingen en een maximum van 580 leerlingen. Een afdeling mms werd ontraden, omdat de Voorschotense r.-k. M.M.S. voor ongeveer 25% uit Voorburgse leerlingen bestond en dan mogelijk gevaar zou gaan lopen.

Initiatiefnemer in Voorburg was pastoor A.J. van den Oudenhoven van de St.-Martinusparochie aan het Oosteinde. Hij verzamelde enige notabele Voorburgers om zich heen en een paar maanden na het verschijnen van het KASKI-rapport werd op 27 oktober 1954 de St.-Maartensstichting opgericht. De overige pastoors uit het wervingsgebied, P.N. Borsboom en J.B.M. Timp van respectievelijk de Hemelvaartparochie en de Haagse Liduinaparochie aan de Schenkkade waren lid van het bestuur.

Tot het dagelijks bestuur van de stichting behoorden behalve pastoor Van den Oudenhoven, de heren J.B.A. van Heijst, mr. L.A.J.M. Jonkergouw, K.C. de Roo en de Leidschendamse burgemeester H.A.C. Banning.

Een van de eerste vragen binnen het bestuur was: wordt het een patersschool, zoals bijna alle r.-k. middelbare scholen in ons land, of een school door leken geleid? Het bestuur dacht aan de paters Karmelieten. Als die orde bereid gevonden zou worden, konden vele praktische zaken en/of problemen bij die

orde gedeponereerd worden. De bisschop van Haarlem (het bisdom Rotterdam bestond nog niet) veegde dit plan resoluut van tafel, maar hij was wel bereid een jonge priester als moderator in een volledige dagtaak te benoemen.

Intussen had het bestuur zich tot het college van B en W van Voorburg gewend met de mededeling een lyceum met de afdelingen gymnasium en HBS te willen oprichten voor jongens en meisjes om in een later stadium hier ook een afdeling mms aan toe te voegen. Gevraagd werd om een oriënterende bespreking over een drietal zaken:

het beschikbaar stellen van grond voor de bouw van een school;

het verlenen van subsidie, ook zolang de school nog niet door het rijk zou zijn erkend;

medewerking bij het verlenen van voorlopige huisvesting.

Een beroep op de katholieke gemeenschap

Op 27 april 1955 kwam de toekenning van subsidie in de gemeenteraad aan de orde.

De discussie spitste zich toe op het risico voor de gemeente als dit te stichten lyceum niet levensvatbaar zou zijn. Er had nog geen aanmelding van leerlingen kunnen plaatsvinden, dus een duidelijke prognose voor het aantal klassen voor het eerste jaar ontbrak. De St.-Maartensstichting ging uit van minstens twee klassen met in totaal 60 leerlingen. Het KVP-gemeenteraadslid drs. J.M. Aarden wees erop '... dat de stichting een beroep heeft gedaan op het katholieke volksdeel van Voorburg om bij te dragen in het stichtingskapitaal en dat uit de binnengekomen gelden blijkt, dat er bij dit volksdeel voor deze school grote belangstelling bestaat en het bereid is daarvoor offers te brengen.' (Verslag openbare vergadering van de Gemeenteraad van Voorburg d.d. 27 april 1955)

Over die bereidheid tot het brengen van geldelijke offers is bijvoorbeeld te lezen in de notulen van 30 november 1954 van het kerkbestuur van de St. Martinus parochie bij het agendapunt 'ingekomen stukken': 'Brief d.d. 12 November '54 van de St.-Maartensstichting te Voorburg met het verzoek, met een bedrag van fl. 500,- deel te nemen in het fonds ter bestrijding van de eerste kosten, verbonden aan de oprichting van een school voor V.H. en M.O. op katholieke grondslag.' De voorzitter lichtte toe: 'Het gemeentebestuur is naar alle waarschijnlijkheid bereid de eerste jaren, zolang er geen rijkssubsidie wordt verleend het katholieke lyceum te subsidiëren, zoals ook destijds te aanzien van het Huygens-Lyceum is geschied. Toen

reeds is door de Katholieke Raadsfractie deze voorwaarde gesteld. Nu religieuze leiding uitgesloten is, zal toch nog een beroep op de katholieke gemeenschap van Voorburg moeten worden gedaan. De oprichting en instandhouding van een kapel met de geestelijke verzorging, waarvoor geen subsidie uit de overheidskassen wordt gegeven, zullen uit de particuliere bron moeten worden gefinancierd.'

Met algemene stemmen werd dit verzoek door het kerkbestuur toen ingewilligd. De andere twee kerkbesturen zullen ook wel aldus besloten hebben.

De gemeenteraad nam het risico van de levensvatbaarheid en in september bleek, dat voor de meer dan 100 leerlingen 4 klassen nodig waren, die voorlopig gevonden werden in de Technische School aan de Van Tuyll van Serooskerkenstraat, een hoopvol begin.

'Waarschuwingsbriefjes'

De eerste rector, de classicus dr. C.J.C. Arnold, had zijn eigen idealen op onderwijsgebied.

Hij was er de man niet naar alles overhoop te halen om maar te vernieuwen. Hij had wel ideeën over mogelijkheden, maar dan altijd met behoud van het goede uit de onderwijs traditie waaraan hij gehecht was. Hij begon bijvoorbeeld met het 'practicum' in de eerste klas. Dat betekende iedere middag klassikaal een uur huiswerk maken onder leiding van de docenten. Door alle lessen tien minuten korter te laten duren, vond hij tijd en geld om dit door te voeren. Het bleek leerzaam voor de leerlingen én voor de docenten, maar na drie jaar kwam er een einde aan, omdat de Inspectie toch bezwaren zag in de kortere lesduur.

Het ministerie ging wel akkoord met zijn zesjarige hbs: vijf jaar bovenbouw op de eenjarige onderbouw. In 1951 was de notarissen verschenen waarin deze minister vaststelde dat het onderwijsstelsel in zijn geheel herzien moest worden. Op deze visie heeft zijn opvolger minister Cals verder gewerkt met de Tweede Onderwijsnota uit 1955 met het plan het hele onderwijs tussen kleuterschool en universiteit te regelen in één wet. Bij de behandeling van deze nota werd de naam 'Mammoetwet' geboren. Rector Arnold nam met zijn zesjarige hbs alvast een bescheiden voorschot op die onderwijskundige toekomst. In de praktijk bleek dat voor diverse talentvolle leerlingen na de mulo instroming in 5 hbs goed mogelijk was, terwijl bij hoge uitzondering een enkele zeer getalenteerde mulo-abituriënt zelfs kans zag om in 6 hbs in te stromen, maar dan wel met een B-pakket.

De rector begon verder heel schools met zelf iedere week zijn 'waarschuwingsbriefjes' uit te delen voor alle onvoldoendes voor huiswerkprestaties. De conciërge haalde die op maandagochtend weer op, alles voorzien van (echte?) ouderlijke handtekeningen. Dat was in de loop van de jaren niet vol te houden voor een rector die moeite had met delegeren, een groeiend probleem bij een groeiende school. Hij stond zo graag als een zeer betrokken pater familias midden tussen de hele schoolbevolking, maar wel met alle touwtjes stevig in zijn eigen vaderlijke handen. En dat bleek steeds moeilijker te gaan in de woeelige jaren zestig, toen personeelsleden, leerlingen en ouders ook een beetje aan die touwtjes wilden gaan trekken. Hij achtte de leerlingenbegeleiding van grote waarde en stimuleerde allerlei buitenschoolse activiteiten, zodat de toneeltraditie van het Maartens onder zijn bewind een aanvang kon nemen.

St.-Maartenslyceum <u>VOORBURG</u>	Klas _____
WAARSCHUWINGSBRIEFJE	
Zeer Geachte Ouders,	
Hierbij deel ik U mede, dat Uw zoon/dochter	
.....	
☐ onvoldoende ijver toont	
☐ een onvoldoende proefwerk/-vertaling heeft gemaakt	
☐ de opgegeven lessen niet kende	
☐ geen huiswerk heeft gemaakt	
voor het vak	
op	
De mogelijkheid is niet uitgesloten, dat deze onvoldoende het gevolg is van omstandigheden die door U te beoordelen zijn.	
Mocht de onvoldoende echter voortvloeien uit gebrek aan ijver, dan moge ik U dringender verzoeken hem/haar aan te sporen tot groter inspanning, opdat teleurstelling worde voorkomen.	
Hoogachtend, Rector.	
Handtekening Ouders	Uitgereikt:
.....	.....

Pagina 38, boven:
Het docentencorps in het eerste schooljaar, 1955; vijf docenten ontbreken. De rector, dr. C.J.C. Arnold, staat het meest rechts. De priester met het witte boordje was de eerste moderator, G.M.J.A. Schlatmann. Kennelijk gaf de automotor (van de enige docent met een auto) nog wat warmte. Achter het groepje lag de vroegere Voorburgse ijsbaan.

Pagina 38, onder:
De docenten van de vorige foto rond de rector. Hij heeft zijn eeuwige sigaar niet in zijn mond, die moet zich dus ergens tussen zijn vingers bevinden.

Het gevreesde waarschuwingsbriefje.

Na de grote zaal van de Haagse Dierentuin en de kleinere zaal van het Scheveningse Kurhaus-cabaret leverde tenslotte de eigen aula het podium voor producties met grandioos toneel. Het schooldecaanaat zette de eerste voorzichtige schreden op het pad van de beroepskeuze en onder de Mammoetwet op de weg van de pakketkeuze.

Van noodbouw naar nieuwbouw

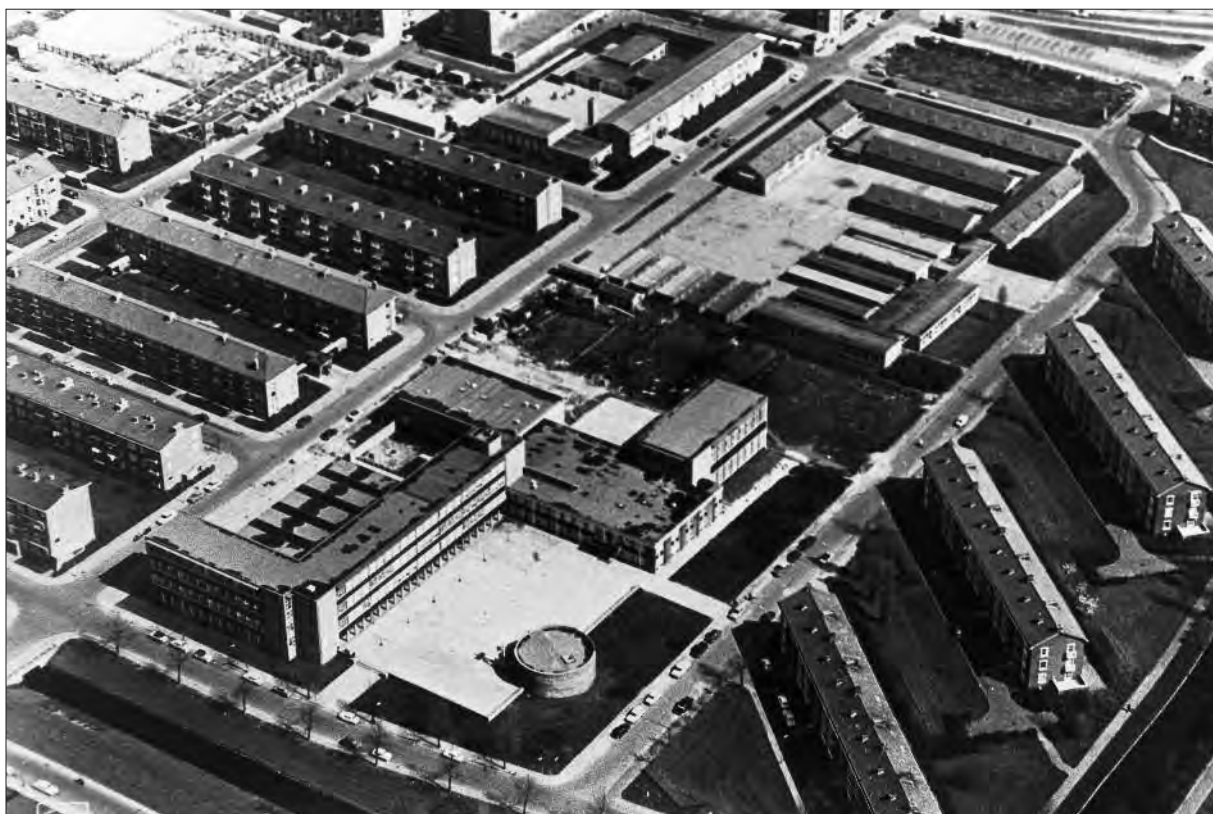
De geschiedenis van de huisvesting is er eigenlijk één van vijftig jaar proberen aan voldoende en goede onderwijsruimten te komen, totdat dit tenslotte in 2001 gelukt was.

Toen het tweede schooljaar begon, was de noodbouw nog niet klaar, zodat uitgeweken werd van de Technische School naar het Forumtheater en naar wat ruimten van een kleuterschool aan het Oosteinde. Dat werd pendelen voor docenten.

In januari 1957 kon de noodbouw betrokken worden en waanden men zich rijk, totdat de ijzige winterse wind door de vloerplanken blies of bij erg zomerse dagen de zon brandde op de zwarte

daken. Iedere winter had men heimwee naar de zomer en 's zomers naar de winter. De conciërge stak op winterse ochtenden in ieder lokaal de oliekachel aan, zodat het bij het derde lesuur meestal wel aangenaam werd. Bij uitzondering strooide hij zand in de gangen, als het dooiwater van de schoenen tijdens de lessen dreigde te bevriezen op het linoleum.

Als het schoolhoofd van een dorpschool stond de rector 's morgens bij de voordeur van zijn houten territorium, uitkijkend naar de docenten (twee met een eigen auto!) en naar zijn leerlingen die opdoken uit het wijde polderlandschap, waarin ergens het plukje bebouwing lag van Leidschendam, en waar de Blauwe Tram zich nog een weg zocht naar Voorschoten. Ieder jaar werden er weer een paar noodlokalen bijgeplaatst, zodat het voormalige ijsclubterrein steeds meer bebouwd raakte, ook met noodlokalen van het Christelijk Lyceum Voorburg. Lessenwisseling betekende voor de meeste docenten vaak de weg zoeken in de doolhof. Een kleinschalig schooltje werd een groot-schalig bedrijf, waar men uitkeek naar een betere outillage.

Een overzicht uit het begin van 1966 van de nieuwbouw en de noodbouw in elkaars verlengde op het terrein waar Voorburg ooit schaatste. Ter oriëntatie: onderaan de foto is de Aart van der Leeuwkade.

In april 1966 was het definitieve gebouw gereed met een vrijstaande kapel op de speelplaats. Die kapel was bijeen gebedeld en gespaard met oud-papier activiteiten. Een kleurig glas-in-beton raam van Daan Wildschut voorstellende de strijd tussen goed en kwaad en een even kleurig mozaïek van John Torenbeek begeleidden het zwart-wit van de ronde ruimte. Ooit ging daar iedere morgen een klas met de klassendocent naar de klassenmis om daarna samen te gaan ontbijten in de tijd dat men nog volgens kerkelijk voorschrift nuchter moest zijn om te communie te mogen gaan. Die klassenmis was in de noodbouw al traditie geweest. Om half negen begonnen dan de lessen. Nu is die kapel al vele jaren ingericht als muzieklokaal. Het nieuwe schoolgebouw was een riant gebouw, maar eigenlijk vanaf het begin riant te klein. En natuurlijk met alle klachten die iedereen kent die wel eens nieuwbouw heeft betrokken.

Maar eindelijk waren er voor alle vakken vaklokalen met moderne voorzieningen. Koningin Juliana, op werkbezoek in Voorburg, bezocht in april 1966 het gebouw toen het vier dagen in gebruik was. De koningin, in een bolletjesjapon die de goedkeuring van de damesleerlingen kon wegdragen, vroeg toen aan de rector hoe progressief hij al was. Hij antwoordde: 'Ja, nou verlangens van de leerlingen ken je al en daar houd je rekening mee, maar dat gaat nooit ten koste van de belangen, hier stop je op een gegeven moment.' Over de inhoud van die belangen en over het moment van stoppen, daarover bleken de rector en verschillende geledingen van mening te verschillen. Botsingen konden dan ook niet uitblijven. Het proces van democratisering zette door en geleidelijk aan kregen alle geledingen hun eigen vertegenwoordigende organen met moeizaam verkregen rechten. Plichten hadden in dit proces niet de eerste aandacht.

26 April 1966. Koningin Juliana komt aan bij het nieuwe schoolgebouw. De voorzitter van het schoolbestuur, de heer J.F.A. van der Post, gaat waarschijnlijk in op een vraag van de koningin over de vrijstaande kapel. Links van de koningin burgemeester Jhr. Feith, uiterst rechts de commissaris van de koningin, de heer Klaasesz. De rector wacht hen op bij de ingang, de leerlingen hebben doodgewoon les: het was immers een werkbezoek van de koningin aan Voorburg.

Een groot gevaarte

Ook op didactisch terrein verschoof de 'goede oude tijd' naar nieuwe denkbeelden.

De lessen verliepen nog grotendeels volgens beproefde methoden, de docent (vaak nog met een sigaret) voor het front van de rijen leerlingen, maar wel gebruik makend van moderne inzichten en allerlei visuele apparatuur. Een conciërge fungeerde op bestelling als verhuizer van een groot televisietoestel. In menige Engelse les bijvoorbeeld genoten de leerlingen van 'Daar komen de schutters', dit ondanks de afgeplakte ondertiteling. Lessen met diaprojectie werden doodgewoon. Enkele docenten volgden een cursus over de mogelijkheden en het gebruik van de overheadprojector.

Ook veranderingen in het aanbod aan schooltypen bleven niet uit.

Het lyceum werd uitgebreid met een afdeling MMS (Middelbare School voor Meisjes), een bloeiende afdeling: het eerste eind-examenjaar in 1964 vermeldt 21 geslaagden, in 1970 waren er 79 geslaagden.

Door de invoering van de Mammoetwet werd het lyceum een college voor vwo en havo. In 1969 werd de mavo daaraan toegevoegd, toen de St.-Maartens Ulo/Mavo in de scholengemeenschap werd opgenomen. Van een echte integratie was eigenlijk pas sprake, toen in 1976 de mavo verhuisde van de Oranje-Nassastraat naar de Aart van der Leeuwkade, waar het

Prof. Max Euwe in een simultaanschaakwedstrijd in de aula in de jaren zestig.

Het schoolkoor o.l.v. muziekleeraar Ad de Groot treedt op in de aula-gymzaal van de noodbouw in het begin van de jaren zestig. De meisjeskleding is sindsdien enigszins veranderd!

hoofdgebouw was uitgebreid met een serie noodlokalen. Overigens verliep die integratie van zowel de docenten als van de leerlingen tamelijk probleemloos. En natuurlijk deed de computer zijn intrede. Eerst in de vorm van een groot gevaarte, opgesteld in een aparte ruimte en afkomstig van de Shell; 'afdankertje' is een letterlijk en figuurlijk veel te kleinerende omschrijving. Eerbiedig ging iedereen kijken. Het onderhoudscontract moest nog ingepast worden in de schoolbegroting. In een bepaalde les mocht er ook door leerlingen aan gesnuffeld worden. De affectie van de schooladministratie voor de computer beperkte zich voorlopig tot het houden van afstand. Maar het was wel het begin van een snelle ontwikkeling waarin de computer steeds kleiner zou worden en geïntegreerd in het hele schoolgebeuren. De veelheid en de snelheid aan ontwikkelingen en vernieuwingen van onderwijskundige en technische aard zou de 65-jarige rector Arnold, gelukkig voor hem, niet meer meemaken. In 1970 droeg hij de leiding over aan zijn conrector, de classicus dr. J.C.J. Crousen.

De jaren 1970-1985

Drs. H.W.M. Budé-Janssen

De invoering van de Mammoetwet bracht grote veranderingen. In het begin van de jaren zeventig vond de afbouw plaats van de 'oude' schooltypen (met uiteindelijk nog de bezemklassen mms, hbs en gymnasium oude stijl in 1974) en het opstarten van de nieuwe schooltypen: mavo, havo, atheneum en gymnasium.

De veranderingen waren het meest ingrijpend voor de examenprogramma's. In plaats van de verdeling a of b, met hetzij nadruk op de talen hetzij op de wis-/natuurkundige vakken, kwam de vrije pakketkeuze en een vermindering van het wettelijk voorgeschreven aantal examenvakken. Samen met de vernieuwingen besloot de overheid tot bezuinigingen (ook toen al!) op het onderwijs. Een van de bezuinigingen was het terugbrengen van het aantal wekelijkse lessen, waardoor het aanpassen van de lessentabel noodzakelijk werd en waarbij zonder enig pedagogisch-didactisch motief de docenten tegen elkaar werden uitgespeeld. De overheid kwam in de jaren zeventig niet met al teveel wijzigingsvoorstellen en de school zocht zijn weg na de invoering van de Mammoet. Vooral van belang achtte de school het om de doorstroming van mavo naar havo en van havo naar vwo mogelijk te maken. Verhoudingsgewijs veel leerlingen maakten gebruik van de mogelijkheid om naar een 'hoger' niveau door te stromen en daar (ook) hun eindexamen te doen.

Democratiseringsgolf

In het basisonderwijs veranderde er ook veel. Er werd minder nadruk gelegd op de cognitieve vakken en de leerlingen werden mondiger. Dit maakte een nadere bestudering van de brugklasproblematiek noodzakelijk. In het voorjaar van 1974 kwam het docentencorps bijeen in Noordwijkerhout om zich hierin te verdiepen. Een belangrijk neveneffect van deze tweedaagse conferentie was de versterking van de eenheid binnen het docentencorps. In de volgende jaren ging een onderwijscommissie enthousiast aan het werk en kwam met voorstellen hoe kon worden ingespeeld op de veranderde leerling en hoe binnen klassenverband moest worden omgegaan met de verschillen in aanleg, interesse en begaafdheid. Veel aandacht bleef er, niet alleen bij de brugklassen, voor de begeleiding van leerlingen door het opzetten van een goed

geïnstreerde groep van mentoren. Zij vormden de schakel tussen de klas en het docententeam, tussen de school en de ouders. De mentoren waren ook nauw betrokken bij het 'uitnodigen' van leerlingen voor de huiswerkcursus. De huiswerkcursus was voor leerlingen die moeilijk aan het werk te krijgen waren, die een verkeerde wijze van werken hadden of die veel minder presteerden dan men op grond van test en/of advies zou kunnen verwachten. Deze begeleiding door mentoren bleek van grote waarde.

Ook drong in het begin van de jaren zeventig het idee van projectonderwijs door. Het eerste vakoverstijgend project voor de brugklas werd geboren. Enkele enthousiaste geschiedenisdocenten van het Maartens togen met de brugklasconrector naar Brugge. Daar werd een route uitgestippeld met veel (teveel!) vragen en opdrachten. Het was de bedoeling om in de geschiedenislessen, maar ook bijvoorbeeld in de lessen Nederlands, muziek en godsdienst aandacht te besteden aan de Middeleeuwen en de lessen af te sluiten met een excursie naar Brugge. Steeds meer vakken sloten zich aan bij dit project en er vonden in de loop der jaren wijzigingen en aanpassingen plaats, maar 'Brugge' is een begrip voor de brugklassers gebleven, zowel het project in de lessen als die heerlijke eendaagse reis naar het buitenland!

De democratiseringsgolf van de jaren zestig ging ook aan het Maartens niet voorbij. In de scholen kwamen allerlei soorten 'raden': docentenraad, ouderraad, leerlingenraad. De tijden van weleer waarin de rector besliste over vrije dagen, wie er conrector zou worden, enzovoorts, waren voorgoed voorbij. Er kwam een bilateraal overleg tussen schoolleiding en docentenraad, leden van de docentenraad woonden de vergaderingen van de ouderraad bij, de leerlingenraad voerde maandelijks overleg met de rector. Het leek al heel democratisch maar voor de deelnemers aan het overleg in zijn verscheidene vormen was het nog een zoeken naar de juiste weg en vaak werd er toch nog tamelijk autocratisch gehandeld door rector en bestuur. Pas aan het eind van de jaren zeventig, bij het aantreden van de nieuwe rector mevrouw Terstroet, waren alle reglementen gereed voor een goed gestructureerd overleg. Dat betekende niet dat er geen grote informatievoorsprong bestond bij schoolleiding en bestuur en er wel eens de hand werd gelicht met de bij reglement voorgeschreven inspraak.

De tijd rond 1970 was ook de tijd van de Vietnamdemonstraties in ons land. In februari 1973 werd er in de aula een grote

Vietnam-manifestatie georganiseerd waaraan vele leerlingen deelnamen. Veel informatie werd verstrekt. De daarop volgende discussies toonden de grote betrokkenheid bij wat er in de wereld gebeurde. Deze betrokkenheid bleek ook uit de acties voor goede doelen, zoals de kerstpakketten die de laatste dag voor de kerstvakantie als attentie bezorgd werden bij enige Voorburgers.

Met mevrouw Terstroet kreeg het Maartens zijn eerste vrouwelijke rector. Dat was binnen de school geen probleem, maar de buitenwacht had wel eens moeite met (h)erkenning. Zelf beschreef zij in het lustrumboek van 1995 enkele voorvallen. In 1980 had zij een afspraak gemaakt op het Ministerie van Onderwijs. Zij vervoegde zich bij de door de portier genoemde kamer, zei duidelijk wie en wat zij was, maar kreeg als antwoord van de betreffende ambtenaar: 'Ja, luister eens, ik had een afspraak met de rector gemaakt. Ik dacht dat hij zou komen!'

School, als sleutel tot muziekgenieten.

Cultuur en sport

Vanaf de oprichting van de school werd er op het Maartens veel aandacht besteed aan activiteiten die niet rechtstreeks met het onderwijs te maken hadden en buiten de lessen plaatsvonden. Er werd veel aan cultuur gedaan. Of het nu ging om de Brugklasexpressie-avonden, om toneelvoorstellingen, het optreden van het schoolkoor of de klassieke muziekavond, altijd was het enthousiasme van uitvoerders en toeschouwers groot. Ook de verschillende sportclubs binnen de school, zoals de schermclub en volleybalclub, leidden een bloeiend bestaan. Aan de nodige sporttoernooien werd succesvol deelgenomen, zodat de prijzenkasten in de hal steeds moesten worden uitgebreid. De buitenlandse reizen konden gezien worden als een buitenschoolse activiteit dan wel als een onderdeel van het lesprogramma. Dat laatste was de wens van het ministerie.

Op onderwijskundig gebied bleken de veranderingen die door de Mammoetwet tot stand gebracht waren toch niet het verwachte resultaat te hebben en een nieuwe stroom van hervormingsplannen kwam op gang. De experimenten met de middenschool kregen volop politieke aandacht. Bij al deze plannen keek men op het Maartens belangstellend toe en wachtte af!

Een volgende stap op weg naar een wettelijk verankerde democratische structuur in het Voortgezet Onderwijs werd gezet in het begin van de jaren tachtig. Na lange discussies werd de wet op de medezeggenschap in 1982 een feit. Ook op het Maartens begonnen in september 1982 de onderhandelingen van het bestuur met de (voorlopige) medezeggenschapsraad over een reglement. In de voorlopige medezeggenschapsraad zaten vertegenwoordigers van het personeel en de ouders/leerlingen. Na vele, soms lange vergaderingen kwam het medezeggenschapsreglement tot stand. Eind augustus 1984 ging de medezeggenschapsraad officieel van start.

In november 1982 vond in Nederland de eerste grote onderwijsstaking plaats. De voornemens van de regering t.a.v. het onderwijs, (zoals het vergroten van de groeps grootte, minder mogelijkheden tot vervanging, dreigende afschaffing van taakuren, grote werkloosheid onder met name jonge docenten, kortom meer en zwaarder werk voor minder mensen en verslechteringen voor de leerlingen) werden zo desastreus geacht dat het onderwijsveld uiteindelijk een staking als enige uitweg zag.

De meerderheid van het personeel van het Maartens, met de rector voorop, nam deel aan deze staking. De school bleef overigens open voor de leerlingen en de ouders werden goed geïnformeerd over wat er te gebeuren stond en toonden begrip. De afwijzende houding van het bestuur was uitermate teleurstellend en kwam hard aan bij het personeel. De stakers bereikten niet het beoogde resultaat en de regering zette haar plannen door. Helaas worden tot op de dag van vandaag de gevolgen van de verkeerde beslissingen van toen gevoeld.

In 1985 kwam er een einde aan de periode Terstroet. Zij maakte gebruik van een regeling die het haar mogelijk maakte vroegd uit te treden. Voor het eerst kreeg de school geen classicus als rector en bovendien de eerste rector 'van buiten'.

De jaren sinds 1985

Dr. D.J.A. Roodhuyzen-van Breda Vriesman

De onrust aan het onderwijsfront die al in de jaren zeventig was ontstaan, groeide geleidelijk verder in de jaren tachtig. Een groot aantal voorstellen om het onderwijs te veranderen werd vanuit het ministerie in Zoetermeer vol Haagse politieke hartstocht uitgestort over het middelbaar onderwijs. Daarbij ging het niet alleen om de rechtspositie en de opleiding van docenten, maar ook om de rechtspositie van ouders en leerlingen. En daar bleef het niet bij.

Want ook de inhoud en de inrichting van de lespakketten en daarmee ook de inrichting van school en lokalen waren object van de vernieuwingsdrift. Dus werden schoolleidingen en docenten gedwongen zich daarop voor te bereiden en erop in te spelen. Het is niet moeilijk om zich voor te stellen dat de werkdruk sterk toenam bij allen, van leidinggevend tot les- ondersteunend personeelslid in het hele middelbaar onderwijs. Hoe zou het Maartens op die stroom van vernieuwingen steeds reageren?

Experiment met de middenschool

Uit de jaren zeventig stamden voorstellen tot invoering van de zogenaamde middenschool. Scholen uit het voortgezet onderwijs konden zich aanmelden om hiermee te experimenteren. Het was de bedoeling dat de leerlingen die van de lagere school kwamen, een vierjarige middenschool zouden aantref-

fen waarin geen onderscheid meer zou bestaan tussen het beroepsonderwijs en het algemeen voortgezet onderwijs. Alle leerlingen, ongeacht de verschillen in aanleg en intelligentie, zouden heel democratisch samen vier jaar lang hetzelfde onderwijs volgen. Na twee jaar werden die plannen al bijgesteld en werd één gemeenschappelijk leerjaar ingevoerd, omdat de problemen op de eerste experimentescholen al spoedig duidelijk werden. In 1979 waren er in heel Nederland vijftien experimentescholen. Het Maartens nam niet deel aan de experimenten, maar handhaafde de traditie.

Het middenschoolexperiment mislukte, omdat het niet aansloeg bij het overgrote deel van de middelbare scholen en omdat politieke veranderingen de onderwijskundige inzichten beïnvloedden. Wel werden op het Maartens incidenteel deelvoorstellen uit het lespakket van de middenschool overgenomen, zoals het omgevingsonderwijs voor de bovenbouw. Aldus werd in 1986 in samenwerking met de lerarenopleiding van de Universiteit Leiden een omgevings-geschiedenisproject ontwikkeld. Dit project is maar een keer uitgevoerd. Leerlingen van de vierde klas Havo verkenden het gebied waarin de school gelegen was om daar een onderzoek te kunnen doen. Tegelijkertijd probeerden zij in diezelfde omgeving na te gaan hoe het in dat gebied vijftig jaar eerder was geweest. Zo werd de situatie rond de jaren dertig vergeleken met die van 1986. Het onderzoek werd vastgelegd in een leuk boekje dat door de leerlingen op

Musicerende 'engelen', het jaarlijkse sfeervolle Kaarslichtconcert in december 1996.

het gemeentehuis aan burgemeester Eenhoorn (ooit leraar aardrijkskunde) werd aangeboden.

Na de mislukte pogingen tot een middenschool zag een volgend ministerieel idee het daglicht. Daarbij werd uitgegaan van de veronderstelling dat het uitstellen van de vakkenpakketkeuze en een langer verblijf in heterogene klassen de onderbouwleerlingen ten goede zou komen. In heterogene klassen volgen de leerlingen van verschillende aanleg en intelligentie gezamenlijk hetzelfde onderwijs. Een reeks toetsen over tevoren vastgestelde en daarna opgelegde kerndoelen, uitgesmeerd over drie jaar onderbouw, zou aan het eind van die drie jaar helpen bepalen voor welke afdeling van een scholengemeenschap de leerling daarna geschikt zou zijn. In 1986 meende men in Zoetermeer dat de voorstellen inmiddels zo ver ontwikkeld waren, dat ook de politiek eraan kon snuffelen. Aldus werd een begin gemaakt met de basisvorming, al zou het tot 1992 duren, voordat de parlementaire behandeling van de wet was afgerond.

Het KUNST-project

Zoals bij de middenschool leken de voorstellen tot de Wet op de Basisvorming (BAVO) het Maartens aanvankelijk weinig te beroeren. Eerst in 1987 kwam de Maartens Courant, het voorlichtingsorgaan van de school voor ouders en opvoeders, met een verslag over de behandeling van de voorstellen tot de Wet op de Basisvorming in de Tweede Kamer. Daarmee werd een periode van voorbereiding op de invoering van de basisvorming ingeluid, die geleidelijk aan steeds meer geïntensiveerd werd. De Veerman, een speciaal voor docenten door de school opgezet periodiek ter voorbereiding op de basisvorming, hielp de docenten kennis te nemen van de bedoeling en werking van deze onderwijshervorming. Een commissie werd ingesteld om de invoering te begeleiden en adviezen uit te brengen. De basisvorming zou immers het traditionele onderwijs in de onderbouw drastisch wijzigen. Er zouden nieuwe vakken zoals techniek en het vak verzorging bijkomen, die aangepaste lokalen vereisten. Toetsen moesten per klassenlaag worden gecoördineerd en extra verrijksstof moest worden ontworpen. Daarnaast rezen vragen of, maar vooral hoe de leerlingen op deze nieuwe leerweg begeleid moesten worden. In ruim een jaar (vanaf januari 1992 tot de invoering in augustus 1993) werden de Maartensdocenten klaargestoomd om met de basisvorming te gaan werken. Binnen sommige vak-

secties werd zelfs al geëxperimenteerd met een lesmethode die vooruitliep op de basisvorming. Wel werd de basisvorming ingebed binnen de lesstructuur en cultuur zoals die op het Maartens gewoon was. De brugklassen bleven heterogeen van samenstelling. Daarna werden de tweede klassen, weliswaar binnen de structuur van de basisvorming, met enige speling naar afdeling geselecteerd.

De verplichte kerndoelen dienden in de eerste drie jaar te worden verwezenlijkt.

De school ontwikkelde het KUNST-model (controle huiswerk, extra uitleg, nieuwe stof, toepassing) dat de leerlingen hielp om meer structuur te brengen in hun studievaardigheden. Een nieuwe studielesmethode, SMC leren, Tempoleren, gaf daarbij de handreiking. Het programma van de basisvorming werd met name afgestemd op de wettelijk vereiste hoofddoelen: toepassing van kennis, het verwerven van vaardigheden en het onderkennen van samenhang. In oktober 1993 kreeg dit programma grote waardering van de jury tijdens een prijsuitreiking van de Nationale Onderwijsprijs.

Naarmate de tekortkomingen van deze leerweg duidelijker aan het licht kwamen, verminderde de populariteit van de basisvorming snel op het Maartens. In 1997 parafraseerde de Maartens Courant de basisvorming (BAVO) als Bezuinigingen Algemeen Voortgezet Onderwijs.

Pretpakket

De onderwijsvernieuwingen mochten dan wel een wissel trekken op de toch al beperkte tijd die docenten hadden, het verhinderde niet dat zij ervoor zorgden dat jonge mensen gelukkige schooljaren konden hebben: enthousiaste begeleiders zetten zich in voor activiteiten buiten het schoolse klassenverband. Zo waren daar bijvoorbeeld de inspirerende en schitterende toneeluitvoeringen waarmee het Maartens aan een lange en grootse traditie trouw bleef. Daar kwamen de brugklasleerlingen niet zo gauw aan te pas, maar die werden weer voorbereid op hun eigen Brugklas-expressieavonden. Jaren later ontstond de gewoonte om die dan uit te laten monden in de officiële, maar spetterende Slotavond.

Inmiddels was in de loop van het schooljaar 1989-1990 de door de minister verordonneerde verandering van het gymnasium en het atheneum van kracht geworden. Vanaf 1993 zouden de leerlingen van het vwo in acht vakken en die van de havo in zeven vakken eindexamen moeten afleggen. De samenstelling van

het vakkenpakket zou echter naar eigen inzicht van de leerling ingevuld worden. Waar de havo van het Maartens het vak tekenen en kunstbeschuwing al jaren als eindexamenvak kende, werd dit nu ook wettelijk een keuzemogelijkheid voor het vwo. Soms werd ook buiten de school zichtbaar wat dat kon betekenen. De lokale Rotary begon ermee om voor de Voorburgse middelbare scholen een Woord- en Muziekfestival te houden. Dat werd een jaarlijkse traditie. Aan dit festival was ook een wedstrijd verbonden in het ontwerpen en uitvoeren van affiches. Jarenlang werden de resultaten van trotse Maartenskunstenaars bekroond.

Was er tot 1993 nog de vrije pakketkeuze voor de leerling, in 1994 werd die op voorstel van de schoolleiding enigszins ingeperkt. Immers een breed en vrij gekozen vakkenpakket legde een zware wissel op de beschikbaarheid van lokalen, docenten en geldmiddelen van de school. Tevens werd een einde gemaakt aan het (ten onrechte) zogenoemde pretpakket, een lespakket waarin vakken ontbraken die als 'zwaar' golden, zoals de exacte en de economische vakken.

Het Ministerie van Onderwijs bleef met vernieuwingen komen. Om aan de klachten van hogeschool en universiteit over de kwaliteit van de eerstejaarsstudent tegemoet te komen namen minister en staatssecretaris de opleiding van de bovenbouwleerling drastisch op de schop. Leerlingen moesten vaardigheden voor zelfstandig onderzoek verwerven en een groter aantal vakken dan voorheen in hun pakket opnemen. Het werd gepresenteerd als de Tweede Fase met daarin opgenomen het Studiehuis.

Aldus stelde de staf van het Maartens een Tweede-Fasecommissie in als voorbereiding op deze grote verandering voor de bovenbouw van havo en vwo.

Vanaf 1996 werd daarover in de Maartens Courant gepubliceerd. Ook kwamen er twee informatiebladen voor docenten: Tweede Fase, tweede jeugd voor docenten, en Schetsen Tweede Fase. Het Maartens nam tevens deel aan een door het ministerie gesubsidieerd netwerk van scholen die al experimenteerden met projecten in de lijn van de Tweede Fase. Ervaringen werden uitgewisseld.

Arme docenten

In 1996 zagen twee nieuwe commissies het levenslicht. De ene om de basisvorming en de Tweede Fase probleemloos op

elkaar aan te laten sluiten, de andere om ook vakoverstijgend contacten te leggen met scholen in andere landen, waarmee voldaan werd aan het Tweede-Fasethema Samen leren, samen werken. Vanaf 1996 werden in de bovenbouw vakoverstijgende projecten uitgevoerd waarbij geëxperimenteerd werd met het oefenen en maken van eigen studiewijzers. De leerling probeerde zo zijn studieprogramma in te delen. Een grotere mate van zelfwerkzaamheid werd geïntroduceerd. In 1998 volgde in dit kader naast bovengenoemde projecten een literatuurproject. In november 1997 had de school in eigen huis een vakkenconferentie georganiseerd over het examendossier voor alle bovenbouwdocenten van de 'netwerkscholen'. De resultaten daarvan werden doorgegeven aan het CITO.

Docenten bekwaamden zich in nieuwe vakken: informatiekunde, algemene natuurwetenschappen en culturele kunstzinnige vorming.

Wie zo'n opsommend overzicht van al die vernieuwingen leest, kan denken: arme docenten. En dat is terecht. En toch bleven zij overeind om de leerlingen nog steeds een gelukkige schooltijd te bieden. Neem bijvoorbeeld eens de afsluiting ervan. De eindexaminandi hadden hun galabal, waarbij de aula het decor werd voor stijlvol geklede heren en prachtig uitgedoste dames. En hoeveel energie is er niet gestoken in de buitenlandse reizen, die altijd al als educatief belangrijk waren gezien. En wat hebben ze daarvan genoten, de leerlingen.

Die reizen werden bovendien uitgebreid met het project internationalisering en dat alles leidde tot uitwisseling van eigen leerlingen met hun leeftijdgenoten, onder meer uit Italië en Denemarken.

Om voldoende ruimte te hebben ter voorbereiding van de Tweede Fase koos de school voor de laatst mogelijke datum van invoering: 1 augustus 1999. Zo konden leerling en docent wennen aan en nieuwe wijze van leren en een nieuwe weg naar het examen. Het examendossier en de toetsen, het practicum en allerlei andere nieuwigheden zouden het de docent en de leerling knap moeilijk maken. En dan moesten ook nog aangeleerd worden: het zelfstandig leren én het zelf werkzaam zijn én het samenwerken. Want dat alles was belangrijk voor het Studiehuis. Daarnaast wilde toch ook de docent zich oriënteren op de nieuw verschenen lesmethoden.

De school koos voor veel contacttijd tussen docent en leerling en een intensieve begeleiding van de bovenbouwleerling in een leerlingenvolgsysteem.

De bibliotheek werd omgevormd tot een mediatheek; een nieuwe computerruimte bleek wenselijk. Daarnaast moest er een ruimte komen om de zelfwerkzaamheid in het kader van het Studiehuis mogelijk te maken.

Ook voor de mavo veranderde er veel. Vanaf 1 augustus 1999 viel deze afdeling onder het Voorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs (VMBO). Het Maartens beperkte zich hierbij tot het aanbieden van de theoretische leerweg. De mogelijkheid tot doorstromen naar de havo, zoals voorheen tamelijk dikwijls was voorgekomen, werd nog opengehouden voor mavo-leerlingen met een extra vak in hun pakket, de mavoplussers. De inhoud van het onderwijs in die afdeling veranderde. Ook hier werden nieuwe vakken ingevoerd, zoals technische informatica en culturele kunstzinnige vorming. Van vrije pakketkeuze was voortaan geen sprake meer omdat de mavo-leerlingen ondergebracht werden in vier vaksectoren. Een werkstuk per gekozen vaksector werd verplicht.

Na 1999 bleken voor havo en vwo geregeld aanpassingen noodzakelijk te zijn, daar de ontwerpers van de Tweede Fase foute inschattingen hadden gemaakt.

De opgelegde doelstellingen van de Tweede Fase konden in de

praktijk niet gehaald worden, waarop leerlingen en docenten eensgezind landelijk hun protest deden horen.

Huiswerk- en studiebegeleiding

Het bleef in deze jaren niet bij vernieuwingen op onderwijskundig gebied.

In 1985 was de nota Herziening Onderwijssalarissen (HOS) van kracht geworden. Het doel daarvan was te bezuinigen op de algemene kosten voor het onderwijs. De salarissen van nieuwe docenten werden bij de aanvang van hun carrière lager ingeschaald dan die van de zittenden, waarbij tevens de bevoegdheidssituatie in het onderwijs werd veranderd. Dit had gevolgen voor de inhoud van de opleidingen, maar ook nam de animo voor een onderwijsbaan bij beginnende docenten af, daalde de mobiliteit bij docenten en nam de vergrijzing toe.

Om de toenemende belasting van de docenten tegen te gaan werd op het Maartens geprobeerd ouders van brugklassers bij de les te betrekken met een project Studie, Betrokkenheid en Methodiek. Desondanks bleek meer begeleiding wenselijk. In het schooljaar 1988-1989 werd de huiswerk cursus van de brugklassen uitgebreid naar alle tweede klassen. De leerlingbege-

Het galabal van eindexamensklassers, 1998.

leiding-op-maat werd vanaf 1985 zo mogelijk nog meer geïntensiverd. In het kader van de basisvorming koos de school ervoor om de vrije ruimte in de lessentabel in te vullen met leerbegeleiding, bijspijkercurssussen en steunlessen. Daarnaast werden docenten ingezet als invalsurveillant in de drie laagste klassen. Vanaf januari 1989 werd een cursus huiswerk- en studiebegeleiding georganiseerd die zo nodig van maandag tot en met donderdag leerlingen vanaf de derde klas en hoger tegen een matige vergoeding ondersteunde. Dit was zó'n succes dat vanaf juni 1999 de cursus een vast onderdeel werd van de leerlingondersteuning.

In het kader van de Tweede Fase kwam door middel van een leerlingvolgsysteem de ondersteuning van de bovenbouwleerling nog verder van de grond. Daarnaast werd door enige voortvarende docenten het informatieblaadje en de website De Tas ontworpen. Zij hadden dit initiatief genomen, omdat zij de problemen van leerlingen onderkenden bij het verzamelen van informatie op internet. De Tas voldeed zó goed dat in november 2002 de Onderwijsprijs Zuid-Holland 2002 werd toegekend aan dit unieke project.

Gelukkig hielden de leerlingen nog tijd over om zich te storten op de sporttoernooien met elkaar en met andere scholen. En wat hadden de leerlingen van onder meer de tweede klassen altijd de wind mee op hun zeilkampen.

Hoeveel geluid zou er zijn geproduceerd bij de eerste Spotlightshow in de aula? Allerlei leerlingen werkten eraan mee met al de inzet van hun leeftijd. Soundmix wisselde met show en dans, waarbij de genodigden op de eerste rij soms een overweldigende hoeveelheid geluid zo maar gratis over zich kregen uitgestort. De show kreeg een extra oppepper in 1998 dankzij een vernieuwd toneel, mogelijk gemaakt door het VSB-fonds. Daar kon men ook van profiteren bij de koffieconcerten en bij het Woord- en Muziekfestival, als dat zich op het Maartens afspeelde. Soms was de geluidsproductie heel verfijnd, zoals bij de jaarlijkse muziekkavond-met-kaarslicht, als jonge leerlingen oude klassieke componisten ten leven wekten. Wat een kansen kregen jonge mensen op de Voorburgse scholen!

Toch zijn er ook geluiden in mineur: in 1990 werd het docentencorps in tweeën gesplitst met de niet-rokers in de docentenkamer en de rokers in een alternatieve, duidelijk mindere ruimte. Communicatieproblemen konden niet uitblijven. En gemakkelijk te betalen oplossingen voor dit probleem dienden zich niet zo maar aan.

De lumpsumregeling

Om op alle veranderingen goed in te spelen werd in 1995 een nieuwe organisatiestructuur van de schoolleiding voorbereid. 'Zoetermeer' werd namelijk geplaagd door een te krap budget en ging dus weer bezuinigen met maatregelen die gekleed gingen in het kostuum van de vrijheid, meer vrijheid voor de scholen.

Die kregen grotere (financiële) zelfstandigheid en het ministerie zou proberen wat op de achtergrond te blijven. Randvoorwaarden en context zouden de onderwijsinstellingen het kader geven waarbinnen zij zelf konden werken. Daardoor kwam een deel van de ministeriële taken op het bordje van de schoolleiding te liggen. Er kwam een tweedeling in de kerntaken van de schoolleiding op grond van management en onderwijs. Op het Maartens werd het takenpakket van de schoolleiding heringedeeld en de taakverdeling over de afdelingen werd doorzichtiger gemaakt. Daardoor kon het management beter omgaan met de financiële problemen die zich voordeden na de invoering van de lumpsumregeling. Voortaan kreeg de school een vast bedrag per jaar, gebaseerd op het aantal leerlingen dat de school twee schooljaren tevoren telde. Van dit bedrag moest het totale takenpakket van de school betaald worden: de salarissen van iedereen op de loonlijst van de school, maar ook het gehele onderhoud van het gebouw en

De school bestaat 45 jaar, watersportdag in de Vlietlanden.

alle overige onkosten. Voorbeelden van mogelijke gevolgen waren het bezuinigen op de post salarissen door het aantrekken van docenten in lagere loonschalen en het bezuinigen op de post onderhoud en schoonmaak van gebouw en lokalen.

De onderwijsvernieuwingen eisten zulke aanpassingen van leslokalen en gebouwen dat de schoolleiding er alles aan deed om toestemming te krijgen voor een hoogst noodzakelijke nieuwe aanbouw. Immers sinds de jaren zestig barstte de school al uit zijn voegen. Toen namelijk de mavo de Oranje-Nassastraat verliet, waren er wel enkele noodlokalen bij het Maartensgebouw geplaatst, maar dat maakte de gangen in het hoofdgebouw niet breder en de aula als overblijfruimte niet ruimer. Na de bouw van de Maartenshal (1990) met twee ruime gymzalen kwam in 1998 het verlossende woord van de gemeenteraad: er mocht bijgebouwd worden.

In november 2002 werd de nieuwe vleugel aan het bestaande gebouw met trots gepresenteerd tijdens een feestelijke opening.

De bovenbouw, dus de groepen van de Tweede Fase, werd ondergebracht in de nieuwe vleugel. De onderbouw kreeg de ruimte in het bestaande gebouw. Het leek of het in de hele school een stuk rustiger was geworden. Na al die inspanningen is het dan wel triest te merken hoeveel kritiek er landelijk is

losgekomen op basisvorming en Tweede fase. Waren het trendy onderwijsvernieuwingen die te haastig zijn doorgedrukt? De basisvorming is in 2004 grondig gewijzigd: van 15 verplichte vakken naar 9 en er komen verschillende niveaus afhankelijk van het schooltype! Geschiedschrijver zijn van het onderwijs blijft een vak met toekomst.

Wat het ministerie had beoogd, scholen aan te moedigen tot fuseren, is lang door het Maartens afgewezen in de overtuiging dat schaalvergroting niet vanzelf de beste waarborg zou zijn voor de kwaliteit van het onderwijs. De school zocht naar andere manieren om zijn financiering naast de lumpsum rond te krijgen. Zo ontstond een nieuwe stichting: het St.-Maartens Contractonderwijs (SMCO) met lessen en cursussen in de avonden voor wie daarop wilde intekenen.

Maar de financiën bleven een prikkel om tot vormen van samenwerking te komen met andere scholen. Het fuseren van schoolbesturen werd bespreekbaar.

Het Maartens is uiteindelijk in 2002 toegetreden tot de Spinoza Scholengroep, een samengaan van de besturen van de scholen voor het voortgezet onderwijs in de gemeente Leidschendam-Voorburg. Wat overblijft van de vertrouwde 'nestgeur' zal de toekomst uitwijzen.

Afbeeldingen

De in dit hoofdstuk afgebeelde foto's zijn voor het grootste deel afkomstig uit de collecties van het St.-Maartenscollege en van de oud-docent W.H. Jordense.

Overzicht van het schoolgebouw in 2002. Op de voorgrond de sporthal en erachter is het laatst gebouwde gedeelte zichtbaar dat een einde maakte aan tientallen jaren van noodlokalen en ruimtegebrek.

Thomas More Uloschool en Huygenslyceum

Klaartje van Tuil

In 1956 benoemde bisschop Jansen van Rotterdam kapelaan J.M. Dijsselbloem tot bouwpastoor voor een nieuwe parochiekerk in de Voorburgse wijk 't Loo in verband met de uitbreiding van de bebouwing daar. Op 16 december 1961 kon de parochiekerk De Goede Herder worden ingezegend.

---

*'Oproer' in de Thomas
Moreschool. Datum onbekend.
Collectie Gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

*Johannes Martinus
Dijsselbloem (1909-1966),
eerste pastoor van de parochie
'De Goede Herder'.
Collectie Gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

Onder de bezielende leiding van pastoor Dijsselbloem maakte het parochiebestuur zich sterk voor de stichting van een tweede rooms-katholieke uloschool in de groeiende wijk. Vooral de bestuursleden L.A. Pruijn en mr. A.J.T. Dörenberg zetten zich hiervoor in. Als naam voor de nieuwe school koos pastoor Dijsselbloem 'Thomas More'. Deze zestiende-eeuwse humanist en lord chancellor geeft in zijn 'Utopia' nieuwe wegen aan tot verbetering van de maatschappij. Uit Mores lijfspreuk 'Bear no evil will against nobody' blijkt een open houding tegenover de medemens. Ook Mores standvastige houding in geloofszaken en zijn trouw tot de dood aan de moederkerk zal bij de naamkeuze een rol hebben gespeeld.

Tot zijn plotselinge dood op 28 juni 1966 bleef pastoor Dijsselbloem de school met raad en daad terzijde staan. Op 27 juni, een dag voor zijn overlijden, deelde hij nog de schooldiploma's uit aan de geslaagden van de driejarige opleiding.

De onderwijsvisie

Op 23 juni 1961 sprak de eerste directeur, de heer A.P. van Schie, tot de ouders van de eerste lichterlichting leerlingen de volgende openingswoorden: 'Naast de rijbaan voor de ulo-diploma's moeten rijbanen komen voor sneller en langzamer verkeer.

Voor de laatste groep zal een lange determinatieperiode noodzakelijk zijn. Zittenblijven moet uitzondering zijn.'

Deze woorden getuigen van ideeën over onderwijs die passen in de onderwijsontwikkelingen die voor een deel door de nieuwe wet op het voortgezet onderwijs van 1968 verwezenlijkt konden worden. Van de oprichting af werkte men vanuit deze onderwijsvisie.

Toen in 1968 de Mammoetwet in werking trad en de meeste zelfstandige ulo- en muloscholen als afdelingen voor mavo werden opgenomen in scholengemeenschappen voor voortgezet onderwijs, vormde die uitgesproken visie een van de obstakels voor aansluiting bij het St. Maartenslyceum. Van de zes zelfstandige uloscholen in Voorburg bleef de Thomas More als enige categorale mavo-school over.

Het gebouw

De eerste aanmelding telt 99 leerlingen, waarvan er maar 72 kunnen worden geplaatst. Zij worden ingedeeld in drie klassen en ondergebracht in het oefenlokaal van de harmonie 'Sint Caecilia', de noodkerk van de Goede Herderparochie aan de van Leeuwenstraat en een noodschool aan de Jan Mulderstraat. Er was bij de start maar op één klas gerekend! Gelukkig kunnen alle leerlingen in 1962 worden gehuisvest in een noodschool aan de Reuvenslaan. Maar een jaar later is dit gebouw alweer te klein. De gemeente weigert toestemming om nieuwe noodlokalen te plaatsen en verwijst naar leegstaande lokalen aan de Plaats van Middendorp. Wanneer de examenklassen daar worden ondergebracht, geeft dat veel coördinatieproblemen. Collega's vertrekken en sollicitanten deinzen terug voor het heen en weer pendelen.

Dankzij veel medewerking van de gemeente Voorburg kan er een nieuw schoolgebouw verrijzen naast de Goede Herderkerk. Op 21 augustus 1970 wordt het nieuwe gebouw officieel in gebruik genomen. Al op 17 augustus zijn de leerlingen het schooljaar begonnen met een inwijdingsceremonie in de nieuwe aula. Ook de oudleerlingen worden bij het in gebruik nemen van het nieuwe gebouw betrokken, zowel in de commissie van voorbereiding als met een instuif in de aula.

Het gebouw, dat al in 1964 was ontworpen door architect

H.A.D. Camperman, is zoveel mogelijk aangepast aan de onderwijsvisie van directeur Van Schie. Het telt twee ruime practicumlokalen voor natuurkunde en scheikunde, die ook kunnen worden gebruikt voor biologie en aardrijkskunde. Ook de expressievakken beschikken over een royale ruimte. Voor de moderne vreemde talen is een talenpracticum ingericht. Het huishoudonderwijs beschikt over een vergrote keuken. De luxe van een apart muzieklokaal biedt de mogelijkheid naast het geven van muzieklessen ook te oefenen voor de muzikale omlijsting van kerst- en paasvieringen en andere gelegenheden. Er ontstaat zelfs een eigen Thomas Morezangbundel.

De bibliotheek is amfiteatergewijs gebouwd en biedt plaats aan ongeveer 80 leerlingen. Hij wordt gebruikt voor de dagopeningen en doet soms als 'collegezaal' dienst. Een ruim gymnastieklokaal stimuleert de deelname aan de sportmiddagen op vrijdag.

Ook een gemeenschapsruimte voor 300 leerlingen en een vergaderruimte voor de sportraad, de schoolkrantredactie en de leerlingenraad zijn in de bouw opgenomen. Die leerlingenraad wordt in het volgende schooljaar ingesteld. Leerlingen en leraren kunnen elkaar ontmoeten op de ruime patio. Maar voor archief- en opbergruimte voor de staf en de administratie is geen plek meer over.

Ondanks deze voor een muloschool uitzonderlijke outillage blijkt het nieuwe gebouw niet te voldoen aan de rijksrichtlijnen voor de inrichting van mavo'scholen die in april 1970 worden uitgevaardigd. Bij de aanvang van de bouw waren die immers nog niet bekend. (M)uloscholen werden voor 1968 gebouwd volgens de normen uit de Lageronderwijswet. Het gebouw blijkt nu 263 m² te klein te zijn. Hoewel bij de fundering rekening is gehouden met het later aanbrengen van een tweede verdieping geeft de gemeente hiervoor geen toestemming.

Het onderwijs

Ondanks de gespreide en te krappe huisvesting in de eerste tien jaar wordt vanaf 1961 gewerkt aan niveaudifferentiatie in het onderwijs. Het zittenblijven is in de visie van de school het onvermijdelijk gevolg van het jaarklassensysteem. Daarom wordt gekozen voor een driejarige brugperiode met mogelijkheden tot horizontale en verticale doorstroming. Zo kunnen leerlingen met een achterstand beter worden opgevangen. Ze kunnen de school na drie, vier of vijf jaar met een diploma verlaten. In het vijfde leerjaar kan een leerling extra vakken opnemen of

tenminste drie van zijn vakken verbeteren met het oog op de eisen van het beoogde vervolgonderwijs. Na de invoering van de Mammoetwet zal deze mogelijkheid 'profielverbetering' gaan heten. De doorstroming naar het vervolgonderwijs is vanaf het begin groot.

Aan de leraren worden hoge eisen gesteld: zij moeten naast het onderhouden van hun specifieke vakkennis in teamverband kunnen werken. Dat laatste wordt bevorderd door de instelling van een docentenraad die regelmatig met de schoolleiding overlegt over de delegering van schooltaken. In de gekozen leerlingenraad wordt van de leerlingen verwacht dat ze zich niet alleen bezighouden met het organiseren van schoolfeesten maar ook meedenken en meepraten over de orde in de school en andere schoolzaken.

Bij de invoering van de nieuwe Wet op het Voortgezet Onderwijs in 1968 wordt de vrijheid van inrichting van de lesentabel voor de voormalige (m)uloscholen drastisch beperkt. De vanaf dat moment geldende basistabellen betekenen volgens directeur Van Schie 'voor de zwakkere leerlingen geen doorstroming maar terugstroming. Wie binnen het systeem van de Mammoetwet de driejarige mavo niet kan volgen, wordt

Receptie bij het 25-jarig bestaan van de Thomas More Mavo. V.l.n.r. wethouder Giebels, pastoor Cramers, voorzitter van het schoolbestuur, schooldirecteur Van Laarhoven en bestuursleden Pouse, Agterop en Aka, 1986. Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

onherroepelijk naar lager technisch en huishoudonderwijs verwezen, van waaruit de mogelijkheden tot het bereiken van een middelbare opleiding - ondanks schone beloften - gering zijn. Zo blijft het Nederlandse onderwijs een standenonderwijs, dat de kinderen uit bevoorrechte milieus de beste kansen geeft op ontwikkeling en status in hun latere leven.'

De Thomas More blijft het zittenblijven bestrijden en doet dat vanaf de cursus 1962-1963 door de instelling van 'tussenklassen'. Leerlingen met een zwak of onvoldoende eindrapport leggen in deze klas opnieuw de grondslagen naast verbreding van de leerstof, waarbij andere leermethoden worden gebruikt dan in het voorafgaande leerjaar. Een leerling kan slechts eenmaal in zijn schoolloopbaan van deze kans profiteren. Het verlies van de mogelijkheid een vijfde leerjaar aan te bieden wordt opgevangen door in het derde leerjaar naast de gewone klassen een 'stimuleringsklas' te vormen.

In de jaren zeventig ontstaat een steeds hechtere band met het Huygenslyceum, de enige Voorburgse school voor voorbereidend onderwijs zonder mavo-afdeling. Daar worstelt men met het gebrek aan motivatie van de leerlingen in de bovenbouw van de havo-afdeling en probeert met vormen van vakintegratie en werken met opdrachten die motivatie voor de school op te wekken. Veel gediplomeerde leerlingen van de Thomas More vervolgen hun opleiding in de havo-afdeling van het Huygenslyceum. Er wordt zelfs geëxperimenteerd met doorstroming vanuit de derde klas mavo naar 4 havo. Een enkele leerling maakt zelfs de overstap van 2 mavo naar 2 havo.

Het spreekt vanzelf dat de Thomas More Mavo vanaf 1976 meewerkt aan het mavoproject. In dit project wisselen een aantal scholen regelmatig gegevens uit over hun methoden om de niveaukeuze voor leerlingen zo lang mogelijk uit te stellen. Men werkt met differentiatie binnen de klas en diagnostische toetsen om na te gaan welke onderdelen van de leerstof nog problemen opleveren. Ook probeert men binnen de lessen zoveel mogelijk recht te doen aan de capaciteiten van de individuele leerling en zijn zelfstandigheid te bevorderen. Aan het einde van het schooljaar 1981-1982 worden de eerste geprofileerde diploma's uitgereikt. In datzelfde jaar kan ook examen worden afgelegd in de vakken handenarbeid, textiele werkvormen en tekenen.

Bij de viering van het vierde lustrum in 1981 wordt in het lustrumboekje de doelstelling van de school - integrale opvoeding - als volgt in de praktijk vertaald:

- de leerling met zijn achtergrond en ervaringswereld staat centraal
- de leerling moet begeleid worden naar een toekomst waarin hij gelukkig kan worden en anderen gelukkig kan maken
- er moet rekening worden gehouden met fundamentele verlangens naar tederheid, veiligheid en avontuur
- de medewerkers moeten bereid zijn de leerling ook buiten de les te ontmoeten, te luisteren naar zijn twijfels en moeilijkheden en samen op zoek te gaan naar een oplossing.

Met deze woorden vat de scheidende directeur Van Schie tevens twintig jaar onderwijs aan 'zijn' Thomas More samen.

Als in 1984 voor het laatste examen kan worden gedaan op mavo 3-niveau heeft de school sinds 1961 ruim 400 diploma's voor de driejarige opleiding uitgereikt: eerst als schooldiploma, dan als erkend ulo-3 diploma en vanaf 1970 als landelijk mavo-3 diploma. Met het opheffen van de driejarige mavo-opleiding en de invoering van de vierjarige opleiding met afronding op twee niveaus zijn de zogenaamde tussenklassen overbodig geworden.

Het einde vormt een nieuw begin

In de jaren tachtig wordt het voor categorale mavo's steeds moeilijker om het hoofd boven water te houden. De angst voor het onbekende - grote scholengemeenschappen waarin leerlingen niet meer bij name worden gekend - is bij de meeste ouders verdwenen. Bij hen leeft nu vooral het verlangen voor hun kind de kans op een opleiding met de meeste doorstrommogelijkheden zo lang mogelijk open te houden. Maar ook kleinere scholengemeenschappen zonder mavo-afdeling profiteren niet langer van de ouderlijke angst voor 'mammoetscholen'. De vruchtbare samenwerking die al tussen de Thomas More Mavo en het Huygenslyceum bestaat, leidt tot besprekingen over een mogelijke fusie. In 1989 laten de besturen van beide scholen een onderzoek instellen naar het al dan niet zinvol zijn van een dergelijke fusie. De naderende invoering van de basisvorming biedt beide scholen de kans samen een vernieuwde onderwijsvorm aan te bieden.

Op 1 augustus 1990 start op het Huygenslyceum in samenwerking met de Thomas More en het Algemeen Pedagogisch Studiecentrum een mavo/havo bruggroep van twee jaar. Binnen deze groep is doorstroming van mavo-1 naar havo-2

mogelijk. Een jaar later is de fusie tussen beide scholen een feit. De categorale Thomas More-mavo wordt in de volgende drie jaar geleidelijk afgebouwd.

In juni 1994 valt na 33 jaar voor deze school voorgoed het doek. Wat overblijft is een docententeam met een schat aan ervaring op pedagogisch en didactisch gebied bij het werken met leerlingen die achterstanden hebben opgelopen. Deze ervaring en een duidelijke visie op onderwijs worden als bruidsschat in de nieuwe scholengemeenschap ingebracht.

Het Huygenslyceum

De voorgeschiedenis

In de winter van 1944-1945 kreeg leraar J.C. Deering de leiding over een noodschool voor v(oorbereidend) h(oger) m(iddelbaar) o(nderwijs) in Voorburg. Ongeveer 800 leerlingen die hun scholen in Den Haag niet meer konden bereiken, maakten hier dagelijks gebruik van.

Tijdens en vlak na de Tweede Wereldoorlog kwamen mensen uit protestants-christelijke, rooms-katholieke, vrijzinnig christelijke en buitenkerkelijke kring regelmatig bij elkaar om van gedachten te wisselen over actuele onderwerpen. Op een van die bijeenkomsten hielden de heren J.C. Deering en dr. J. Ernstman, conector van het Eerste Vrijzinnig Christelijk Lyceum in Den Haag, een inleiding over het middelbaar onderwijs en de mogelijkheid voor de oprichting van een Voorburgse

*Het leegstaande gebouw van de Thomas Moreschool.
Collectie Gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

middelbare school, zoals die in feite in de laatste oorlogsjaren al had bestaan. Men vormde een klein comité om die mogelijkheden verder te onderzoeken, bestaande uit de wethouders W. Harmsma en J. Pasma, de heren Deering en Pompe en mevrouw Belinfante-Goudekot. Prof.dr R. Casimir, oprichter van het allereerste lyceum in Nederland - het Nederlands Lyceum in Den Haag - , bekend pedagoog en woonachtig in Voorburg, werd adviseur.

Voorburg, Huygens Lyceum

Op 13 februari 1946 vindt in het Bureau Sociale Zaken van de gemeente Voorburg aan de Sionsstraat 9 een bijeenkomst plaats van Voorburgse ingezetenen om te komen tot de oprichting van een school voor v.h.m.o. De presentielijst geeft 14 namen, waaronder die van latere bestuurs- en curatoriumleden. Wethouder J. Pasma is voorzitter. Prof. Casimir houdt de inleiding.

Hij behandelt de wenselijkheid van een eigen Voorburgse school voor v.h.m.o, de gewenste onderwijsvorm, de grondslag en de wettelijke vereisten. Zijn betoog luidt als volgt.

'Randgemeenten als Voorburg tellen meestal meer intellectuelen dan gemeenten van vergelijkbare grootte buiten de periferie van steden. Voorburg telt in 1946 ongeveer 35.000 inwoners. Met omliggende gemeenten als Rijswijk, Leidschendam en Zoetermeer zullen zeker 300 leerlingen de school kunnen bevolken. Juist in de puberteitsjaren is een school dicht bij huis

veiliger en beter dan een in de 'grote stad'. Een eigen school versterkt het saamhorigheidsgevoel onder plaatsgenoten. Bovendien kan Den Haag geen annexatie-argument meer ontlenen aan de noodzaak in de randgemeente een school voor v.h.m.o te vestigen.

Voor Voorburg biedt het lyceum de enige goed uitvoerbare onderwijsstructuur. Het omvat immers zowel het gymnasium als de h.b.s. Deze schoolvorm heeft vanaf 1909 zijn bestaansrecht bewezen, al is de wettelijke erkenning tot nu toe uitgebleven! Gezien de Voorburgse bevolkingssamenstelling kan het lyceum worden uitgebreid met een afdeling m(iddelbare) m(eisjes)s(chool), waarvan de eindexamens sinds kort wettelijk erkend zijn en die zich in een groeiende waardering mag verheugen.

Waarom een bijzondere school? De betrokkenheid van ouders en leraren is groter. Men werkt thuis en op school vanuit dezelfde geest. Het lesrooster biedt meer ruimte voor extra vakken. Helaas is een bijzondere school duurder. Weliswaar zijn de voorwaarden voor subsidiëring bij wet geregeld, maar de 'Stopwet' van 28 juli 1924 maakt deze wetsartikelen in de praktijk tot dode letter. Alles is nu afhankelijk van de welwillendheid van de zittende minister.

In een gemeente als Voorburg is het noch waarschijnlijk noch wenselijk dat meer lycea worden opgericht. Dus moet de basis van een Voorburgs lyceum zo breed mogelijk zijn.

Behalve voldoen aan de wettelijke vereisten moet de school ook zorgen voor de godsdienstige opvoeding in de meest kwetsbare jaren van de leerling. Daarom moet het curatorium op dit terrein representatief zijn.'

Wethouder Harmsma wijst op het feit dat Voorburg vóór 1940 een typische forensengemeente was, zonder eigen karakter. Tijdens en na 1940-1945 vertoont zich een sterk streven naar samenbundeling.

Ds. Karres meldt dat de Nederlands hervormde gemeente een commissie heeft benoemd om het lyceumvraagstuk te bestuderen. Men voelt in die kring voor een school die uitgaat van de kerkenraad. Maar in het curatorium en de directie moeten naast orthodox en vrijzinnig hervormden ook anderen zitting hebben, die een christelijke geest in de school voorstaan. Een werkcomité wordt gevormd met de beide wethouders, de heren Casimir en Deering en de dames H. Belinfante-Goudekot en J.A. Prinsen-de Jong. Als naam van de school wordt 'Huygenslyceum' gekozen.

Al op 25 april 1946 tekent het Huygenslyceum in Amsterdam

Het Huygenslyceum werd in 1952 in gebruik genomen.

Ansichtkaart, collectie

A.E. Jacobs

bezwaar tegen de gekozen naam aan wegens de mogelijkheid tot verwarring.

In de Rijswijkse Courant van 4 mei 1946 wordt voor 7 mei een openbare vergadering aangekondigd met als inleiders wethouder Pasman en ds. Karres.

De bekostiging

In 1946 telt Voorburg vijf lagere scholen voor openbaar onderwijs inclusief ulo met een totaal van 1.216 leerlingen naast 14 scholen voor bijzonder onderwijs met een totaal van 2.835 leerlingen.

Als inleiding op de gemeentebegroting 1946 schrijft de afdeling Financiën dat de volkstelling van dat jaar zal uitwijzen dat Voorburg op grond van het inwonertal verplicht is een gymnasium te stichten.

Van de 12-jarigen gaan er jaarlijks 200 naar het vmo, 60 naar het openbaar, 60 naar het roomskatholiek en 80 naar het protestants-christelijk onderwijs. Deze leerlingen bezoeken scholen voor voortgezet onderwijs in de omliggende gemeenten. Voor Den Haag bedragen de kosten fl. 300,- per leerling per jaar, voor de overige gemeenten fl. 400,-. Gezien het aantal leerlingen dat het voortgezet onderwijs bezoekt, betekent dat een aanzienlijke kostenpost voor de gemeente Voorburg.

De afdeling Financiën stelt daarom voor aan de Vereniging Het Huygenslyceum de rijkssubsidie te verstrekken gedurende de

eerste twee jaar waarin het rijk een pas opgerichte school nog niet subsidieert. De 38 leerlingen uit de omliggende gemeenten die in Voorburg de school gaan bezoeken, moeten rechtstreeks of via hun woongemeente in die subsidie bijdragen. Vanaf 1950 betekent dat voor de gemeente een besparing van 5 x 45 x fl. 300,- aan leerlingen die niet langer in Den Haag naar school gaan. De Vereniging moet de al ontvangen subsidie terugbetalen zodra de rijkssubsidie is toegekend.

Omdat de leraarsvergoeding per uur daalt bij stijging van het aantal leerlingen moet de school zoveel mogelijk streven naar een combinatie van vakken per leraar!

In de loop van 1946 blijkt dat noch de deken in Den Haag noch het bisdom in Rotterdam toestemming hebben gegeven tot deelname van de Voorburgse pastores aan een oecumenisch lyceum. De gereformeerden hebben ook afgehaakt. De Nederlands hervormden willen nog steeds het liefst een vmo-school stichten vanuit een kerkenraad. Maar dat zou latere toetreding van roomskatholieke en/of gereformeerde zijde onmogelijk maken. Dat is dus onaanvaardbaar, aldus wethouder Pasman.

Ook de huisvesting is een probleem: Middenburg wordt het meest geschikt geacht, maar dan moet de pensionhouder die er nu woont eerst een andere ruimte voor zijn pension hebben gevonden.

De gemeentelijke Adviescommissie voor het Onderwijs is van oordeel dat door het wegvallen van de brede basis het Huygenslyceum een 'vrijzinnige' school wordt. Dat moet de gemeente niet subsidiëren! Als er een school voor vmo moet komen, dan een openbare. Maar de financiële situatie voor het stichten van een gemeentelijke openbare school is niet gunstig. Bovendien zijn er genoeg scholen voor vmo voorhanden in de omliggende gemeenten.

De Adviescommissie van Financiën wijst erop dat de subsidieaanvraag eigenlijk niet kan worden behandeld door deze voorlopige gemeenteraad die direct na 5 mei 1945 is aangetreden. De behandeling moet wachten tot na de gemeenteraadsverkiezingen. Weliswaar is Voorburg verplicht een eigen school voor vmo te stichten, maar dat moet maar worden uitgesteld tot betere tijden!

Onder de dreiging van annexatie door Den Haag - de kans op een Voorburgse school voor vmo is dan helemaal verkeken! - wordt de subsidie in de raadsvergadering van 17 juli 1946 met 18 tegen 2 stemmen toegekend. Met ds. J.J. Karres als voorzitter van het curatorium acht men het handhaven van de christe-

Het 'Pegasuspaardje', een jong paardje dat zijn vleugels uitstrekt en probeert te vliegen. Dit embleem van het Huygenslyceum is vervaardigd door de beeldhouwer Albert Termote.

Uit: Informatiebrochure Huygenslyceum 1993

lijke normen en waarden voldoende gewaarborgd. Het raadslid F.P.J.M. Krijnen wordt namens de gemeente lid van het bestuur van de Vereniging Het Huygenslyceum. Op 8 maart 1947 wordt de subsidie-overeenkomst door beide partijen getekend. Inmiddels hebben Oegstgeest, Leidschendam en Zoetermeer een evenredige bijdrage in de subsidiekosten geweigerd. Alleen Rijswijk heeft toegestemd.

Op 11 december kan de Vereniging melden dat de leerlingenspopulatie van het eerste leerjaar als volgt is samengesteld: 51 leerlingen van openbare scholen, 21 uit het bijzonder onderwijs waarvan 11 protestants christelijk en 10 vrijzinnig. Het tweede leerjaar telt 15 leerlingen van openbare scholen en 20 van bijzondere waaronder 4 protestants christelijk en 16 vrijzinnig. Het aantal Rijswijkse leerlingen bedraagt 25.

In de Rijksbegroting van 1948 wordt de subsidie van het Huygenslyceum opgenomen vanaf 1 september 1947.

De huisvesting

Omdat huize Middenburg per 1 september 1946 niet vrij is, moet de school zijn intrek nemen in een leegstaand schoolgebouw aan de Westvlietweg 9. De ruimte is er krap en dat betekent strenge selectie van de aangemelde leerlingen: 160 worden er aangenomen, verdeeld over 7 klassen.

Maar al in het schooljaar 1947-1948 moet naar meer ruimte worden omgezien. Middenburg is nog steeds niet vrij en Oosteinde 100 zou een welkome aanvulling van de ruimte betekenen. Maar dit pand is eigendom van zaadhandelaar Zwaan, die het als pakhuis gebruikt. Op 12 augustus 1947 geeft de minister toestemming deze ruimte ter oplossing van de nood als schoolgebouw beschikbaar te stellen. Het pand wordt via een rechtsgeding onteigend, de interne verbouwing kan beginnen. Slechts één lokaal wordt voorzien van nieuwe banken, de rest van de ruimten moet het doen met oude stoelen en tafeltjes.

In oktober 1948 heeft de Vereniging voor de pensionhouder een acceptabele woonruimte gevonden en meldt dit in een brief aan de Raad. Maar de gemeenteraad ziet in Middenburg de ideale plaats voor representatieve doeleinden. Men heeft destijds het geld voor de bouw van een gemeentehuis moeten steken in de nieuwbouw voor de gemeentelijke lagere school en mist dus een representatieruimte. Er ontstaat een discussie over de hardheid of zachtheid van toezeggingen en over het al dan niet moreel gebonden zijn aan de destijds gedane belofte aan de Vereniging Het Huygenslyceum om de school in huize

Voordat het 'Huygens' over een eigen gebouw beschikte, werd op verschillende locaties in Voorburg les gegeven.

Achtereenvolgens: in een leegstaand gebouw van de Tuinbouwschool aan de Vliet, Oosteinde 100 en huize Middenburg.

Uit: Huygens Herinneringen, uitgave Huygenslyceum, Voorburg 1996

Middenburg te vestigen zodra dat pand vrij komt. Als alternatief wordt nu Westeinde 4 genoemd. De stemmen staken. De minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen vraagt advies aan de betrokken onderwijsinspecteur. Deze velt een vernietigend oordeel over de geschiktheid van Westeinde 4 voor onderwijsdoeleinden. Na kostbare verbouwingen zou het gebouw 6 lokalen bevatten berekend op 20 leerlingen per lokaal. Dat zou slechts tot het volgende schooljaar uitkomst bieden. Het plan om op de zolderverdieping een scheikundelokaal in te richten moet uit veiligheidsoverwegingen worden afgewezen. In de gemeenteraad is slechts één partij voor het inlossen van de gedane belofte.

Dan biedt het ministerie aan het Huygenslyceum vóór 1950 op het Plan van scholen te plaatsen, mits de gemeente een goed bereikbaar terrein voor de bouw beschikbaar stelt en huize Middenburg minstens tot september 1951 aan het Huygenslyceum ter beschikking staat. Mocht dit laatste niet het geval blijken dan volgt ministeriële vordering!

Half juli 1948 krijgt architect ir. Geistdorfer opdracht voor de verbouw van Middenburg en op 24 januari 1949 kan huize Middenburg officieel in gebruik worden genomen.

In de maanden juni en juli van datzelfde jaar werkt architect ir. Geistdorfer plannen uit voor de nieuwbouw van het lyceum aan de Carel Vosmaerstraat. Om de kosten te kunnen dekken moet het schoolgeld B - de ouderbijdrage die het bijzonder onderwijs mag vragen - worden verhoogd. Met 300 leerlingen is het huidige schoolgeld niet langer toereikend. In een brief aan de ouders van maart 1950 vraagt het bestuur van de Vereniging begrip voor deze maatregel.

Op 10 juli 1951 legt het bestuurslid mevrouw Prinsen-de Jong de eerste steen voor het nieuwe gebouw. In mei 1952 verhuizen de leerlingen uit Middenburg en Oosteinde 100 naar hun eigen gebouw aan de Carel Vosmaerstraat 1. Wanneer de voorzitter van de Vereniging op 20 september 1952 het schoolgebouw officieel in gebruik stelt, noemt hij het Huygenslyceum 'een delta van bloeiend leven'.

Het onderwijs

Onder de bezielende leiding van de eerste rector, de classicus dr. J.J. Ernstman en de conrector, de neerlandicus A.M. Korpershoek, wordt veel aandacht geschonken aan de persoonlijkheidsontwikkeling van de leerlingen. Tijdens de godsdiensten van ds. Roest uit Voorschoten maken de leerlingen naast de bijbel ook kennis met het boeddhisme, het jodendom en de

islam. Bij het talenonderwijs ligt het accent op de letterkunde. Aan kunst en muziek wordt ruim tijd besteed. Sportleraar Hartman geeft de meisjes ritmische gymnastiek. Er wordt in klassenverband gezwommen en op de Vliet geroeid.

Het zoeken naar nieuwe wegen voor het onderwijs loopt als een rode draad door de geschiedenis van de school. In 1952 doen vier leerlingen in het kader van het vak aardrijkskunde onderzoek naar het esdorp Aalden. De vierdaagse excursie resulteert in een zelfgebouwde maquette. De opvang van drie evacuëes van het Zierikzee Lyceum tijdens de watersnoodramp van 1953 scheidt een band met Zeeland en mondt voor de vierde klassen uit in excursies naar die provincie. Vanaf 1959 bezoeken leerlingen jaarlijks het eiland Schouwen als onderdeel van de lessen aardrijkskunde. In 1968 werken de leerlingen een structuurplan voor Schouwen uit. Maar ook meerdaagse excursies met bedrijfsbezoeken en lezingen behoren tot het vaste schoolprogramma van bepaalde leerjaren.

Gedurende een aantal jaren doet een groep leerlingen onder leiding van de leraar scheikunde mee aan het Varaprogramma 'De jonge onderzoekers'. Dat levert de groep in 1969 zelfs een prijs van fl. 500,- op voor het ontwerp van een getijdencentrale.

Al sinds 1954 neemt de school deel aan het programma van de American Field Service, een uitwisselingsprogramma voor leerlingen en leraren.

In 1958 neemt Ernstman - 'Jan Ee' voor zijn vrienden - na ruim twaalf jaar afscheid van 'zijn' school. In januari 1959 volgt de wiskundige drs. G.A.E. Engberts hem op. Als tweede conrector treedt een andere wiskundige aan, J.A. Wouters. De laatste is

*Dr. J.J. Ernstman, eerste rector van het Huygenslyceum (1946-1959).
Collectie Huygenslyceum*

nauw betrokken bij de landelijke vernieuwingen in het wiskundeonderwijs. Met zijn aantreden begint voor de school een lange periode van deelnemen aan allerlei onderwijsexperimenten. Dat wierp zijn vruchten af: de school groeide. In het schooljaar 1966-1967 zijn er bijna 700 leerlingen, verdeeld over 31 klassen, en 60 docenten. Eigenlijk teveel voor een gebouw dat is berekend op 550 leerlingen! Een jaar eerder heeft de school afscheid moeten nemen van haar eerste voorzitter, ds. Karres, die wordt benoemd als predikant-directeur van het opleidingscentrum 'Nieuw-Ruimzicht'. Met ingang van dat schooljaar is het Huygenslyceum aangewezen als experimentalschool voor de nieuwe onderwijsvormen die de wet op het voortgezet onderwijs van 1963 initieert. Hiermee wordt het eerste tijdperk van de school na 20 jaar afgesloten.

Culturele en kunstzinnige vorming

In de statuten van de Vereniging Het Huygenslyceum staat als een van de doelstellingen genoemd: 'het bevorderen van de cultuur in Voorburg'. Dat was in het forensendorp dat Voorburg in 1946 nog steeds was, een ambitieuze doelstelling. Vanaf de start van het lyceum tot in de jaren zestig heeft de Vereniging haar steentje aan de cultuurbevordering bijgedragen door het houden van lyceumavonden voor ouders, leerlingen en andere belangstellenden. Op de eerste lyceumavond concerteerden leden van het Residentie-orkest. Maar ook een optreden van het schoolkoor en uitvoeringen van musicals of toneelstukken door leraren en leerlingen vulden deze avonden naast lezingen over zeer uiteenlopende en vaak actuele onderwerpen op het gebied van cultuur en wetenschap. Tegen het eind van de jaren zestig had Voorburg zijn eigen culturele instellingen en evenementen ontwikkeld, zoals Museum Swaensteyn, de concerten in museum Hofwijck en wat later de kunsttleen en theater De Tobbe. De belangstelling voor de lyceumavonden begon toen te tanen.

Ook in schoolverband werd de culturele belangstelling bevorderd in de vorm van regelmatig theater- en jeugdconcertbezoek, culturele excursies en de jaarlijkse muziek- en toneelavonden door leerlingen. Een aantal jaren werd zelfs een culturele week gehouden rondom een thema waaraan verscheidene vakken hun steentje konden bijdragen.

In het lustrumjaar 1966 resulteerde de toneeltraditie zelfs in twee verschillende uitvoeringen: een bijzondere collage van teksten van Frederico Garcia Lorca en een opvoering van Euripides' Alcestis als blijspel. In 1972 ontstond bij de leerlin-

gen met het keuzevak dramatische expressie het idee op basis van improvisaties een eigen musical te schrijven, voorzien van eigen muziek. Het werd een coproductie van leerlingen, leraren en de speldocent van de Haagsche Comedie. Het onderwerp van 'Hé, kijk hij nou', was eigentijds en van alle tijden: de toenemende behoefte aan democratisering, gekoppeld aan perikelen rond een ontluikende liefde. Deze musical haalde een televisieversie, uitgezonden door de KRO. Deze traditie is met tussenpozen voortgezet tot 1996. Vooral lustrumvieringen vormden een stimulans om alle creatieve krachten weer eens te bundelen.

Een eigen schoolbibliotheek

In het schooljaar 1970-1971 opent het Huygens in samenwerking met de Openbare Bibliotheek Voorburg zijn eigen schoolbibliotheek met een professionele jeugdbibliotheecaresse. Het begin is bescheiden: de bibliotheecaresse is voor 10 uur per week beschikbaar. De overige uren werkt ze in de Voorburgse Openbare Bibliotheek. Het kost aanvankelijk veel moeite docenten te bewegen hun eigen zorgvuldig gekoesterde vakbibliotheekje aan de schoolbibliotheek af te staan. Nog moeilijker blijkt het te aanvaarden dat men niet langer zelf over het geld kan beschikken om nieuwe boeken aan te kopen, maar dat men zijn wensenlijstje voor aanschaf bij de bibliotheecaresse moet inleveren. Zij beslist uiteindelijk wat er wordt aangekocht! In de jaren die volgen breidt het aantal openingsuren zich telkens uit, zodat tenslotte de bibliotheek gedurende alle lesuren kan worden gebruikt voor het zelfstandig uitvoeren van opdrachten. Een vroege voorbereiding op het huidige Studiehuis.

*Drs. Klaartje van Tuil was jarenlang als lerares Nederlands en corrector aan het 'Huygens' verbonden. Na 27 jaar, in 1981, werd zij inspectrice van het voortgezet onderwijs.
Uit: Huygens Contact, cursusjaar 1981-82, nr. 2*

*Op 16 april 1986 werd een politieke middag over de Tweede Kamerverkiezingen gehouden. Onder de forumleden tweede van rechts: J.P. Balkenende, onze huidige minister-president.
Uit: Huygens Contact, cursusjaar 1986-87, nr. 1*

De intrede van de computer in het onderwijs

Al in 1966 verschijnt in de Haagsche Courant een artikel onder de kop: 'Angst van ouders voor computers in het onderwijs.' Vier jaar later vraagt het bestuur van de Vereniging op aandringen van een jonge, ambitieuze docent natuurkunde aan het bureau Moret & Limperg advies over computergebruik in het onderwijs. Dat advies is zeer gunstig. Na vele verhitte discussies in het bestuur geven uiteindelijk een bezoek aan The American School en het enthousiasme van headmaster Mr. Lund over het gebruik van computers in het onderwijs de doorslag. Vanaf het schooljaar 1972-1973 wordt wekelijks computeronderwijs gegeven aan de leerlingen uit 4 vwo en 3 havo. Voor 5 vwo en 4 havo is het een keuzevak, waarin aandacht wordt besteed aan beroepenoriëntatie. 150 Leerlingen maken zo kennis met de gebruiksmogelijkheden. Op 14 december 1972 wordt de computer officieel in gebruik genomen door de directeur-generaal voor het Voortgezet Onderwijs, dr. Gathier. Daarmee is het Huygenslyceum de eerste school in Nederland met een computer voor leerdoeleinden.

Hoewel de schooladministrateur vanaf het begin in de stuurgroep voor aanschaf en gebruik van de computer zitting heeft, duurt het nog tot 1976 voor ook de administratie van dit hulpmiddel gebruik gaat maken!

In 1984 wordt het Huygenslyceum aangewezen als experimentalschool voor burgerinformatica. Maar door de snelheid waarmee ideeën over het gebruik van computers in het onderwijs elkaar in de jaren '80 opvolgen, is burgerinformatica als vak nooit echt van de grond gekomen.

Modulair onderwijs

Ook het Huygens ontkwam niet aan de algemeen geconstateerde toenemende demotivatie van leerlingen, vooral merkbaar in de bovenbouw van de havo.

Tijdens een lerarenconferentie over dit onderwerp wordt besloten voor de vakken geschiedenis, aardrijkskunde, godsdienstkennis, maatschappijleer en de letterkunde van Nederlands en de moderne vreemde talen de leerstof in onderlinge samenhang tussen de verschillende vakken per module aan te bieden en af te sluiten. In het schooljaar 1972-1973 wordt deze methode ingevoerd. Hierbij is de aanwezigheid van een eigen bibliotheek binnen het schoolgebouw van eminent belang. Leerlingen kunnen daar tijdens de lessen individueel aan hun opdrachten werken en hebben de hulpmiddelen daarvoor binnen handbereik.

De nieuwe aanpak motiveert leraren en leerlingen. Het dwingt de docenten de overlap tussen de vakken onder de loep te nemen en de gebruikelijke herhalingen te vermijden. Men moet nu bij de behandeling van de leerstof naar elkaars vakken verwijzen. Voor de letterkunde is dat het vak geschiedenis, bij geschiedenis verwijst men naar aardrijkskunde en omgekeerd.

Een andere vorm van stelonderwijs

De invoering van het onderwijs in modules werkt innoverend op de lesmethoden. In 1975 gaat de sectie Nederlands over op de methode Gericht Schrijven. De docent geeft de leerlingen een individuele schrijfpdracht voor een duidelijk omschreven doelgroep over een tevoren bestudeerd onderwerp. Hoewel dit een keuze betreft voor de vorm waarin het examenonderdeel Nederlands Stelopdracht wordt uitgevoerd, heeft de didactiek van dit vakonderdeel zijn invloed op alle leerjaren. Leerlingen moeten al in de onderbouw leren gegevens te verzamelen, hoofdzaken van bijzaken te scheiden, enz.

De invoering van de Mammoetwet (1968)

In 1966 sluit het Huygenslyceum zich aan bij de groep scholen die, vooruitlopend op de invoering van de nieuwe Wet op het Voortgezet Onderwijs, experimenteren met de vernieuwingen die deze wet beoogt. De nieuwe onderwijsvorm 'havo' wordt vanaf het begin geënt op het model van de al bestaande afdeling mms en krijgt daarmee een eigen karakter.

Het Huygenslyceum beschikte als eerste school in Nederland over een eigen computer. Deze werd op 14 december 1972 in gebruik gesteld. Op de foto ir. M.J.A.M. Bodelier, die als eerste de computerlessen gaf. Uit: Lustrumnummer 1976

Bij de invoering van deze wet fuseren de meeste (m)ulo-scholen met een lyceum in de naaste omgeving. Zo ontstaan de huidige grote scholengemeenschappen. In Voorburg vinden de muloscholen als afdeling voor mavo onderdak bij het St.-Maartenslyceum, het Christelijk Lyceum en het Openbaar Daltonlyceum. Alleen het Huygenslyceum en de rooms-katholieke mavo Thomas More blijven zelfstandig. Aanvankelijk werkt dit in het voordeel van beide scholen: ouders stonden vaak huiverig tegenover de zojuist ontstane 'leerlingfabrieken'. Maar naarmate de gefuseerde scholen beter leren inspelen op de nieuwe situatie beginnen de nadelen voor de kleinere school zich af te tekenen.

In januari 1970 zoekt het Huygens contact met enkele mavoscholen in Voorschoten en met de Voorburgse mavo Thomas More. De Voorschotense mavo's haken af, maar met de Thomas More wordt besloten tot een onderwijskundig experiment. Helaas verleent het ministerie hiervoor geen toestemming. De beide schoolbesturen besluiten dat leerlingen van beide scholen op advies van de afleverende school drempelloos in de andere school kunnen instromen. Voor de bovenbouw van de havo betekent dat jarenlang de instroom van een extra klas mavo-gediplomeerden uit de Thomas More. Ten slotte komt het na een haalbaarheidsonderzoek in 1991 toch tot een fusie tussen beide scholen.

In het laatste jaar van de eeuw komt een besturenfusie tot stand tussen het Leidschendamse Veurs College - ooit begonnen als dependance van het St.-Maartenscollege - en het Huygenslyceum. Beide scholen blijven echter hun zelfstandigheid behouden. Het zal de opmaat blijken voor ingrijpende veranderingen in het Voorburgse voortgezet onderwijs.

Het eerste schoolbusje waarmee leerlingen van het station 'Voorburg 't Loo' naar school en terug worden gereden (1979).

*Uit: Jaarverslag 1979
Vereniging Het Huygens
Lyceum*

De jaarlijkse diploma-uitreiking. Conrector De Ruiters feliciteert een opvallend fraai geklede candidate. Het rookverbod werd kennelijk niet door iedereen opgevolgd.

*Uit: Jaarverslag 1980
Vereniging Het Huygens
Lyceum*

Voorbereiding op de invoering van de Tweede Fase

In 1993 wordt de didactische aanpak ingrijpend gewijzigd: in plaats van de gebruikelijke lestijden van 50 minuten wordt een lestijd van 60 minuten ingevoerd, te verdelen in een half uur instructie en een half uur werken aan opdrachten. Om de voortgang van het leerlingenwerk op de voet te kunnen volgen wordt een leerplanner per leerling ingevoerd. Voor de bespreking van deze voortgang met de klassenmentor worden vaste overlegtijden ingeroosterd. Deze verandering blijkt een goede voorbereiding op het concept van het Studiehuis dat in het schooljaar 1999-2000 voor de bovenbouw wordt ingevoerd.

Al in 1998 legt de school contacten met de culturele instellingen in Voorburg. Dat resulteert in de jaarlijks terugkerende 'Tweede fase-startdag'. De vierde klassen kunnen op die dag aan de hand van diverse opdrachten kennismaken met de werkwijze in de Tweede fase en met de mogelijkheden om onderwerpen voor de verplichte werkstukken te kiezen. Het Huygenslyceum behoort tot de acht scholen die in opdracht van Erfgoed Actueel, bureau voor cultureel erfgoed en educatie van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, een netwerk hebben gevormd om te onderzoeken hoe cultureel erfgoed past binnen het lesprogramma van het voortgezet onderwijs en hoe het kan bijdragen aan de vormgeving van basisvorming en studiehuis. De resultaten van dit onderzoek hebben in 2001 geleid tot een boekje vol tips onder de titel 'Vanbuiten leren, ervaringen met het gebruik van cultureel erfgoed als externe leeromgeving in het voortgezet onderwijs' (red. Peter van der Zwaal & Marius Snyders, Garant, Leuven-Apeldoorn).

Nijverheids- en huishoudonderwijs

J.W. Eppink

In oktober 1923 opent een bestuur, gevormd door leden van de Nederlands hervormde gemeente Voorburg, een Christelijke Meisjesvakschool, die ongeveer 60 leerlingen uit eigen kring telt, d.w.z. hervormde leerlingen. Het bestuur is niet overhaast te werk gegaan.

---

*Glunderende gezichten van leerlingen van de Prinses Beatrixschool.
Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg*

In een brief aan de gemeenteraad schrijft het: 'Ons bestuur ging niet aanstonds over tot uitvoering van de plannen, omdat wij terugdeinsden voor de financiële offers, welke Rijk en Gemeente zouden hebben te brengen'.

Daarnaast start in november 1924 een Christelijke Nijverheidsschool voor meisjes, eveneens als avondschool. In 1926 steekt men de koppen bij elkaar en komt een interkerkelijke samenwerking tot stand. In de beheerscommissie hebben hervormden en gereformeerden naar evenredigheid zitting. Rijk, provincie en gemeente subsidiëren de school vanaf 1928, met daarbij de bepaling dat het niet gaat om onderwijs zoals ten plattelende geschiedt (namelijk om het landbouwhuishoudonderwijs, dat in 1909 is ingevoerd).

Het jaarverslag van 1926 vermeldt dat de school avondlessen geeft van zeven tot negen in de Wilhelmina Muloschool aan de Parkweg. Lessen omvatten het hoedenvak (één groep), kostuumlinterie en handwerken (drie groepen). In verband met de verbouwing van de muloschool wijkt men uit naar de Sophiabewaarschool aan de Herenstraat. Een parallelklas met 20 leerlingen gaat naar de Julianaschool aan de Van Sevenbergestraat.

In 1930 stemt de gemeenteraad van Voorburg in met het geven van onderwijs in de naaldvakken aan de Christelijke Nijverheidsschool, in de avonduren. Er lag ook een voorstel voor dagonderwijs in huishoudelijke vakken als koken, huishoudkunde, wasbehandeling en kinderverzorging. Het bestuur van de school geeft aan dat het zeer wenselijk is dat de meisjes, met het oog op hun toekomstige taak in het maatschappelijk leven, in deze vakken onderricht ontvangen. Het wijst op de betekenis die het huishoudonderwijs heeft voor de volksopvoeding en voor een economische besteding van beschikbare middelen voor huishoudelijke doeleinden. Ook de minister wil men om subsidie verzoeken.

In 1932 telt de avondschool 82 leerlingen, over vier leerjaren verspreid. De lessen vinden voor het overgrote deel 's avonds na zes uur plaats. Het lesgeld bedraagt fl. 9,- voor het eerste jaar en loopt in het vierde leerjaar op tot fl. 18,-.

In de crisisjaren dringt de regering er bij de scholen op aan Nederlandse producten te gebruiken: '... in onder uw bestuur staande scholen te voorzien in aanschaf van producten van Vaderlandschen bodem'.

Een eigen gebouw

De Christelijke Nijverheidsschool sluit in april 1932 met de Diaconie der Nederduitsch hervormde gemeente te Voorburg een huurcontract af voor 'een heerenhuis staande en gelegen aan den Heerenstraat 38', het voormalige in 1892 gestichte Oude Mannen- en Vrouwenhuis, voor de tijd van tien jaar voor fl. 1.500,- per jaar, 'alzo zullende eindigen den 31sten Maart 1942'. Het Rusthuis, dat in 1926 de naam 'Huize Rustoord' kreeg, gaat tijdelijk naar Middenburg. In 1931 had de minister geadviseerd niet tot koop over te gaan. In april 1933 passeert bij notaris Beguin echter reeds de koopakte voor het huis voor een bedrag van fl. 30.000,- en dan heeft de Christelijke Nijverheidsschool een eigen gebouw in bezit. De statuten voor een Christelijke Nijverheidsschool voor meisjes te Voorburg krijgen in 1932 goedkeuring en een jaar later begint een verbouwing van Herenstraat 38. Er zijn wat problemen met de kosten: aan de architect wordt gevraagd 'een naar redelijkheid opgemaakte nota te zenden'. In datzelfde jaar heeft de inspectie aanmerkingen op het praktijklesrooster van de school. Er wordt te veel tijd besteed aan het maken van flanelen pyjama's, dito nachtpajonnen, hemden en onderjurken. Verder vindt de inspectie het maken van heren- en jongensoverhemden voor het tweede jaar te moeilijk.

In 1934 telt de school vijf leerkrachten, onder wie een man. De opleiding omvat een primaire opleiding met 74 leerlingen en een huisvrouwenopleiding met 75 leerlingen. Deze laatste opleiding wordt gegeven tussen 15 september en 15 juni. Een keer in de drie weken brengt een damescomité van zes leden een bezoek aan de school om lessen bij te wonen (tot zeker 1970 komen deze bezoeken nog voor). Eenmaal per maand spreken enkele bestuursleden met de onderwijsgeevenden de belangen van de school door. Het voltallig bestuur komt bijeen als de belangen der school dit vergen. Niet gebruikte lokalen verhuurt het bestuur. In 1936 heeft het gemeentebestuur van Voorburg klachten: de bijzondere scholen geven hun inkomsten slecht op. Eind 1936 wordt een proces-verbaal opgemaakt van geconstateerde gebreken aan het gebouw, die ontstaan zijn ten gevolge van de verbouwing en uitbreiding van het raadhuis naast het pand Herenstraat 38.

Prinses Beatrixschool

Gezien de vele Voorburgse protestants-christelijke meisjes op scholen voor nijverheidsonderwijs in Delft, Den Haag en Leiden, oordeelde de inspectrice voor het Nijverheidsonderwijs

dat als vervolg op avondonderwijs daghuishoudonderwijs in Voorburg gegeven moest worden. (Het bestuur van de Christelijke Nijverheidsschool had een voor hun doen zeer wervende brief geschreven en een dito folder: Voorburg groeit! Voorburg breidt zich uit! Er komt een nieuwe school bij en wel een Christelijke Nijverheidsschool!). Vanaf 1937 was er de mogelijkheid tot dag- en avondnijverheidsonderwijs en m.i.v. september 1938 ontvangt de Christelijke Nijverheidsschool Koninklijke Goedkeuring voor dagonderwijs en ontvangt de school daarvoor subsidie.

Met een sierlijk gekalligrafeerde oorkonde verzoekt de school in juni 1938 aan Prinses Juliana en Prins Bernhard de in september 1938 te openen dagschool aan de Herenstraat 38 te mogen vernoemen naar de op 31 januari geboren prinses Beatrix. Als argument gold, dat in Voorburg reeds scholen waren vernoemd naar de koninginnen Sophie, Emma, Wilhelmina en naar Prinses Juliana. De toestemming kwam.

Begin januari 1939 vindt de heropening plaats van het verbouwde pand Herenstraat 38 van de Prinses Beatrixschool en drie weken later is ook het internaat in gebruik. De directrice (op dat moment nog mej. Kamsteeg) en enkele leraressen krijgen er hun onderkomen. De directrice mag het tot zit- en slaapkamer verbouwde kleine vergaderlokaal gebruiken, de dienstbode heeft een getimmerde kamer op zolder. De leraressen koken voor de huisgenoten, waarbij de directrice bepaalt wat de pot schaft.

Het jaarverslag van het bestuur van de Beatrix over 1939 is nog in de oude spelling geschreven. Begin 1939 is er ook sprake van een opleiding voor gezinszorg aan de school, waar zes gegadigden voor zijn.

In een folder uit 1939 geeft de school aan 'zich ten doel te stellen meisjes en jonge vrouwen op te leiden voor de taak van christenhuisvrouw en voor de speciaal vrouwelijke beroepen, waardoor zij in eigen onderhoud kunnen voorzien.' De avondopleidingen lopen van september tot februari en van februari tot juli. Van 1938 tot 1967 geeft de Prinses Beatrixschool diverse vakopleidingen. Daarnaast zijn er de eigen opleidingen voor wassen, strijken, huishoudkunde, enz. Ook ontvangen de meisjes vervolg-lager-onderwijs. Leerlingen van het Christelijk Doofstommeninstituut Effatha krijgen jaarcursussen in koken. In februari 1940 stort het plafond van het theorielokaal van de Beatrixschool gedeeltelijk in. Gelukkig zijn er op dat moment geen leerlingen in het lokaal.

De oorlogsjaren

In juni 1940 oordeelt het ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen dat geen toestemming moet worden gegeven voor de opleiding tot huisnaaister, omdat daarvoor in Delft en Den Haag voldoende opleidingen zijn.

Al vrij snel na mei 1940 probeert het door de bezetter ingestelde Departement van Opvoeding, Wetenschap en Kulturbeschouwing grip te krijgen op de schoolbesturen en die naar hun hand te zetten, bijvoorbeeld door de benoemingen te laten screenen bij het departement. In oktober 1940 komt het verbod voor joden in scholen (inclusief de bijzondere) te werken. Dit geldt ook voor bestuursleden, die zelf jood zijn of met een jood getrouwd zijn. De scholen moeten toelaten dat iedereen uiterlijke tekenen van NSB, SS enz. kan dragen en via posters kan verspreiden. De Voorburgse bijzondere scholen saboteren voorzichtig, vooral waar het gaat om benoemingen en de eigen inrichting van de scholen.

*De Christelijke Nijverheidsschool voor meisjes/Prinses Beatrixschool in de Herenstraat. Op deze plek bevindt zich nu de nieuwbouwgevel van het stadhuis.
Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg*

MEISJES uit iederen stand, uit
ieder milieu, die graag fleurige
kwieke huishoudsters wilt wor-
den, komt naar de

Voorburgse Huishoudscholen:

Prinses Beatrixschool

Christelijke Nijverheidsschool voor
Meisjes, Heerenstraat 38,

en de

Katholieke Huishoud- en Industrieschool „St. Agnes”

Sionstraat 6.

Daar kan je in moderne Deense les-
keukens de echt oud-Hollandse kook-,
bak- en braadkunst leren.

Daar kan je poetsen, wassen en strijken
naar bartelust.

Je knipt en naait je eigen kleren.

Met September is er weer gas en elec-
triciteit en beginnen de dag- en avond-
scholen.

OUDERS bedenkt U niet.

Stuurt uw dochter naar deze speciaal
vrouwelijke opleidings-scholen.

Geeft uw kind aan op de spreekuren
van de directrices:

Mej. T. Pijkstra, Prinses Beatrixschool.
Dinsdag 4—5, Donderdag 7—9 u.

Mej. B. W. Voet, St. Agnes-Huishoud-
school. — Maandag 4—6 en 7—8
uur. Donderdag 7—8 uur.

In 1941 is nog steeds de naam Prinses Beatrixschool in gebruik, maar in 1942 wil het Departement van Opvoeding, Wetenschap en Kultuurbeschouwing alleen nog maar de naam Christelijke Nijverheidsschool horen. In 1943 moeten vacatures in het blad van het Departement worden vermeld. Het bestuur verzet zich daartegen. Het departement wilde alleen leraren en leraressen benoemd zien, die via het 'groene blaadje' hadden gesolliciteerd en derhalve voor een gesprek in aanmerking moesten komen. Het deed erg moeilijk over de door het bestuur benoemde eigen kandidaten. 'Vrijheid van het bijzonder onderwijs', zo oordeelde het bestuur.

Evenals op andere scholen zijn de laatste oorlogsjaren voor de Beatrixschool niet gemakkelijk. Avondlessen vallen uit. Het is bijna onmogelijk aan materiaal te komen voor de praktijklessen. Dat geldt zeker voor de kooklessen. In de winter van 1944-1945 is de school gesloten. De in 1939 benoemde directrice mej. Pijkstra onderhoudt zo goed en kwaad als het gaat een uitgebreide correspondentie met penningmeester Platteel, die in Apeldoorn verblijft, om de schoolzaken te blijven behartigen.

Naar de Van Horvettestraat

In mei 1945 komt alles weer op gang. De lessen moeten zo spoedig mogelijk beginnen. Regelmatig schoolbezoek wordt

aangemoedigd, desnoods met huisbezoek door de leerkrachten, zodat leerlingen met ingang van het nieuwe cursusjaar aan regelmaat gewend zijn. Begin juni krijgt de school te horen, dat er maar 14 dagen zomervakantie is. Een week later herroep men deze drastische maatregel: er is vakantie van half juli tot eind augustus. Materiaalgebrek speelt voorshands een grote rol. Bij een aanvraag voor meer dan 4.000 textielpunten kreeg men er iets meer dan 1.300, te besteden bij een aangewezen firma in Den Haag. In 1947 verstuurt de school nog een invulformulier voor schriftendistributie. Voor het schooljaar 1948-1949 vraagt het bestuur nog een brandstoffentoe wijzing aan.

In 1955 ontvangt het Architecten- en Ingenieursbureau Alb. van Essen uit Den Haag de opdracht om een nieuwe school te bouwen aan de Van Horvettestraat. De school had er in de afgelopen jaren al 15 lokalen moeten bijhuren. Het bestuur koopt van de gemeente grond en krijgt optie op een stuk grond waar nog negen arbeiderswoningen staan, die eerst nog onteigend moeten worden. In 1957 plaatst Lia Hoekstra, ter nagedachtenis aan haar overleden vader, bestuurslid van de Beatrix, een gevelsteen bij de ingang. In april 1958 wordt de school in gebruik genomen. Herenstraat 38 is inmiddels aan de gemeente verkocht. Het pand is in 1985 gesloopt voor nieuwbouw van het gemeentehuis. Een gevelsteen duidt nog op het oude pand. Het is niet steeds gemakkelijk aan bevoegd personeel te komen. Leraren van andere scholen voor voortgezet onderwijs geven een aantal uren lessen aan de Beatrixschool. Zelfs rector Van Baal van het Christelijk Lyceum Voorburg geeft begin jaren zestig biologieles aan de school. In die jaren vervangt de kostuumopleiding de opleiding tot huisnaaister.

Tussen 1958 en 1970 correspondeert het bestuur uitgebreid met het ministerie en andere instanties over diverse schoolzaken. Ook op andere gebieden is de school actief. Door inspraakvergaderingen van leerlingen komen enkele reorganisaties tot stand. Ook de leraren mochten hun stem laten horen. Excursies, schoolconcerten, een schoolkrant 'Het Hutspotje', werkweken (onder meer naar Berlijn) en dergelijke krijgen een plek in het schoolprogramma. Tijdens een werkweek ontstaat er spontaan een Oranjefeest vanwege de geboorte van Willem-Alexander. Bij het koninklijk werkbezoek in april 1966 mogen zes leerlingen van de school in 17de-eeuwse kledij behulpzaam zijn bij het serveren van de lunch op Huize Hofwijck. Het 25-jarig jubileum van de Prinses Beatrixschool is aanleiding voor een grootscheepse projectweek rondom de verschillen van opleiding en school van toen en nu.

*Gedeelte uit een brochure van
de Voorburgse huishoudscho-
len, kort na de oorlog.
Collectie Gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

'Burgerpot koken'

Niet alleen de mooie dingen van het leven krijgen aandacht. Als in een jaar twee leerlingen overlijden, rouwt de hele school. In december 1962 defileert de school langs de baar van de overleden koningin Wilhelmina en brengt haar een bloemenhulde. Tot de invoering van de vrije zaterdag in 1964 krijgt een niet onbelangrijk aantal ulo-leerlingen, waaronder van de Vlietschool, kookles op de Beatrix. Ook huishoudelijke vakken en naailessen konden leerlingen van andere scholen voor voortgezet onderwijs volgen. Volwassenen konden een cursus 'Burgerpot koken' volgen. Hoeveel jongens en mannen aan deze activiteiten hebben deelgenomen, vermelden de verslagen helaas niet. De gemeentelijke gedelegeerden (raadsleden) zullen genoten hebben van de vele mogelijkheden die de school bood.

In 1986 valt ook de Beatrixschool onder de Mammoetwet en krijgen opleidingen andere namen, zoals Brugklas, I/LHNO, opleiding leerling-verkoopster enz.

Het jaar daarop neemt de directrice, mevrouw Pijlstra, wegens pensionering afscheid van de school. Zij is dan meer dan 40 jaar bij het onderwijs betrokken, waarvan 30 jaar als directrice. Mevrouw Kazemier neemt haar taak over. In deze jaren geven gehuwde dames steeds meer part-time les aan de school. In de lerarenlijst is goed te zien wie wel of niet gehuwd is: je bent mej. of mevr. Ook de inspectrice van het Nijverheidsonderwijs ont kwam er niet aan.

In 1975 gaat de Prinses Beatrixschool bestuurlijk over naar de Vereniging voor Voortgezet Onderwijs voor Voorburg e.o., waaronder ook de Christelijke Scholengemeenschap aan de Rijnlandlaan ressorteert. Er is geen sprake van een scholenfusie.

Evenals bij de hierna te bespreken Agnesschool, bestonden zorgen over de levensvatbaarheid van de school in de komende jaren. Van 1979 dateert het contact tussen beide schoolbesturen om samen te praten over de toekomst. Dit leidt in augustus 1982 tot een fusie van de Prinses Beatrixschool met de St.-Agnesschool.

Katholieke Huishoud- en Industrieschool St.-Agnes

Op 4 mei 1909 werd opgericht de R.-K. Meisjesvereniging St.-Agnespatronaat. Zij exploiteerde een meisjesnijverheidschool onder de naam R.K. Volkshuishoud- en Meisjesvakschool. De cursussen werden gegeven in het Patronaatsgebouw aan de Herenstraat nr. 6.

De geschiedenis van het gebouw is markant. Pastoor Van Stee had voor de vooruitgang van het r.-k. verenigingsleven behoefte aan een gebouw. Hij kocht in 1901 voor de St.-Martinusparochie het huis 'Seneca'. Dat was de vroegere buitenplaats "Lusthof", een dubbel herenhuis met grote tuin en koepel aan de Vliet. Ter oriëntering diene dat veel later in dat gebouwencomplex aan de Herenstraat de bioscoop Forum was gevestigd en thans de drogisterij c.a. De Waag.

De aankoop diende verscheidene doeleinden. Zo kon de oude R.-K. Jongensschool naar het centrum van het dorp worden overgebracht. Er kwam huisvesting voor het hoofd der school en voor de conciërge, alsmede ruimte voor de Pancratiusvereniging. Voor de vele verenigingsactiviteiten werd in 1916

Officiële plaatsing van de gevelsteen na ingebruikneming van de Christelijke Huishoud- en industrieschool Prinses Beatrix aan de Van Horvettestraat door Lia Hoeksma, ter nagedachtenis van haar vader, J.P. Hoeksma, op 23 maart 1957. Links burgemeester J.W. Noteboom. Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

een zaal bijgebouwd, waar veel organisaties in Voorburg, ook niet-katholieke, gebruik van maakten. In 1922 werd het complex door aankoop nog verder uitgebreid in de richting van de Sionsstraat.

Dagonderwijs

In 1919 werden door de R.-K. Meisjesvereniging St.-Agnespatronaat en de Mariavereniging opgericht de 'Huishoud- en Industrieschool voor meisjes' te Voorburg. De lessen werden gegeven in het vermelde verenigingsgebouw aan de Herenstraat nr. 6 en wel in de avonduren. Zodoende konden de meisjes en vrouwen zich naast de dagelijkse arbeid verder bekwamen in huishoudelijke werkzaamheden. In 1918 moest de toen bestaande school tijdelijk worden gesloten wegens de heersende Spaanse griep. In latere jaren deden zich wel meer dergelijke onderbrekingen voor, onder andere door mazelen en in 1929 nog eens wegens pokken.

Pagina 69, boven:

*Trappenhuis van de St.- Agnes-
huishoudschool, Sionsstraat,
ca. 1977. V.l.n.r. Anita
Wubben, Gerry Leeuwes en
Maria Jansen.*

*Collectie Gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

Pagina 69, onder:

*Opening van de nieuwe leskeu-
kens van de St.- Agnes-
huishoudschool, ca. 1975.
Wethouder Thomassen met
ludiek schort spuit vakkundig
een taart op. Directeur Hulshof
(rechts) heeft voor het smake-
lijk resultaat al applaus over.*

*Collectie Gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

*Het voormalige bioscoop- en
R.-K. verenigingsgebouw
'Forum', Herenstraat 6, 1964.
Collectie Gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

In het cursusjaar 1921-1922 telde de school 66 leerlingen. In 1926 beschikte de school over zes lokalen in het verenigingsge-
bouw.

De sedert 1918 bestaande toestand bleef bestaan tot ver in de jaren dertig. Steeds meer werd echter de behoefte gevoeld om naast avondonderwijs ook dagonderwijs te geven. Op 31 januari 1937 besluit de gemeente Voorburg dat er behoefte bestaat aan een r.-k. Volkshuishoudschool en aan een protestants-christelijke Nijverheidsschool voor meisjes te Voorburg en dat zodanige scholen geacht worden in stand te kunnen worden gehouden. Dat besluit was nodig om subsidie te kunnen verkrijgen. De r.-k. school kreeg die subsidie met ingang van 1 september 1938.

De Vereniging Katholieke Huishoud- en Industrieschool St.-Agnes, voorheen genoemd St.-Agnespatronaat, wordt in 1939 wettelijk erkend, waardoor zij rechtspersoonlijkheid verkrijgt. Zij gaat de dagschool exploiteren en komt formeel los te staan van de parochie. De school wil het bestaande schoolgedeelte achter het patronaatsgebouw en het herenhuis aan de Sionsstraat verbouwen en herinrichten. Daartoe koopt de vereniging in oktober 1939 van het kerkbestuur van de St.-Martinusparochie na toestemming van de bisschop deze bestaande gebouwen. In 1940 vindt een grote verbouwing plaats. Voor de kosten daarvan worden leningen afgesloten bij de toen nog zo geheten Rijksverzekeringsbank, onder staatsgarantie voor betaling van rente en aflossing.

De bezettingstijd ging ook aan de school niet voorbij. In 1942 werd lichamelijke oefening verplicht gesteld en even later zingen, geschiedenis, kinderverzorging en -jowel- onderricht in de Duitse taal.

In 1947 daalt het leerlingenaantal. Het blijkt dat verscheidene leerlingen uit Voorburg en Leidschendam de R.-K. Huishoudschool aan de Dr. Kuiperstraat te Den Haag bezoeken. Men overweegt fusie van beide scholen, maar de gemeente Voorburg is daar niet enthousiast over. Overleg tussen beide besturen leidt tot verbetering, te gemakkelijker omdat de Haagse school overvol is.

In 1952 verzoekt de vereniging aan de gemeente de noodzakelijkheid uit te spreken van het toevoegen van een Mater Amabilisopleiding aan de school. Die opleiding is bedoeld voor meisjes die werken in fabrieken en kantoren. Met name wordt de fabriek van Van der Heem vermeld. Met ingang van augustus 1953 komt die opleiding tot stand.

In 1964 wordt het 25-jarig bestaan van de school feestelijk gevierd, met een mis en een feestelijk ontbijt en met een tentoonstelling in het schoolgebouw over de geschiedenis van de school. Mevrouw Van Beukering is dan voorzitter van het bestuur. De dagschool telt 185 leerlingen uit Voorburg en uit de omgeving.

Samenwerking en fusie

In die tijd ontstond weer ruimtenood. Men wilde een nieuw gebouw stichten. Daartoe was nodig dat het Dalton Lyceum de oude St.-Jozefschool verliet, waarna die school kon worden afgebroken. Op het vrijkomende terrein kon dan de uitbreiding plaatsvinden.

In 1968 moest de centrale verwarming worden vervangen. Daarvoor leende de vereniging van de Stichting Nuttspaarbank te 's-Gravenhage de somma van fl. 32.000,-.

Omdat de duur van de vereniging in 1939 na de erkenning meteen nog een keer werd verlengd met 29 jaar en elf maanden, moest in 1968 een besluit worden genomen over de toekomst van de vereniging. Aangezien de vereniging slechts een beperkt aantal leden telde, werkte zij in feite als een stichting. Het bestuur besloot mede daarom de vereniging, welke de naam droeg van Katholieke Huishoud- en Industrieschool St.-Agnes te Voorburg, om te zetten in een stichting. De nieuw opgerichte stichting kreeg de naam Katholieke Stichting Beroepsonderwijs Voorburg-Leidschendam. Na overdracht van de bezittingen aan deze stichting werd de vereniging geliquideerd. Dat vond plaats in 1970.

In de daarop volgende jaren zijn er zorgen over de levensvatbaarheid van de zelfstandige school voor de toekomst. Diverse mogelijkheden van samenwerking en fusie worden in de bestuursvergaderingen besproken. Genoemd worden samenwerking met de Thomas More Mavo, met de Land- en Tuinbouwschool en met het St.-Maartenslyceum. Die samenwerkingsvormen blijken toch op diverse bezwaren te stuiten. In 1973 is voor het eerst sprake van bestuurlijke samenwerking met de St.-Maartensstichting. Dat is nog iets anders dan onderwijskundige samenwerking. De bestuursoverdracht vindt per 1 mei 1975 plaats. Beide stichtingen blijven voorshands zelfstandig bestaan. Pas later komt de Prinses Beatrixschool in beeld. Na uitvoerige besprekingen en advisering komt in 1982 de fusie tot stand met de Beatrixschool en ontstaat de ABS, de Agnes-Beatrixschool.

ABS (Agnes-Beatrixschool)

De Agnesschool, Sionsstraat 6, uitgaande van de Katholieke Stichting Beroepsonderwijs Voorburg-Leidschendam, fuseert per 1 augustus 1982 met de Beatrixschool (Van Horvettestraat), onderdeel van de Vereniging voor Christelijk Voortgezet Onderwijs, tot een interconfessionele school. Daartoe wordt opgericht de Stichting voor Protestants en Katholiek Beroepsonderwijs voor Voorburg en omstreken. Aan deze stichting worden de gebouwen aan de Sionsstraat nrs. 4 en 6 en aan de Van Horvettestraat om niet overgedragen. De directeur van de Agnesschool, de heer Hulshof, wordt directeur van de combinatie ABS, welke gevestigd wordt aan de Van Horvettestraat. De directeur van de Beatrixschool, de heer Den Ouden, verlaat het onderwijs met wachtgeld. De lagere opleidingen van beide scholen worden geconcentreerd in de Beatrixschool aan de Van Horvettestraat. Tot dan toe was de Beatrixschool ook een school voor mhno, met als onderdelen Inas, KV/JV, Kostuumklas en Vormingsklas. Deze onderdelen worden geheel als zelfstandige eenheid overgedragen aan de Vereniging voor Christelijk Beroeps- en Algemeen Vormend Onderwijs voor Den Haag en omstreken, die aan de Maarsbergenstraat in Den Haag een school heeft voor mhno en mspo. Die vereniging zal de gebouwen aan de Sionsstraat nrs. 4 en 6 als Voorburgse dependance blijven gebruiken. Evenwel stopt zij reeds per 1 augustus 1985 met dat gebruik voor onder-

Uitreiken van de certificaten op de 'Agnes-Beatrix', 6 juli 1994. Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

wijdsdoeleinden, waardoor de eigendom van de gebouwen contractueel weer teruggaat naar de Voorburgse Stichting. De gebouwen aan de Sionsstraat worden niet lang daarna gesloopt voor de bouw van een woningcomplex aan de Raadhuisstraat.

Een nieuwe stichting

Na een mislukte poging tot fusie tussen de Christelijke Scholengemeenschap Het Loo en ABS, begin jaren negentig, wordt in maart 1994 een fusierapport tussen het Veurs en ABS ondertekend. Opgericht wordt een stichting ABS-Veurs College voor Interconfessioneel Voortgezet Onderwijs in Voorburg/Leidschendam. Het onderwijsaanbod is vwo, havo, mavo, (i)vbo, waarbij de doorstroming en gemengde diplomering vbo-mavo een speciaal accent zullen krijgen. De schoolsoorten houden binnen de fusie een zekere zelfstandigheid. Van september 1998 dateert een intentieverklaring, gevolgd door het fusierapport tussen de Stichting ABS-Veurs College voor ICVO Voorburg/Leidschendam en de Vereniging Het Huygenslyceum. Voorzien wordt in een brede scholengemeenschap per 1 september 1999. Er ontstaat een besturen- en schoolfusie met een federatief karakter.

In het grondslag-/identiteitsartikel staat: 1) Het interconfessioneel onderwijs wordt gegeven in overeenstemming met de christelijke beginselen, met als richtsnoer het Evangelie van Jezus, zoals dat tot ons komt vanuit de Bijbel en door de katholieke en protestantse kerken wordt uitgedragen. In het schoolplan en het lesrooster wordt de christelijke inspiratie zodanig uitgewerkt dat ouders en leerlingen zich daarin kunnen herkennen. 2) Het oecumenisch onderwijs vindt zijn inspiratie in christelijke en andere geestelijke stromingen, die ten grondslag liggen aan de westerse cultuurwereld, waarbij de uitgangspunten kritisch worden onderzocht op hun waarden voor de eigen tijd. Verder een artikel met vijf leden onder het kopje 'godsdienstige en levensbeschouwelijke zaken'. Daaruit blijkt dat er ruimte is voor godsdienstige vorming met het vak godsdienstonderwijs én voor levensbeschouwelijk vormingsonderwijs.

Na de fusie ABS-Veurs en Huygens worden voorts contacten gelegd met het Dalton Lyceum en de Lucasstichting, waaronder het College Het Loo valt.

Aan het einde van de twintigste eeuw is de fusiegolf nog niet voorbij. In de eerste jaren van de nieuwe eeuw vinden nog onderscheidene hergroeperingen plaats.

Lager technisch onderwijs

C.J. Sleddering

In de bezettingstijd (1941) bestond reeds een plan tot oprichting van een gemeentelijke ambachtsschool. Deze gedachte was afkomstig van de Inspecteur-Generaal voor het Nijverheidsonderwijs. Als locaties werden destijds genoemd de villa Heeswijk in het Westeinde en het leegstaande hotel De Wijkerbrug in het oostelijk deel van Voorburg.

Lagere Technische School in de Van Tuyll van Serooskerkenstraat, 1958.

Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

Er is in oorlogstijd verder niets van gekomen. Het is niet onwaarschijnlijk dat de positie van de initiatiefnemer mede oorzaak is geweest van het gebrek aan tempo.

Na de oorlog werd de draad weer opgepakt. Op 17 september 1947 werd deze aangelegenheid weer aangekaart bij diverse organisaties uit het bedrijfsleven en het maatschappelijk verkeer.

Daarbij werd tevens de vraag voorgelegd of moest worden gedacht aan een gemeentelijke ambachtsschool, dan wel aan een school, uitgaande van een vereniging. De Kamer van Koophandel adviseerde de laatst vermelde vorm. Deze opvatting bleek vrij algemeen te worden gedeeld. In januari 1949 werd een vergadering belegd met vertegenwoordigers van de vorenbedoelde organisaties. Het ging daarbij vooral om vertegenwoordigers uit de industrie en uit werkegevers- werknemerskringen. Besloten werd een stichting in het leven te roepen. De stichtingsakte werd 4 februari 1949 verleden voor notaris A.A.J. van Wieringen. In het stichtingsbestuur waren diverse maatschappelijk en geestelijke richtingen vertegenwoordigd.

Symbolische eerste-steenlegging lagere Technische School, op 24 april 1954 door burgemeester dr. J.W. Noteboom. V.l.n.r. de voorzitter van het schoolbestuur, ir. G. de Rooij, de burgemeester van Rijswijk, drs. A.Th. Bogaard en burgemeester Noteboom. Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

Als voorzitter van de eerste vergadering werd uitgenodigd ir. G. de Rooij. Hij werd vervolgens door de vergadering ook tot voorzitter van het bestuur gekozen. In de statuten werd bepaald dat de bestuurders werden benoemd door B en W van Voorburg.

Directeur A. Segaar

De plaats van vestiging van de school was meteen een probleem, omdat bestaande gebouwen óf niet beschikbaar waren óf niet geschikt werden geacht. Een technische school vraagt nu eenmaal meer en andere ruimten dan een school voor algemeen vormend onderwijs. De conclusie was dan ook vrij snel getrokken: de plannen moesten worden gericht op nieuwbouw. In aanmerking kwam een terrein in de Veen- en Binckhorstpolder. Als architect werd aangezocht de heer C.M. van Moorsel. Gestreefd werd naar opening per september 1954. Als eerste directeur werd benoemd de heer A. Segaar. In het nieuwe stratenplan kwam de school te liggen aan de Van Tuyll van Serooskerkenstraat.

De eerste steenlegging vond plaats op 24 april 1954 en de officiële opening op 1 september 1955. Het onderwijs zelf begon in september 1954 met 70 leerlingen in een steeds wisselende huisvesting.

Gestart werd met de afdelingen Metaalbewerking en Elektrotechniek, spoedig uitgebreid met de afdelingen Bouwtechniek, Autotechniek en Houtbewerking. Vooral in de beginjaren bestond veel belangstelling voor de vorming van goede vaklieden, zowel bij de overheid als bij het bedrijfsleven. De school vormde een bijdrage aan de industrialisatie van ons land en groeide dan ook direct als kool, waardoor het aantal lokalen spoedig moest worden uitgebreid.

In 1968 kwam er een mavo-afdeling bij. Zo ontstond een scholengemeenschap onder de naam Vlietschool Voorburg, scholengemeenschap voor mavo en lto.

In de jaren zeventig schommelde het aantal leerlingen rond de 1000. Naast de dagschool bestond nog een avondschool. Deze avondopleiding werd in 1980 afgesplitst naar de streekschool Voorburg. Met de komst van de leao ontstond een onderwijskundig zeer aantrekkelijke avo/vbo scholengemeenschap. De school profileerde zich in de regio als een unieke scholengemeenschap met een tweejarige heterogene brugperiode en een bovenbouw met vakgericht onderwijs op hoog niveau.

De school onderhoudt goede contacten met het bedrijfsleven, van belang voor het verkrijgen van stageplaatsen. Zij werkt

onder andere samen met de Stichting Haagbouw, waardoor voor bepaalde investeringen op sponsorgelden kan worden gerekend. Die investeringen moeten regelmatig plaatsvinden om de ontwikkelingen op technisch gebied bij te houden. Het is duidelijk dat de Informatie- en Communicatie Technologie (ICT) in steeds ruimere mate wordt toegepast. Technische informatica werd een apart vak.

Ook de aanpak binnen het onderwijs werd geëvalueerd, waarbij de docent zich meer als begeleider opstelt, op de leerling een beroep wordt gedaan op zelfstandig leren en de leerstof voor een groot deel wordt ontleend aan de contexten uit de beleveniswereld van de leerlingen.

In 1992 fuseerde de Vlietschool Voorburg met College Het Loo. Wegens het dalende aantal leerlingen van beide instellingen was het nodig uit te zien naar een bredere scholengemeenschap. In 1996 werd verder gefuseerd met het Internationaal College Edith Stein, waarbij de scholengemeenschap Esloo ontstond. In deze groep verzorgt de school, onder de naam Corbulo College, het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo): Techniek en Economie. Op 1 augustus 1999 trad de nieuwe wet op het vmbo in werking. De intentie van deze wet is mavo en vbo te laten samengaan in één schooltype.

In 1999 bestond de Technische School Voorburg 45 jaar. Ook in dat jaar kende de school een hoog ambitieniveau. Dat komt in de praktijk neer op: onderwijs op maat!

Binnen de school worden vier niveaus onderscheiden: het B-programma (normaal vbo-niveau); het A-programma is een ver-

licht vbo-programma. De C- en D-programma's staan voor respectievelijk verlicht en normaal mavo-niveau.

Al geruime tijd voldeed het schoolgebouw niet meer aan redelijk te stellen eisen, terwijl ook de ouderdom van het gebouw een rol in de kosten begon te spelen. Reeds in 1979 werd gesproken over nieuwbouw, maar het duurde tot 1998 voor het besluit daartoe werd genomen. In de tussentijd werd toch nog behoorlijk geïnvesteerd, o.a. in een schitterend lokaal voor kantoorpraktijk, een totaal gerenoveerd laslokaal en een multifunctioneel sportveld, met twee tennisbanen.

Pas begin 21ste eeuw kwam de nieuwe school op de oude plek gereed, maar dat gebeuren valt buiten het tijdperk waarop deze geschiedschrijving betrekking heeft.

Bij het begin van het schooljaar van de onderbouw van de Vlietschool (aan de Van Tuyll van Serooskerkenstraat) op locatie Van Faukenbergeplein. De fietsenstalling is verbouwd tot handvaardigheidslokaal. De opname dateert van 1982. Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

Versiering in de gevel van de technische school van kunstenaar Albert Termote. Bij afbraak van de school geschonken aan Industrion, museum voor industrie en samenleving te Kerkrade. Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

Een blik in de toekomst

Klaartje van Tuil

Toen de werkgroep 'Ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs in Voorburg in de twintigste eeuw' zijn werk begon, konden de leden niet vermoeden hoezeer hun speurwerk geschiedschrijving zou blijken. Aan het einde van de twintigste eeuw wordt tevens de eerste fase afgesloten van het Voorburgse voortgezet onderwijs.

In 1998 gaat het Ministerie van Onderwijs over op een nieuw bekostigingssysteem. Tot dan toe werden scholen bekostigd op zogenaamde declaratiebasis. Dat betekent dat elke school werd bekostigd op basis van het aantal leerlingen en het daarvoor benodigde personeel en materiaal van het lopende schooljaar. In de nieuwe bekostigingssystematiek ontvangt de school een 'lumpsum', dat is een som geld berekend naar het gemiddelde van de voorafgaande twee jaar. Scholen met een groeiend aantal leerlingen worden daardoor geconfronteerd met een permanent tekort aan middelen. Om scholen en personeel meer zekerheid te verschaffen fuseren veel kleine schoolbesturen tot een groot bestuur dat verscheidene scholen beheert.

Wat in Voorburg tijdens de jaren van krapte aan leerlingen nooit is gelukt - samenwerking of fusie - is op 1 januari 2002 een feit geworden. Alle Voorburgse scholen voor voortgezet

onderwijs - behalve het Corbulo College - hebben zich verenigd in de Stichting Spinoza. Het gaat hier om meer dan een besturenfusie.

Voor de komende tien jaar is samen met de gemeente Leidschendam-Voorburg een ontwikkelingsplan opgesteld. Voor de vmbo-afdeling van het Veurs College en de theoretische leerweg (voorheen mavo-afdeling) van het Huygenslyceum zal na de sloop van College Het Loo aan de Rijnlandlaan een gebouw worden neergezet, ingericht 'volgens pedagogisch-didactische inzichten die stimulerend en uitdagend zijn voor deze groep leerlingen'. In het gerenoveerde en aan de eisen van de tijd aangepaste gebouw van het Huygenslyceum zullen het Christelijk College Het Loo en het Huygenslyceum samen een gymnasium-nieuwe-stijl ontwikkelen met een breed aanbod aan vakken, dat leerlingen uitdaagt hun capaciteiten te ontdekken en ontwikkelen. Het Maartenscollege gaat verder als vwo met tweetalig onderwijs. Op het Openbaar Daltonlyceum gaan zich het gewone vwo - zonder klassieke talen - en de havo concentreren.

Een gedurfde en revolutionaire opzet en een ontwikkeling die zeker de moeite van het volgen waard is!

Auteurs en medewerkers

Hélène Budé-Janssens studeerde geschiedenis aan de Radboud universiteit in Nijmegen. Zij werkte na haar studie jarenlang als docent geschiedenis en/of economie aan het St.-Maartenscollege in Voorburg.

Naast het lesgeven was zij actief in vele bestuurlijke functies binnen dit SMC, en op landelijk en internationaal niveau in vakverenigingen voor geschiedenisdocenten.

Na de val van de Berlijnse muur, een keerpunt in Europa, was zij betrokken bij de modernisering van het geschiedenisonderwijs in Centraal- en Oost-Europa. Nog steeds is zij op vele terreinen actief als bestuurder.

J.W. (Wim) Eppink kwam in 1963 met zijn vrouw Nel naar Voorburg. Hij had onderwijsbevoegdheden voor Duits en wiskunde en werkte als leraar op de Bernhard Mulo en als leraar en schoolleider op Het Loo. Vanaf het begin was hij actief voor de Gereformeerde kerk, als scriba van de Koningkerk en lid van de Kerkeraad Algemene Zaken. Hij was afgevaardigde naar de synode. Hij was raadslid van het CDA in Voorburg en onderhield contacten met partijgenoten in de Zuid-Hollandse dorpen door hun 'blaadjes' te lezen en van commentaar te voorzien. In al zijn functies was hij trouw en serieus. In juli 2002 overleed hij vrij onverwacht.

D.J.A. Roodhuyzen-van Breda Vriesman heeft geschiedenis gestudeerd aan de Rijks Universiteit te Leiden (doctoraal examen in 1967). Vervolgens was zij vanaf 1968 werkzaam in het middelbaar onderwijs.

Van 1973 tot 1996 was zij verbonden aan het St.-Maartenscollege als docent geschiedenis. In 1998 promoveerde zij in Leiden op een maritiem-historisch onderwerp. Op dit moment werkt zij als wetenschappelijk vrijwilliger bij het Instituut voor Maritieme Historie in Den Haag.

Haar verschillende publicaties en haar medewerking aan publicaties als co-auteur liggen op het terrein van de maritieme historie.

C.J. (Cor) Sleddering is gepensioneerd Directeur-Generaal der Belastingen. Hij woont sedert 1946 in Voorburg, zijn kinderen bezochten er de lagere en de middelbare school. Hij werkte mee aan het hoofdstuk 'Ter Kerke in Voorburg' in de Kroniek van Voorburg, aan een onderdeel van 'Uit de School geklapt' en

was lid van de werkgroep Buitenplaatsen van de Historische Vereniging.

Zijn belangstelling voor de geschiedenis van Voorburg blijkt mede uit het bezit van een behoorlijke verzameling prentbriefkaarten van Voorburg.

Klaartje van Tuil, geboren in Den Haag, woonde vanaf 1963 in Voorburg. Zij was als lerares Nederlands en conrector verbonden aan het Huygenslyceum en van 1981 tot 1996 was zij inspecteur van het voortgezet onderwijs. In Voorburg heeft zij veel bestuursfuncties bekleed, waaronder voorzitter van de Historische Vereniging Voorburg. Zij overleed in 2003.

S.P.M. (Steeff) Verheij behaalde als oud-gymnasiast aan de eenjarige spoedcursus voor onderwijzer/es in 1948 het onderwijzersdiploma. Na ervaring te hebben opgedaan bij het opleiden van kinderen voor het toelatingsexamen voor de middelbare school werd hij in 1957 zelf toegelaten tot het jonge St.-Maartenslyceum als docent (M.O.-geschiedenis). Tot 1985 was hij daaraan verbonden, vanaf 1970 tevens als conrector en tusslotte plaatsvervangend rector.

Hij heeft deel uitgemaakt van de besturen van de (toen nog geheten) Vereniging van Geschiedenisleraren in Nederland, van de St.-Maartensstichting en de Stichting Vronestein, school voor verpleegkundigen. Hij werkt(e) mee aan publicaties op het terrein van lokale geschiedschrijving.

J.H.S.M. (Joop) de Beer (Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg) was coördinator van de werkgroep 'Ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs in Voorburg in de twintigste eeuw' en stond de werkgroep met raad en daad bij.

Colofon

Historische Vereniging Voorburg

Secretariaat: Postbus 49
2270 AA Voorburg
telefoon: 079 341 76 04
website: <http://www.historischvoorburg.nl>
e-mailadres: info@historischvoorburg.nl

Bestuur

dr. R.M.W. van Gelooven, *voorzitter*
B.W. Pel, *secretaris*
J.L. Kok RA, *penningmeester*
mevr. S.E.Th. Aalders
drs. G.H.J. Rijkhoff
ir. F.G.W. Steinhorst
J.H.S.M. de Beer, *adviseur*

Lidmaatschap 2005

21 euro
Gezin 25 euro

Penningmeester HVV te Voorburg

Postbank 288321
Rabobank te Voorburg
rekeningnummer 12 76 78 743

Historisch Voorburg

Jaargang 11 (2005), nummer 2

Redactieadres

Laan van Rustenburg 16
2271 XT Voorburg
telefoon: 070 386 84 95

Redactie

Anne Jacobs
Gerard Langerak
Kees van der Leer

Vormgeving basisstramien

Studio Tigges, Voorburg

Opmaak en productie

Drukkerij Verloop, Alblasserdam

ISSN 1381 – 4672

Copyright

Overname van teksten uit 'Historisch Voorburg' is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

Sponsors

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt dankzij de financiële steun van:

Rabobank Leidschendam-Voorburg

HISTORISCHE VERENIGING

Voorburg